DEVIMAHATMYAM.

DEVIMAHATMYAM.

MARKANDEYI PURANI SECTIO

EDIDIT

LATINAM INTERPRETATIONEM ANNOTATIONESQUE

ADIECIT

LUDOVICUS POLEY.

BEROLINI

IMPENSIS FERDINANDI DUEMMLERI.

MDCCCXXXI.

TYPIS ACADEMICIS.

VIRO

EXCELLENTISSIMO ATQUE ILLUSTRISSIMO

LIBERO BARONI STEIN AB ALTENSTEIN

AUGUSTISSIMI BORUSSIAE REGIS IN REBUS ECCLESIASTICIS ET ACADEMICIS ADMINISTRO
SUMMO ORDINUM AQUILAE NIGRAE ET CRUCIS FERREAE EQUITI INSIGNI

QUO FAUTORE

TOTIUS ORIENTIS IMPRIMIS VERO INDICARUM RERUM STUDIA
MIRIFICUM CEPERUNT INCREMENTUM

HUNC LIBRUM

PIO GRATO ET DEVOTO ANIMO

D. D. D.

EDITOR.

PRAEFATIO.

Duo potissimum erant caussae, quae nos ad opus hoc nostrum, quod Mârkandeyi Purâni complectitur partem, edendum commoverunt; primum ut Purânorum studium quorum accurata cognitio adhuc desideratur, quantum possemus ex aliqua certe parte promoveremus, deinde vero insignis huius Mârkandeyi Purâni sectionis dignitas, quae eo quodammodo iam probatur, quod a Calcuttensibus separatim est edita. Neque sane si carminis argumentum spectaris, infitiabere eius gravitatem, videtur enim liber omnino propter sententias quas de Indorum religione continet atque cultu, communi et quasi familiari incolarum usui fuisse destinatus. Atque ex religione si auctoritatem libelli consideraris, non inepte illum Bhagavadgitae conferas. Utrumque enim opus, etsi multum eorum diversa est et componendi et tractandi ratio, tamen amplum habent dignumque argumentum atque finem, nec, quamvis ratio, quam alterum teneat ad alterum contraria debeat videri, dubitari potest, quin hoc suppleat quasi illud, habendaque sint ambo tamquam duo religiosae Indorum cognitionis gradus, ex quibus, quum adiumenta, quae ad talium rerum disquisitionem adhiberi possint, parva adhuc sint atque rara, nobis liceat quodammodo, quae inter ea fuerint posita coniicere.

Magna enim atque gravi conscientiae potestate, summo animi ardore, ampla cogitationum copia, neque adeo sine audaci contra ipsos Vedos controversia, Gita ista, animo non minus ex larga naturalium rerum abundantia, quam ex mobilibus istis fallentibusque humanae vitae condicionibus retracto, mentem ad quietam secretamque ab rebus omnibus dei contemplationem ideoque ad eius naturam participandam revocat et reducit, qua quidem ex re imaginem quandam claram extremi illius status, ad quem progredi potest religiosa Indorum cogitatio, accipimus.

Devîmâhâtmyam vero totam pertractat ex omnibus eius rationibus naturam, agentem aeque illam atque actam aut efficientem effectamque item; omnia cognitionis genera perquiruntur, colliguntur summa quaeque quae continet ista, rediguntur- que ad unam eandemque grandem contemplationis formam.

Ex communi vero atque magna quae apud Indos vigebat animi cultura, insigni ea tum si rerum abundantiam tum si gravitatem eius spectas; ex ista igitur animi cultura coniici queat, utrumque opus et a forma et ab argumento mirifice placuisse indigenis; et Gita quidem abstractis istis cogitationibus atque summarum idearum studio omni denique philosophandi ac docendi ratione, ad nobiles magis gentes, quae maiori valebant doctrina pertinebat, Devîmâhâtmyam vero tum quod ad sensum popularem accomodatum magis atque epicum est, tum quod universas cogitationes singulis quibusdam visibilibus iungit, denique quod largam mythologicam materiam continet, communi populi menti quin aptius fuerit non dubitandum est. Qua re quum in Gita idealistica quasi quies reperiatur, in Devîmâ-

hâtmyo regnat ubique multiplex atque quam maxime varius rerum atque personarum mythologicarum motus ac progressus, nec raro φαντασία, ut graece loquar, transit ad φαντάσματα. Sed de ea re longum sit hic expromere omnia, differendumque in aliud tempus, quo de Devia eiusque ad religionem mythologiamque rationem fusius loquemur.

Scripta vero quae de religione atque cultu Indorum agunt, in duas distribuuntur partes, Vedos scilicet, qui quattuor sunt, Rig, Iadschus, Saman et Atharvan nominati; Puranosque quorum XVIII recensentur.

Pauca quae de hisce sunt nota, tam multis et tam saepe doctis hominibus repetita sunt, ut singula tantum eademque graviora de iis proferre sufficiat. — Purâni habendi sunt tanquam narratio, quae orta prima gentium aetate earum vitam continuo solet comitari, et in qua tradita ab antiquis de diis, mundo, rebusque cognitio novis sese adiunxit posteriorum et cogitationi et opinionibus. Ex deiectis vero atque ut ita dicam discissis mentis viribus, quae ad unitatem quandam coniunctionemque tendunt profecti, tum omnia quae ad religionem pertinent culturamve continent, tum quasi initia sunt diversarum doctrinarum, ex quibus multae variaeque prodierunt religiosae sectae. Insignes vero sunt liberiori quadam minusque dogmatis subiecta tractandi ratione, nec quum omnis eorum color religiosus sit, infitiari potest, quin variae isti eorum atque abundanti poesi insint quaedam vere facta, etsi ea sicuti omnia fere apud Indos quae ad personam spectant vel res singulares, ad mythorum speciem evanescere prorsus videantur.

(*b*)

Necessario igitur **Purâni** peculiari cuidam adscribantur litterarum Indicarum tempestivitati et aetati. Nam quum Rameide, Mahâbhârato, Manuis legibus relicuisque litterarum monumentis nihil contineatur, nisi initia quasi atque delineamenta grandis illius litterarum Indicarum imaginis, accuratiori solo apparebit Purânorum studio, perspicuam certam ac dilucidam earum cognitionem posse comparari. Nam ita demum menti nostrae vera naturaeque consentanea Indiae imago proponetur. Neque enim vel coniiciendi sagacitas vel cogitandi alacritas aeque nos possint agitare atque insignes istae historiae indicae tempestivitates, quibus φαντασία tanquam certa omniaque agens dux neque ullis circumscripta finibus, penetrat omnia atque regit.

Ab editore vero quum iure quodam exspectari posse videatur, ut accurate quae sit libri aetas definiat; aperte fateamur necesse est, nos non sine anxietate quadam ad haec aggredi, quoniam quum certum aliquid postuletur, rem levi annotatione strictim absolvemus.

Nam quum hac nostra aetate indies argumentum atque quasi materia crescat, fore tamen ut litterarum historia conscribatur accurate neutiquam possit sperari. Indiae enim natura mythis suis ad universa tendens, a singulari rerum comprehensione remota videtur esse; itaque fit, ut quotquot reperiantur aetatis monumentorum definitiones, statuatur continuo, non cui certo temporis spatio singula quaeque sint adscribenda, sed quae aliis sint aut antiquiora aut recentiora. Critica igitur historiae ars ita progrediatur necesse est, ut, quum externi sileant testes, ex ipso singulorum monumentorum argumento, ex

cogitationum idearumque nexu atque cohaerentia denique, ut breviter quod sentiam dicam, ex ipsa reliquiarum natura demonstret atque coniiciat quae singulorum operum haberi debeat vel consequentia vel aetas. Res vero si ita procedere debet, necesse est, ut si quis adeat eam, totam penetrarit atque norit naturam Indorum mentemque, quod quidem sine accurato Purânorum studio (qui quasi ultimi atque optimi eius sint testes) prorsus fieri non posse supra a nobis demonstratum est.

Sed quamquam apud Indos certum quoddam tempus accurate definire est difficile, tamen de Devîmâhâtmyo coniectura veri aliquid simile proferre licet. Invenimus enim in Malati et Madhavo fabula (*Hindu Theatre ed. by H. Wilson* Tom. II.) terribilem Tschâmundae cultum, quae dea in nostro carmine tanquam forma Deviae deae celebratur. Quum vero *Wilsonus* caussis, contra quas nemo facile dicat quicquam, huius fabulae auctorem octavo post Christum seculo vixisse, ideoque drama ipsum eodem saeculo compositum esse narret, evincitur ante idem hoc saeculum compositum esse carmen nostrum. Etsi vero fateamur necesse est peculiarem Tschâmundae non minus quam aliarum Deviae formarum cultum adscribendum esse priori aetati, quam ea est, qua tanquam Deorum Dearumque omnium complexus virium apparet Dea ista, tamen accuratius de hac re aliquid constituere et periculosum sit in hac adiumentorum penuria et audacius in ista Indorum temporum ambiguitate.

Illud tamen addimus quod cogitationes quae regnant ubique in carmine nostro imprimis vero singularis hymnorum ratio, qui cum Deviam deam insignes tribuant laudes excludere

देवीमाहात्म्यम्

॥ ओम् ॥

॥ नमश् चण्डिकायै ॥

॥ मार्कण्डेय उवाच ॥

सावर्णिः सूर्यतनयो यो मनुः कथ्यते ऽष्टमः ।
निशामय तदुत्पत्तिं विस्तराद् गदतो मम ॥१॥
महामायानुभावेन यथा मन्वन्तराधिपः ।
स बभूव महाभागः सावर्णिस् तनयो रवेः ॥२॥
स्वारोचिषे ऽन्तरे पूर्वं चैत्रवंशसमुद्भवः ।
सुरथो नाम राजा ऽभूत् समस्ते क्षितिमण्डले ॥३॥
तस्य पालयतः सम्यक् प्रजाः पुत्रान् इवौ ऽरसान् ।
बभूवुः शत्रवो भूपाः कोलाविध्वंसिनस् तथा ॥४॥
तस्य तैर् अभवद् युद्धम् अतिप्रबलदण्डिनः ।
न्यूनैर् अपि स तैर् युद्धे कोलाविध्वंसिभिर् जितः ॥५॥
ततः स्वपुरम् आयातो निजदेशाधिपो ऽभवत् ।
आक्रान्तः स महाभागस् तैस् तदा प्रबलारिभिः ॥६॥
आमात्यैर् बलिभिर् दुष्टैर् दुर्बलस्य दुरात्मभिः ।
कोषो बलं चा ऽपहृतं तत्रा ऽपि स्वपुरे ततः ॥७॥
ततो मृगयाव्याजेन हृतस्वाम्यः स भूपतिः ।
एकाकी हयम् आरुह्य जगाम गहनं वनम् ॥८॥

स तत्रा ऽश्रमम् अद्राक्षीद् द्विजवर्यस्य मेधसः ।
प्रशान्तश्वापदाकीर्णम् मुनिशिष्योपशोभितम् ॥ ९ ॥
तस्थौ कञ्चित् स कालं च मुनिना तेन सत्कृतः ।
इतश् चे ऽतश् च विचरंस् तस्मिन् मुनिवराश्रमे ॥ १० ॥
सो ऽचिन्तयत् तदा तत्र ममत्वाकृष्टचेतनः ।
मत्पूर्वैः पालितम् पूर्वम् मया हीनम् पुरं हि तत् ॥ ११ ॥
मद्भृत्यैस् तैर् असद्वृत्तैर् धर्मतः पाल्यते न वा ।
न जाने स प्रधानो मे शूरहस्ती सदामदः ।
मम वैरिवशं यातः कान् भोगान् उपलप्स्यते ॥ १२ ॥
ये ममा ऽनुगता नित्यम् प्रसादधनभोजनैः ।
अनुवृत्तिं ध्रुवं ते ऽद्य कुर्वन्त्य् अन्यमहीभृताम् ॥ १३ ॥
असम्यग् व्ययशीलैस् तैः कुर्वद्भिः सततं व्ययम् ।
सञ्चितः सो ऽतिदुःखेन क्षयं कोषो गमिष्यति ॥ १४ ॥
एतच् चा ऽन्यच् च सततं चिन्तयामास पार्थिवः ।
तत्र विप्राश्रमाभ्यासे वैश्यम् एकं ददर्श सः ॥ १५ ॥
स पृष्टस् तेन कस् त्वम् भो हेतुश् चा ऽगमने ऽत्र कः ।
सशोक इव कस्मात् त्वं दुर्मना इव लक्ष्यसे ॥ १६ ॥
इत्य् आकर्ण्य वचस् तस्य भूपतेः प्रणयोदितम् ।
प्रत्युवाच स तं वैश्यः प्रश्रयावनतो नृपम् ॥ १७ ॥

॥ वैश्य उवाच ॥

समाधिर् नाम वैश्यो ऽहम् उत्पन्नो धनिनां कुले ।
पुत्रदारैर् निरस्तश् च धनलोभाद् असाधुभिः ॥ १८ ॥

विहीनः स्वजनैर् दारैः पुत्रैर् आदाय मे धनम् ।
वनम् अभ्यागतो दुःखी निरस्तश् चा ऽऽप्तबन्धुभिः ॥१९॥
सो ऽहं न वेद्मि पुत्राणां कुशलाकुशलात्मिकाम् ।
प्रवृत्तिं स्वजनानां च दाराणां चा ऽत्र संस्थितः ॥२०॥
किं नु तेषां गृहे क्षेमम् अक्षेमं किं नु साम्प्रतम् ।
कथं ते किं नु सद्वृत्ता दुर्वृत्ताः किं नु मे सुताः ॥२१॥

॥ राजो ऽवाच ॥

यैर् निरस्तो भवाँल् लुब्धैः पुत्रदारादिभिर् धनैः ।
तेषु किम् भवतः स्नेहम् अनुबध्नाति मानसम् ॥२२॥

॥ वैश्य उवाच ॥

एवम् एतद् यथा प्राह भवान् अस्मद्गतं वचः ।
किं करोमि न बध्नाति मम निष्ठुरताम् मनः ॥२३॥
यैः सन्त्यज्य पितृस्नेहं धनलुब्धैर् निराकृतः ।
पतिस्वजनहार्दं च हार्दि तेष्व् एव मे मनः ॥२४॥
किम् एतन् ना ऽभिजानामि जानन्न् अपि महामते ।
यत् प्रेमप्रवणं चित्तं विगुणेष्व् अपि बन्धुषु ॥२५॥
तेषां कृते मे निःश्वासो दौर्मनस्यं च जायते ।
करोमि किं यन् न मनस् तेष्व् अप्रीतिषु निष्ठुरम् ॥२६॥

॥ मार्कण्डेय उवाच ॥

ततस् तौ सहितौ विप्र तम् मुनिं समुपस्थितौ ।

समाधिर् नाम वैश्यो ऽसौ स च पार्थिवसत्तमः ॥२७॥
कृत्वा तु तौ यथान्यायं यथार्हं तेन सम्विदम् ।
उपविष्टौ कथाः काश्चिच् चक्रतुर् वैश्यपार्थिवौ ॥२८॥

॥ राजो 'वाच ॥

भगवंस् त्वाम् अहम् प्रष्टुम् इच्छाम्य् एकं वदस्व तत् ।
दुःखाय यन् मे मनसः स्वचित्तायत्ततां विना ॥२९॥
ममत्वं गतराज्यस्य राज्याङ्गेष्व् अखिलेष्व् अपि ।
जानतो ऽपि यथा ज्ञस्य किम् एतन् मुनिसत्तम ॥३०॥
अयं च निष्कृतः पुत्रैर् दारैर् भृत्यैस् तथो 'ज्झितः ।
स्वजनेन च सन्त्यक्तस् तेषु हार्दी तथा 'प्य् अति ॥३१॥
एवम् एष तथा 'हं च द्वाव् अप्य् अत्यन्तदुःखितौ ।
दृष्टदोषे ऽपि विषये ममत्वाकृष्टमानसौ ॥३२॥
तत् केने 'तन् महाभाग यन् मोहो ज्ञानिनोर् अपि ।
ममा 'स्य च भवत्य् एषा विवेकान्धस्य मूढता ॥३३॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

ज्ञानम् अस्ति समस्तस्य जन्तोर् विषयगोचरे ।
विषयाश् च महाभाग यान्ति चै 'व पृथक् पृथक् ॥३४॥
दिवा 'न्धाः प्राणिनः केचिद् रात्राव् अन्धास् तथा 'परे ।
केचिद् दिवा च रात्रौ च प्राणिनस् तुल्यदृष्टयः ॥३५॥
ज्ञानिनो मनुजाः सत्यं किं तु ते न हि केवलम् ।
यतो हि ज्ञानिनः सर्वे पशुपक्षिमृगादयः ॥३६॥

ज्ञानं च तन् मनुष्याणां यत् तेषाम् मृगपक्षिणाम् ।
मनुष्याणां च यत् तेषां तुल्यम् अन्यत् तथो भयोः ॥३७॥
ज्ञाने ऽपि सति पश्यै तान् पतगान् शावचञ्चुषु ।
कणमोक्षादृतान् मोहात् पीड्यमानान् अपि क्षुधा ॥३८॥
मानुषा मनुजव्याघ्र साभिलाषाः सुतान् प्रति ।
लोभात् प्रत्युपकाराय नन्व् एते किं न पश्यसि ॥३९॥
तथा पि ममतावर्ते मोहगर्ते निपातिताः ।
महामायाप्रभावेण संसारस्थितिकारिणा ॥४०॥
तन् ना त्र विस्मयः कार्यो योगनिद्रा जगत्पतेः ।
महामाया हरेश् चै षा तया सम्मोह्यते जगत् ॥४१॥
ज्ञानिनाम् अपि चेतांसि देवी भगवती हि सा ।
बलाद् आकृष्य मोहाय महामाया प्रयच्छति ॥४२॥
तया विसृज्यते विश्वं जगद् एतच चराचरम् ।
सै षा प्रसन्ना वरदा नृणाम् भवति मुक्तये ॥४३॥
सा विद्या परमा मुक्तेर् हेतुभूता सनातनी ।
संसारबन्धहेतुश् च सै व सर्वेश्वरेश्वरी ॥४४॥

॥ राजो वाच ॥

भगवन् का हि सा देवी महामाये ति याम् भवान् ।
ब्रवीति कथम् उत्पन्ना सा कर्मा स्याश् च किं द्विज ॥४५॥
यत्स्वभावा च सा देवी यत्स्वरूपा यदुद्भवा ।
तत् सर्वं श्रोतुम् इच्छामि त्वत्तो ब्रह्मविदां वर ॥४६॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

नित्यै ऽव सा जगन्मूर्तिस् तया सर्वम् इदं ततम् ।
तथा ऽपि तत्समुत्पत्तिर् बहुधा श्रूयताम् मम ॥४७॥
देवानां कार्यसिद्ध्यर्थम् आविर् भवति सा यदा ।
उत्पन्ने ऽति तदा लोके सा नित्या ऽप्य् अभिधीयते ॥४८॥
योगनिद्रां यदा विष्णुर् जगत्य् एकार्णवीकृते ।
आस्तीर्य शेषम् अभजत् कल्पान्ते भगवान् प्रभुः ॥४९॥
तदा द्वाव् असुरौ घोरौ विख्यातौ मधुकैटभौ ।
विष्णुकर्णमलोद्भूतौ हन्तुम् ब्रह्माणम् उद्यतौ ॥५०॥
स नाभिकमले विष्णोः स्थितो ब्रह्मा प्रजापतिः ।
दृष्ट्वा ताव् असुरौ चो ऽग्रौ प्रसुप्तं च जनार्दनम् ॥५१॥
तुष्टाव योगनिद्रां ताम् एकाग्रहृदयस्थितः ।
विबोधनार्थाय हरेर् हरिनेत्रकृतालयाम् ॥५२॥

॥ ब्रह्मो ऽवाच ॥

विश्वेश्वरीं जगद्धात्रीं स्थितिसंहारकारिणीम् ।
स्तौमि निद्राम् भगवतीं विष्णोर् अतुलतेजसः ॥५३॥
त्वं स्वाहा त्वं स्वधा त्वं हि वषट्कारः स्वरात्मिका ।
सुधा त्वम् अक्षरे नित्ये त्रिधामात्रात्मिका स्थिता ॥५४॥
अर्धमात्रा स्थिता नित्या या ऽनुच्चार्या विशेषतः ।
त्वम् एव सा त्वं सावित्री त्वं देवि जननी परा ॥५५॥
त्वये ऽतद् धार्यते विश्वं त्वये ऽतत् सृज्यते जगत् ।
त्वये ऽतत् पाल्यते देवि त्वम् अत्स्य् अन्ते च सर्वदा ॥५६॥

विसृष्टौ सृष्टिरूपा त्वं स्थितिरूपा च पालने ।
तथा संहृतिरूपा ऽन्ते जगतो ऽस्य जगन्मये ॥५७॥
महाविद्या महामाया महामेधा महास्मृतिः ।
महामोहा च भवती महादेवी महासुरी ॥५८॥
प्रकृतिस् त्वं च सर्वस्य गुणत्रयविभाविनी ।
कालरात्रिर् महारात्रिर् मोहरात्रिश् च दारुणा ॥५९॥
त्वं श्रीस् त्वम् ईश्वरी त्वं ह्रीस् त्वम् बुद्धिर् बोधलक्षणा ।
लज्जा पुष्टिस् तथा तुष्टिस् त्वं शान्तिः क्षान्तिर् एव च ॥६०॥
खड्गिनी शूलिनी घोरा गदिनी चक्रिणी तथा ।
शङ्खिनी चापिनी बाणभुशुण्डीपरिघायुधा ॥६१॥
सौम्या सौम्यतरा ऽशेषसौम्येभ्यस् त्व् अतिसुन्दरी ।
परा पराणाम् परमा त्वम् एव परमेश्वरी ॥६२॥
यच् च किंचित् क्वचिद् वस्तु सद् असद् वा ऽखिलात्मिके ।
तस्य सर्वस्य या शक्तिः सा त्वं किं स्तूयसे मया ॥६३॥
यया त्वया जगत्स्रष्टा जगत्पाता ऽत्ति यो जगत् ।
सो ऽपि निद्रावशं नीतः कस् त्वां स्तोतुम् इहे ऽश्वरः ॥६४॥
विष्णुः शरीरग्रहणम् अहम् ईशान एव च ।
कारितास् ते यतो ऽतस् त्वां कः स्तोतुं शक्तिमान् भवेत् ॥६५॥
सा त्वम् इत्थम् प्रभावैः स्वैर् उदारैर् देवि संस्तुता ।
मोहयै ऽतौ दुराधर्षाव् असुरौ मधुकैटभौ ॥६६॥
प्रबोधं च जगत्स्वामी नीयताम् अच्युतो लघु ।
बोधश् च क्रियताम् अस्य हन्तुम् एतौ महासुरौ ॥६७॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

एवं स्तुता तदा देवी तामसी तत्र वेधसा ।
विष्णोः प्रबोधनार्थाय निहन्तुम् मधुकैटभौ ॥ ६८ ॥
नेत्रास्यनासिकाबाहुहृदयेभ्यस् तथो ऽरसः ।
निर्गम्य दर्शने तस्थौ ब्रह्मणो व्यक्तजन्मनः ॥ ६९ ॥
उत्तस्थौ च जगन्नाथस् तया मुक्तो जनार्दनः ।
एकार्णवे हि शयनात् ततः स ददृशे च तौ ॥ ७० ॥
मधुकैटभौ दुरात्मानाव् अतिवीर्यपराक्रमौ ।
क्रोधरक्तेक्षणाव् अत्तुम् ब्रह्माणं जनितोद्यमौ ॥ ७१ ॥
समुत्थाय ततस् ताभ्यां युयुधे भगवान् हरिः ।
पञ्चवर्षसहस्राणि बाहुप्रहरणो विभुः ॥ ७२ ॥
ताव् अप्य् अतिबलोन्मत्तौ महामायाविमोहितौ ।
उक्तवन्तौ वरो ऽस्मत्तो व्रियताम् इति केशवम् ॥ ७३ ॥

॥ श्रीभगवान् उवाच ॥

भवेताम् अद्य मे तुष्टौ मम वध्याव् उभाव् अपि ।
किम् अन्येन वरेणा ऽत्र एतावद् धि वृतम् मया ॥ ७४ ॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

वञ्चिताभ्याम् इति तदा सर्वम् आपोमयं जगत् ।
विलोक्य ताभ्यां गदितो भगवान् कमलेक्षणः ॥ ७५ ॥
प्रीतौ स्वस् तव युद्धेन श्लाघ्यस् त्वन्मृत्युर् आवयोः ।
आवां जहि न यत्रो ऽर्वी सलिलेन परिप्लुता ॥ ७६ ॥

तथे ऽत्य् उक्त्वा भगवता शङ्खचक्रगदाभृता ।
कृत्वा चक्रेण वै छिन्ने जघने शिरसी तयोः ॥७७॥
एवम् एषा समुत्पन्ना ब्रह्मणा संस्तुता स्वयम् ।
प्रभावम् अस्या देव्यास् तु भूयः शृणु वदामि ते ॥७८॥
॥ इति मार्कण्डेयपुराणे देवीमहात्म्ये मधुकैटभवधः १ ॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

देवासुरम् अभूद् युद्धम् पूर्णम् अब्दशतम् पुरा ।
महिषे ऽसुराणाम् अधिपे देवानां च पुरन्दरे ॥१॥
तत्रा ऽसुरैर् महावीर्यैर् देवसैन्यम् पराजितम् ।
जित्वा च सकलान् देवान् इन्द्रो ऽभून् महिषासुरः ॥२॥
ततः पराजिता देवाः पद्मयोनिम् प्रजापतिम् ।
पुरस्कृत्य गतास् तत्र यत्रे ऽशगरुडध्वजौ ॥३॥
यथा वृत्तं तयोस् तद्वन् महिषासुरचेष्टितम् ।
त्रिदशाः कथयामासुर् देवाभिभवविस्तरम् ॥४॥
सूर्येन्द्राग्न्यनिलेन्दूनां यमस्य वरुणस्य च ।
अन्येषां चा ऽधिकारान् स स्वयम् एवा ऽधितिष्ठति ॥५॥
स्वर्गान् निराकृताः सर्वे तेन देवगणा भुवि ।
विचरन्ति यथा मर्त्या महिषेण दुरात्मना ॥६॥
एतद् वः कथितं सर्वम् अमरारिविचेष्टितम् ।

शरणं च प्रपन्नाः स्मो वधस् तस्य विचिन्त्यताम् ॥७॥
इत्थं निशम्य देवानां वचांसि मधुसूदनः ।
चकार कोपं शम्भुश् च भ्रुकुटीकुटिलाननौ ॥८॥
ततो ऽतिकोपपूर्णस्य चक्रिणो वदनात् ततः ।
निश्चक्राम महत् तेजो ब्रह्मणः शङ्करस्य च ॥९॥
अन्येषां चै ऽव देवानां शक्रादीनां शरीरतः ।
निर्गतं सुमहत् तेजस् तच् चै ऽक्यं समगच्छत ॥१०॥
अतीवतेजसः कूटं ज्वलन्तम् इव पर्वतम् ।
ददृशुस् ते सुरास् तत्र ज्वालाव्याप्तदिगन्तरम् ॥११॥
अतुलं तत्र तत् तेजः सर्वदेवशरीरजम् ।
एकस्थं तद् अभूत् नारी व्याप्तलोकत्रयं त्विषा ॥१२॥
यद् अभूच् छाम्भवं तेजस् तेना ऽजायत तन्मुखम् ।
याम्येन चा ऽभवन् केशा बाहवो विष्णुतेजसा ॥१३॥
सौम्येन स्तनयोर् युग्मम् मध्यं चै ऽन्द्रेण चा ऽभवत् ।
वारुणेन च जङ्घोरू नितम्बस् तेजसा भुवः ॥१४॥
ब्रह्मणस् तेजसा पादौ तदङ्गुल्यो ऽर्कतेजसा ।
वसूनां च कराङ्गुल्यः कौबेरेण च नासिका ॥१५॥
तस्यास् तु दन्ताः सम्भूताः प्राजापत्येन तेजसा ।
नयनत्रितयं जज्ञे तथा पावकतेजसा ॥१६॥
भ्रुवौ च सन्ध्ययोस् तेजः श्रवणाव् अनिलस्य च ।
अन्येषां चै ऽव देवानां सम्भवस् तेजसां शिवा ॥१७॥
ततः समस्तदेवानां तेजोराशिसमुद्भवाम् ।
तां विलोक्य मुदम् प्रापुर् अमरा महिषार्दिताः ॥१८॥

ततो देवा ददुस् तस्यै स्वानि स्वान्य् आयुधानि च ।
शूलं शूलाद् विनिष्कृष्य ददौ तस्यै पिनाकधृक् ॥१९॥
चक्रं च दत्तवान् कृष्णः समुत्पाद्य स्वचक्रतः ।
शङ्खं च वरुणः शक्तिं ददौ तस्यै हुताशनः ॥२०॥
मारुतो दत्तवांश् चापं बाणपूर्णे तथे षुधी ।
वज्रम् इन्द्रः समुत्पाद्य कुलिशाद् अमराधिपः ॥२१॥
ददौ तस्यै सहस्राक्षो घण्टाम् ऐरावताद् गजात् ।
कालदण्डाद् यमो दण्डम् पाशं चा म्बुपतिर् ददौ ॥२२॥
प्रजापतिश् चा क्षमालान् ददौ ब्रह्मा कमण्डलुम् ।
समस्तरोमकूपेषु निजरश्मीन् दिवाकरः ॥२३॥
कालश् च दत्तवान् खड्गं तस्यै चर्म च निर्मलम् ।
क्षीरोदश् चा मलं हारम् अजरे च तथा म्बरे ॥२४॥
चूडामणिं तथा दिव्यं कुण्डले कटकानि च ।
अर्धचन्द्रं तथा शुभ्रं केयूरान् सर्वबाहुषु ॥२५॥
नूपुरौ विमलौ तद्वद् ग्रैवेयकम् अनुत्तमम् ।
अङ्गुलीयकरत्नानि समस्तास्व् अङ्गुलीषु च ॥२६॥
विश्वकर्मा ददौ तस्यै परशुं चा तिनिर्मलम् ।
अस्त्राण्य् अनेकरूपाणि तथा भेद्यं च दंशनम् ॥२७॥
अम्लानपङ्कजाम् मालां शिरस्य् उरसि चा पराम् ।
अददज् जलधिस् तस्यै पङ्कजं चा तिशोभनम् ॥२८॥
हिमवान् वाहनं सिंहं रत्नानि विविधानि च ।
ददाव् अशून्यं सुरया पानपात्रं धनाधिपः ॥२९॥
शेषश् च सर्वनागेशो महामणिविभूषितम् ।

(2*)

नागहारं ददौ तस्यै धत्ते यः पृथिवीम् इमाम् ॥३०॥
अन्यैर् अपि सुरैर् देवी भूषणैर् आयुधैस् तथा ।
सम्मानिता ननादो 'च्चैः सा 'ट्टहासम् मुहुर् मुहुः ॥३१॥
तस्या नादेन घोरेण कृत्स्नम् आपूरितं नभः ।
अमायता 'तिमहता प्रतिशब्दो महान् अभूत् ॥३२॥
चुक्षुभुः सकला लोकाः समुद्राश् च चकम्पिरे ।
चचाल वसुधा चेलुः सकलाश् च महीधराः ॥३३॥
जये 'ति देवाश् च मुदा ताम् ऊचुः सिंहवाहिनीम् ।
तुष्टुवुर् मुनयश् चै 'नाम् भक्तिनम्रात्ममूर्तयः ॥३४॥
दृष्ट्वा समस्तं सङ्क्षुब्धं त्रैलोक्यम् अमरारयः ।
सन्नद्धाखिलसैन्यास् ते समुत्तस्थुर् उदायुधाः ॥३५॥
आः किम् एतद् इति क्रोधाद् आभाष्य महिषासुरः ।
अभ्यधावत तं शब्दम् अशेषैर् असुरैर् वृतः ॥३६॥
स ददर्श ततो देवीं व्याप्तलोकत्रयां त्विषा ।
पादाक्रान्त्यानतभुवं किरीटोल्लिखितां वराम् ॥३७॥
क्षोभिताशेषपातालां धनुर्ज्यानिःस्वनेन ताम् ।
दिशो भुजसहस्रेण समन्ताद् व्याप्य संस्थिताम् ॥३८॥
ततः प्रववृते युद्धं तया देव्या सुरद्विषाम् ।
शस्त्रास्त्रैर् बहुधा मुक्तैर् आदीपितं दिगन्तरम् ॥३९॥
महिषासुरसेनानीश् चिक्षुराख्यो महासुरः ।
युयुधे चामरश् चा 'न्यैश् चतुरङ्गबलान्वितः ॥४०॥
रथानाम् अयुतैः षड्भिर् उदग्राख्यो महासुरः ।
अयुध्यता 'युतानां च सहस्रेण महाहनुः ॥४१॥

पञ्चाशद्भिश् च नियुतैर् असिलोमा महासुरः ।
अयुतानां शतैः षड्भिर् बाष्कलो युयुधे रणे ॥४२॥
गजवाजिसहस्रौघैर् अनेकैः परिवारितः ।
वृतो रथानां कोट्या च युद्धे तस्मिन्न् अयुध्यत ॥४३॥
बिडालाख्यो महादैत्यः पञ्चाशद्भिर् अथा ऽयुतैः ।
युयुधे संयुगे तत्र रथानाम् परिवारितः । ४४॥
वृतः कालो रथानां च रणे पञ्चाशतायुतैः ।
अन्ये च तत्रा ऽयुतशो रथनागहयैर् वृताः ।
युयुधुः संयुगे देव्या सह तत्र महासुराः ॥४५॥
कोटिकोटिसहस्रैस् तु रथानां दन्तिनां तथा ।
हयानां च वृतो युद्धे तत्रा ऽभून् महिषासुरः ॥४६॥
तोमरैर् भिन्दिपालैश् च शक्तिभिर् मुसलैस् तथा ।
युयुधुः संयुगे देव्या खड्गैः परशुपट्टिशैः ॥४७॥
केचिच् च चिक्षिपुः शक्तीः केचित् पाशांस् तथा ऽपरे ।
देवीं खड्गप्रहारैस् तु ते तां हन्तुम् प्रचक्रमुः ॥४८॥
सा ऽपि देवी ततस् तानि शस्त्राण्य् अस्त्राणि चण्डिका ।
लीलयै ऽव प्रचिच्छेद निजशस्त्रास्त्रवर्षिणी ॥४९॥
अनायस्तानना देवी स्तूयमाना सुरर्षिभिः ।
मुमोचा ऽसुरदेहेषु शस्त्राण्य् अस्त्राणि चे ऽश्वरी ॥५०॥
सो ऽपि क्रुद्धो धुतसटो देव्या वाहनः केसरी ।
चचारा ऽसुरसैन्येषु वनेष्व् इव हुताशनः ॥५१॥
निःश्वासान् मुमुचे यांश् च युध्यमाना रणे ऽम्बिका ।
त एव सद्यः सम्भूता गणाः शतसहस्रशः ॥५२॥

युयुधुस् ते परशुभिर् भिन्दिपालासिपट्टिशैः ।
नाशयन्तो ऽसुरगणान् देवीशक्त्युपबृंहिताः ॥५३॥
अवादयन्त पटहान् गणाः शङ्खांस् तथा ऽपरे ।
मृदङ्गांश् च तथै ऽवा ऽन्ये तस्मिन् युद्धमहोत्सवे ॥५४॥
ततो देवी त्रिशूलेन गदया शक्तिवृष्टिभिः ।
खड्गादिभिश् च शतशो निजघान महासुरान् ॥५५॥
पातयामास चै ऽवा ऽन्यान् घण्टास्वनविमोहितान् ।
असुरान् भुवि पाशेन बद्ध्वा चा ऽन्यान् अकर्षयत् ॥५६॥
केचिद् द्विधा कृतास् तीक्ष्णैः खड्गपातैस् तथा ऽपरे ।
विपोथिता निपातेन गदया भुवि शेरते ॥५७॥
वेमुश् च केचिद् रुधिरम् मुसलेन भृशं हताः ।
केचिन् निपातिता भूमौ भिन्नाः शूलेन वक्षसि ॥५८॥
निरन्तरशरौघेण कृत्ताः केचिद् रणाजिरे ।
श्येनानुकारिणः प्राणान् मुमुचुस् त्रिदशार्दनाः ॥५९॥
केषाञ्चिद् बाहवश् छिन्नाश् छिन्नग्रीवास् तथा ऽपरे ।
शिरांसि पेतुर् अन्येषाम् अन्ये मध्ये विदारिताः ॥६०॥
विच्छिन्नजङ्घास् त्व् अपरे पेतुर् उर्व्याम् महासुराः ।
एकबाह्वक्षिचरणाः केचिद् देव्या द्विधा कृताः ॥६१॥
छिन्ने ऽपि चा ऽन्ये शिरसि पतिताः पुनर् उत्थिताः ।
कबन्धा युयुधुर् देव्या गृहीतपरमायुधाः ।
ननृतुश् चा ऽपरे तत्र युद्धे तूर्यलयाश्रिताः ॥६२॥
कबन्धाश् छिन्नशिरसः खड्गशक्त्यृष्टिपाणयः ।
तिष्ठ तिष्ठे ऽति भाषन्तो देवीम् अन्ये महासुराः ॥६३॥

पातितै रथनागाश्वैर् असुरैश् च वसुन्धरा ।
अगम्या सा भवत् तत्र यत्राभूत् समहारणः ॥ ६४ ॥
शोणितौघा महानद्यः सद्यस् तत्र विसुस्रुवुः ।
मध्ये चासुरसैन्यस्य वारणासुरवाजिनाम् ॥ ६५ ॥
क्षणेन तन् महासैन्यम् असुराणां तथाम्बिका ।
निन्ये क्षयं यथा वह्निस् तृणदारुमहाचयम् ॥ ६६ ॥
स च सिंहो महानादम् उत्सृजन् धुतकेसरः ।
शरीरेभ्यो ऽमरारीणाम् असून् इव विचिन्वति ॥ ६७ ॥
देव्या गणैश् च तैस् तत्र कृतं युद्धं तथासुरैः ।
यथैषां तुतुषुर् देवाः पुष्पवृष्टिमुचो दिवि ॥ ६८ ॥
॥ इति मार्कण्डेयपुराणे देवीमहात्म्ये महिषासुरसैन्यवधः ॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

निहन्यमानं तत् सैन्यम् अवलोक्य महासुरः ।
सेनानीश् चिक्षुरः कोपाद् ययौ योद्धुम् अथाम्बिकाम् ॥ १ ॥
स देवीं शरवर्षेण ववर्ष समरे ऽसुरः ।
यथा मेरुगिरेः शृङ्गं तोयवर्षेण तोयदः ॥ २ ॥
तस्य छित्त्वा ततो देवी लीलयैव शरोत्करान् ।
जघान तुरगान् बाणैर् यन्तारं चैव वाजिनाम् ॥ ३ ॥
चिच्छेद च धनुः सद्यो ध्वजं चातिसमुच्छ्रितम् ।

विव्याध चै ऽव गात्रेषु छिन्नधन्वानम् आशुगैः ॥४॥
स छिन्नधन्वा विरथो हताश्वो हतसारथिः ।
अभ्यधावत तां देवीं खड्गचर्मधरो ऽसुरः ॥५॥
सिंहम् आहत्य खड्गेन तीक्ष्णधारेण मूर्धनि ।
आजघान भुजे सव्ये देवीम् अप्य् अतिवेगवान् ॥६॥
तस्याः खड्गो भुजम् प्राप्य पफाल नृपनन्दन ।
ततो जग्राह शूलं स कोपाद् अरुणलोचनः ॥७॥
चिक्षेप च ततस् तत् तु भद्रकाल्याम् महासुरः ।
जाज्वल्यमानं तेजोभी रविबिम्बम् इवा ऽम्बरात् ॥८॥
दृष्ट्वा तद् आपतच् छूलं देवी शूलम् अमुञ्चत ।
तच्छूलं शतधा तेन नीतं स च महासुरः ॥९॥
हते तस्मिन् महावीर्ये महिषस्य चमूपतौ ।
आजगाम गजारूढश् चामरस् त्रिदशार्दनः ॥१०॥
सो ऽपि शक्तिम् मुमोचा ऽथ देव्यास् ताम् अम्बिका द्रुतम् ।
हुङ्काराभिहताम् भूमौ पातयामास निःप्रभाम् ॥११॥
भग्नां शक्तिं निपतितां दृष्ट्वा क्रोधसमन्वितः ।
चिक्षेप चामरः शूलं बाणैस् तद् अपि सा ऽच्छिनत् ॥१२॥
ततः सिंहः समुत्पत्य गजकुम्भान्तरस्थितः ।
बाहुयुद्धेन युयुधे तेनो ऽच्चैस् त्रिदशारिणा ॥१३॥
युध्यमानौ ततस् तौ तु तस्मान् नागान् महीं गतौ ।
युयुधाते ऽति संरब्धौ प्रहारैर् अतिदारुणैः ॥१४॥
ततो वेगात् खम् उत्पत्य निपत्य च मृगारिणा ।
करप्रहारेण शिरश् चामरस्य पृथक् कृतम् ॥१५॥

उदग्रश् च रणे देव्या शिलावृक्षादिभिर् हतः ।
दन्तमुष्टितलैश् चै 'व करालश् च निपातितः ॥१६॥
देवी क्रुद्धा गदापातैश् चूर्णयामास चो 'द्धतम् ।
वाष्कलम् भिन्दिपालेन बाणैस् ताम्रं तथा 'न्धकम् ॥१७॥
उग्रास्यम् उग्रवीर्यं च तथै 'व च महाहनुम् ।
त्रिनेत्रा च त्रिशूलेन जघान परमेश्वरी ॥१८॥
बिडालस्या 'सिना कायात् पातयामास वै शिरः ।
दुर्धरं दुर्मुखं चो 'भौ शरैर् निन्ये यमक्षयम् ॥१९॥
एवं संक्षीयमाणे तु स्वसैन्ये महिषासुरः ।
माहिषेण स्वरूपेण त्रासयामास तान् गणान् ॥२०॥
कांश्चित् तुण्डप्रहारेण खुरक्षेपैस् तथा 'परान् ।
लाङ्गूलताडितांश् चा 'न्यान् शृङ्गाभ्यां च विदारितान् ॥२१॥
वेगेन कांश्चिद् अपरान् नादेन भ्रमणेन च ।
निःश्वासपवनेना 'न्यान् पातयामास भूतले ॥२२॥
निपात्य प्रमथानीकम् अभ्यधावत सो ऽसुरः ।
सिंहं हन्तुम् महादेव्याः कोपं चक्रे ततो ऽम्बिका ॥२३॥
सो ऽपि कोपान् महावीर्यः खुरक्षुण्णमहीतलः ।
शृङ्गाभ्याम् पर्वतान् उच्चांश् चिक्षेप च ननाद च ॥२४॥
वेगभ्रमणविक्षुण्णा मही तस्य व्यशीर्यत ।
लाङ्गूलेना 'हतश् चा 'ब्धिः प्लावयामास सर्वतः ॥२५॥
धुतशृङ्गविभिन्नाश् च खण्डखण्डं ययुर् घनाः ।
श्वासानिलास्ताः शतशो निपेतुर् नभसो ऽचलाः ॥२६॥

इति क्रोधसमाध्मातम् आपतन्तम् महासुरम् ।
दृष्ट्वा सा चण्डिका कोपं तद्वधाय तदा ऽकरोत् ॥२७॥
सा क्षिप्त्वा तस्य वै पाशं तम् बबन्ध महासुरम् ।
तत्याज माहिषं रूपं सो ऽपि बद्धो महामृधे ॥२८॥
ततः सिंहो ऽभवत् सद्यो यावत् तस्या ऽम्बिका शिरः ।
छिनत्ति तावत् पुरुषः खड्गपाणिर् अदृश्यत ॥२९॥
तत एवा ऽशु पुरुषं देवी चिच्छेद सायकैः ।
तं खड्गचर्मणा सार्धं ततः सो ऽभून् महागजः ॥३०॥
करेण च महासिंहं तं चकर्ष जगर्ज च ।
कर्षतस् तु करं देवी खड्गेन निरकृन्तत ॥३१॥
ततो महासुरो भूयो माहिषं वपुर् आस्थितः ।
तथै ऽव क्षोभयामास त्रैलोक्यं सचराचरम् ॥३२॥
ततः क्रुद्धा जगन्माता चण्डिका पानम् उत्तमम् ।
पपौ पुनः पुनश् चै ऽव जहासा ऽरुणलोचना ॥३३॥
ननर्द चा ऽसुरः सो ऽपि बलवीर्यमदोद्धतः ।
विषाणाभ्यां च चिक्षेप चण्डिकाम् प्रति भूधरान् ॥३४॥
सा च तान् प्रहितांस् तेन चूर्णयन्ती शरोत्करैः ।
उवाच तम् मदोद्धूतम् मुखरागाकुलाक्षरम् ॥३५॥

॥ देव्य् उवाच ॥

गर्ज गर्ज क्षणम् मूढ मधु यावत् पिबाम्य् अहम् ।
मया त्वयि हते ऽत्रै ऽव गर्जिष्यन्त्य् आशु देवताः ॥३६॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

एवम् उक्त्वा समुत्पत्य सा ऽऽरूढा तम् महासुरम् ।
पादेना ऽऽक्रम्य कण्ठे च शूलेनै ऽनम् अताडयत् ॥३७॥
ततः सो ऽपि पदाक्रान्तस् तया निजमुखात् ततः ।
* अर्धनिष्क्रान्त एवा ऽऽसि देव्या वीर्येण संवृतः ॥३८॥ *
अर्धनिष्क्रान्त एवा ऽसौ युध्यमानो महासुरः ।
तया महासिना देव्या शिरश् छित्त्वा निपातितः ॥३९॥
ततो हाहा कृतं सर्वं दैत्यसैन्यं ननाश तत् ।
प्रहर्षं च परं जग्मुः सकला देवतागणाः ॥४०॥
तुष्टुवुस् तां सुरा देवीं सह दिव्यैर् महर्षिभिः ।
जगुर् गन्धर्वपतयो ननृतुश् चा ऽप्सरोगणाः ॥४१॥
॥ इति मार्कण्डेयपुराणे देवीमाहात्म्ये महिषासुरवधः ३ ॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

शक्रादयः सुरगणा निहते ऽतिवीर्ये तस्मिन् दुरात्मनि सुरारिबले च देव्या ।
तां तुष्टुवुः प्रणतिनम्रशिरोधरांसा वाग्भिः प्रहर्षपुलकोद्गमचारुदेहाः ॥१॥

॥ देवा ऊचुः ॥

देव्या यया ततम् इदं जगद् आत्मशक्त्या
निःशेषदेवगणशक्तिसमूहमूर्त्या ।

ताम् अम्बिकाम् अखिलदेवमहर्षिपूज्याम्
भक्त्या नताः स्म विदधातु शुभानि सा नः ॥२॥
यस्याः प्रभावम् अतुलम् भगवान् अनन्तो
ब्रह्मा हरश् च न हि वक्तुम् अलम् बलं च ।
सा चण्डिका ऽखिलजगत्परिपालनाय
नाशाय चा ऽशुभभयस्य मतिं करोतु ॥३॥
या श्रीः स्वयं सुकृतिनाम् भवनेष्व् अलक्ष्मीः
पापात्मनां कृतधियां हृदयेषु बुद्धिः ।
श्रद्धा सतां कुलजनप्रभवस्य लज्जा
तां त्वां नताः स्म परिपालय देवि विश्वम् ॥४॥
किं वर्णयाम तव रूपम् अचिन्त्यम् एतत्
किं चा ऽतिवीर्यम् असुरक्षयकारि भूरि ।
किं चा ऽहवेषु चरितानि तवा ऽद्भुतानि
सर्वेषु देव्य् असुरदेवगणादिकेषु ॥५॥
हेतुः समस्तजगतां त्रिगुणा ऽपि दोषैर्
न ज्ञायसे हरिहरादिभिर् अप्य् अपारा ।
सर्वाश्रया ऽखिलम् इदं जगद् अंशभूतम्
अव्याकृता हि परमा प्रकृतिस् त्वम् आद्या ॥६॥
यस्याः समस्तसुरताः समुदीरणेन
तृप्तिम् प्रयान्ति सकलेषु मखेषु देवि ।
स्वाहा ऽसि वै पितृगणस्य च तृप्तिहेतुर्
उच्चार्यसे त्वम् अत एव जनैः स्वधा च ॥७॥

या मुक्तिहेतुर् अविचिन्त्यमहाव्रता च
अभ्यस्यसे सुनियतेन्द्रियतत्त्वसारैः ।
मोक्षार्थिभिर् मुनिभिर् अस्तसमस्तदोषैर्
विद्या ऽसि सा भगवती परमा हि देवि ॥ ८॥
शब्दात्मिका सुविमलर्ग्यजुषां निधानम्
उद्गीथरम्यपदपाठवतां च साम्नाम् ।
देवि त्रयी भगवती भव भावनाय
वार्ता च सर्वजगताम् परमा ऽर्तिहन्त्री ॥ ९॥
मेधा ऽसि देवि विदिताखिलशास्त्रसारा
दुर्गा ऽसि दुर्गभवसागरनौर् असङ्गा ।
श्रीः कैटभारिहृदयैककृताधिवासा
गौरी त्वम् एव शशिमौलिकृतप्रतिष्ठा ॥ १०॥
ईषत् सहासम् अमलम् परिपूर्णचन्द्र-
बिम्बानुकारिकनकोत्तमकान्तिकान्तम् ।
अत्यद्भुतम् प्रहृतम् आत्तरुषा तथा ऽपि
वक्त्रं विलोक्य सहसा महिषासुरेण ॥ ११॥
दृष्ट्वा तु देवि कुपितम् भ्रुकुटीकरालम्
उद्यच्छशाङ्कसदृशच्छवि यन् न सद्यः ।
प्राणान् मुमोच महिषस् तद् अतीव चित्रं
कैर् जीव्यते हि कुपितान्तकदर्शनेन ॥ १२॥
देवि प्रसीद परमा भवती भवाय
सद्यो विनाशयसि कोपवती कुलानि ।

विज्ञातम् एतद् अधुने 'व यद् अस्तम् एतन्
नीतम् बलं सुविपुलम् महिषासुरस्य ॥१३॥
ते सम्मता जनपदेषु धनानि तेषां
तेषां यशांसि न च सीदति धर्मवर्गः ।
धन्यास् त एव निभृतात्मजभृत्यदारा
येषां सदा 'भ्युदयदा भवती प्रसन्ना ॥१४॥
धर्म्याणि देवि सकलानि सदै 'व कर्माण्य्
अत्यादृतः प्रतिदिनं सुकृती करोति ।
स्वर्गम् प्रयाति च ततो भवतीप्रसादाल्
लोकत्रये ऽपि फलदा ननु देवि तेन ॥१५॥
दुर्गे स्मृता हरसि भीतिम् अशेषजन्तोः
स्वस्थैः स्मृता मतिम् अतीव शुभां ददासि ।
दारिद्र्यदुःखभयहारिणि का त्वद् अन्या
सर्वोपकारकरणाय सदा 'र्द्रचित्ता ॥१६॥
एभिर् हतैर् जगद् उपैति सुखं तथै 'ते
कुर्वन्तु नाम नरकाय चिराय पापम् ।
सङ्ग्राममृत्युम् अधिगम्य दिवम् प्रयान्तु
मत्वे 'ति नूनम् अहितान् विनिहंसि देवि ॥१७॥
दृष्ट्वै 'व किं न भवती प्रकरोति भस्म
सर्वासुरान् अरिषु यत् प्रहिणोषि शस्त्रम् ।
लोकान् प्रयान्तु रिपवो ऽपि हि शस्त्रपूता
इत्थम् मतिर् भवति तेष्व् अहितेषु साध्वी ॥१८॥

खड्गप्रभानिकरविस्फुरणैस् तथो ऽग्रैः
शूलाग्रकान्तिनिवहेन दृशो ऽसुराणाम् ।
यन् ना ऽगता विलयम् अंशुमदिन्दुखण्ड-
योग्याननं तव विलोकयतां तद् एतत् ॥१९॥
दुर्वृत्तवृत्तशमनं तव देवि शीलं
रूपं तथै ऽतद् अविचिन्त्यम् अतुल्यम् अन्यैः ।
वीर्यं च हन्तृ हृतदेवपराक्रमाणां
वैरिष्व् अपि प्रकटितै ऽव दया त्वये ऽत्थम् ॥२०॥
केनो ऽपमा भवतु ते ऽस्य पराक्रमस्य
रूपं च शत्रुभयकार्य् अतिहारि कुत्र ।
चित्ते कृपा समरनिष्ठुरता च दृष्टा
त्वय्ये ऽव देवि वरदे भुवनत्रये ऽपि ॥२१॥
त्रैलोक्यम् एतद् अखिलं रिपुनाशनेन
त्रातं त्वया समरमूर्धनि ते ऽपि हत्वा ।
नीता दिवं रिपुगणा भयम् अप्य् अपास्तम्
अस्माकम् उन्मदसुरारिभवं नमस् ते ॥२२॥
शूलेन पाहि नो देवि पाहि खड्गेन चा ऽम्बिके ।
घण्टास्वनेन नः पाहि चापज्यानिःस्वनेन च ॥२३॥
प्राच्यां रक्ष प्रतीच्यां च चण्डिके रक्ष दक्षिणे ।
भ्रामणेना ऽत्मशूलस्य उत्तरस्यां तथे ऽश्वरि ॥२४॥
सौम्यानि यानि रूपाणि त्रैलोक्ये विचरन्ति ते ।
यानि चा ऽत्यर्थघोराणि तै रक्षा ऽस्मांस् तथा भुवम् ॥२५॥

खड्गशूलगदादीनि यानि चा ऽस्त्राणि ते ऽम्बिके ।
करपल्लवसङ्गीनि तैर् अस्मान् रक्ष सर्वतः ॥२६॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

एवं स्तुता सुरैर् दिव्यैः कुसुमैर् नन्दनोद्भवैः ।
अर्चिता जगतां धात्री तथा गन्धानुलेपनैः ॥२७॥
भक्त्या समस्तैस् त्रिदशैर् दिव्यैर् धूपैस् तु धूपिता ।
प्राह प्रसादसुमुखी समस्तान् प्रणतान् सुरान् ॥२८॥

॥ देव्य् उवाच ॥

व्रियतां त्रिदशाः सर्वे यद् अस्मत्तो ऽभिवाञ्छितम् ।
ददाम्य् अहम् अतिप्रीत्या स्तवैर् एभिः सुपूजिता ॥२९॥

॥ देवा ऊचुः ॥

भगवत्या कृतं सर्वं न किंचिद् अवशिष्यते ।
यद् अयं निहतः शत्रुर् अस्माकम् महिषासुरः ॥३०॥
यदि चा ऽपि वरो देयस् त्वया ऽस्माकम् महेश्वरि ।
संस्मृता संस्मृता त्वं नो हिंसेथाः परमापदः ॥३१॥
यश् च मर्त्यः स्तवैर् एभिस् त्वां स्तोष्यत्य् अमलानने ।
तस्य वित्तर्द्धिविभवैर् धनदारादिसम्पदाम् ।
वृद्धये ऽस्मत्प्रसन्ना त्वम् भवेथाः सर्वदा ऽम्बिके ॥३२॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

इति प्रसादिता देवैर् जगतो ऽर्थे तथा ऽत्मनः ।

तयै ऽत्य् उक्ता भद्रकाली बभूवा ऽन्तर्हिता नृप ॥३३॥
इत्य् एतत् कथितम् भूप सम्भूता सा यथा पुरा ।
देवी देवशरीरेभ्यो जगत्त्रयहितैषिणी ॥३४॥
पुनश् च गौरीदेहात् सा समुद्भूता यथा ऽभवत् ।
वधाय दुष्टदैत्यानां तथा शुम्भनिशुम्भयोः ॥३५॥
रक्षणाय च लोकानां देवानाम् उपकारिणी ।
तच् छृणुष्व मया ऽऽख्यातं यथावत् कथयामि ते ॥३६॥
॥ इति मार्कण्डेयपुराणे देवीमहात्म्ये शक्रादिस्तुतिः ४ ॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

पुरा शुम्भनिशुम्भाभ्याम् असुराभ्यां शचीपतेः ।
त्रैलोक्यं यज्ञभागाश् च हृता मदबलाश्रयात् ॥१॥
ताव् एव सूर्यतां तद्वद् अधिकारं तथै ऽन्दवम् ।
कौवेरम् अथ याम्यं च चक्राते वरुणस्य च ॥२॥
ताव् एव पवनर्द्धिं च चक्रतुर् वह्निकर्म च ।
ततो देवा विनिर्धूता भ्रष्टराज्याः पराजिताः ॥३॥
हृताधिकारास् त्रिदशास् ताभ्यां सर्वे निराकृताः ।
महासुराभ्यां तां देवीं संस्मरन्त्य् अपराजिताम् ॥४॥
तया ऽस्माकं वरो दत्तो यथा ऽऽपत्सु स्मृता ऽखिलाः ।
भवतां नाशयिष्यामि तत् क्षणात् परमापदः ॥५॥

इति कृत्वा मतिं देवा हिमवन्तं नगेश्वरम् ।
जग्मुस् तत्र ततो देवीं विष्णुमायाम् प्रतुष्टुवुः ॥६॥

॥ देवा ऊचुः ॥

नमो देव्यै महादेव्यै शिवायै सततं नमः ।
नमः प्रकृत्यै भद्रायै नियताः प्रणताः स्म ताम् ॥७॥
रौद्रायै नमो नित्यायै गौर्यै धात्र्यै नमो नमः ।
ज्योत्स्नायै चे 'न्दुरूपिण्यै सुखायै सततं नमः ॥८॥
कल्याण्यै प्रणता वृद्ध्यै सिद्ध्यै कुर्मो नमो नमः ।
नैर्ऋत्यै भूभृतां लक्ष्म्यै शर्वाण्यै ते नमो नमः ॥९॥
दुर्गायै दुर्गपारायै सारायै सर्वकारिण्यै ।
ख्यात्यै तथै 'व कृष्णायै धूम्रायै सततं नमः ॥१०॥
अतिसौम्या 'तिरौद्रायै नतास् तस्यै नमो नमः ।
नमो जगत्प्रतिष्ठायै देव्यै कृत्यै नमो नमः ॥११॥
या देवी सर्वभूतेषु विष्णुमाये 'ति शब्दिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥१२॥
या देवी सर्वभूतेषु चेतने 'त्य् अभिधीयते ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥१३॥
या देवी सर्वभूतेषु बुद्धिरूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥१४॥
या देवी सर्वभूतेषु निद्रारूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥१५॥
या देवी सर्वभूतेषु क्षुधारूपेण संस्थिता ।

नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥१६॥
या देवी सर्वभूतेषु च्छायारूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥१७॥
या देवी सर्वभूतेषु शक्तिरूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥१८॥
या देवी सर्वभूतेषु तृष्णारूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥१९॥
या देवी सर्वभूतेषु क्षान्तिरूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥२०॥
या देवी सर्वभूतेषु जातिरूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥२१॥
या देवी सर्वभूतेषु लज्जारूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥२२॥
या देवी सर्वभूतेषु शान्तिरूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥२३॥
या देवी सर्वभूतेषु श्रद्धारूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥२४॥
या देवी सर्वभूतेषु कान्तिरूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥२५॥
या देवी सर्वभूतेषु लक्ष्मीरूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥२६॥
या देवी सर्वभूतेषु धृतिरूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥२७॥

या देवी सर्वभूतेषु वृत्तिरूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥२८॥
या देवी सर्वभूतेषु स्मृतिरूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥२९॥
या देवी सर्वभूतेषु दयारूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥३०॥
या देवी सर्वभूतेषु तुष्टिरूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥३१॥
या देवी सर्वभूतेषु पुष्टिरूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥३२॥
या देवी सर्वभूतेषु मातृरूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥३३॥
या देवी सर्वभूतेषु भ्रान्तिरूपेण संस्थिता ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥३४॥
इन्द्रियाणाम् अधिष्ठात्री भूतानां चा 'खिलेषु या ।
भूतेषु सततं तस्यै व्याप्त्यै देव्यै नमो नमः ॥३५॥
चितिरूपेण या कृत्स्नम् एतद् व्याप्य स्थिता जगत् ।
नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमस् तस्यै नमो नमः ॥३६॥
स्तुता सुरैः पूर्वम् अभीष्टसंश्रयात् तथा 'सुरेन्द्रेण दिनेषु सेविता ।
करोतु सा नः शुभहेतुर् ईश्वरी शुभानि भद्राण्य् अभिहन्तु चा 'पदः ॥३७॥
या साम्प्रतं चोद्धतदैत्यतापितैर् अस्माभिर् ईशा च सुरैर् नमस्यते ।
या च स्मृता तत् क्षणम् एव हन्ति नः सर्वापदो भक्तिविनम्रमूर्तिभिः ॥३८॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

एवं स्तवादियुक्तानां देवानां तत्र पार्वती ।
स्नातुम् अभ्याययौ तोये जाह्नव्या नृपनन्दन ॥ ३९ ॥
सा ब्रवीत् तान् सुरान् सुभ्रूर् भवद्भिः स्तूयते ऽत्र का ।
शरीरकोशतश् चा स्याः समुद्भूता ब्रवीच् छिवा ॥ ४० ॥
स्तोत्रम् ममै तत् क्रियते शुम्भदैत्यनिराकृतैः ।
देवैः समस्तैः समरे निशुम्भेन पराजितैः ॥ ४१ ॥
शरीरकोशाद् यत् तस्याः पार्वत्या निःसृता म्बिका ।
कौशिकी ति समस्तेषु ततो लोकेषु गीयते ॥ ४२ ॥
तस्यां विनिर्गतायां तु कृष्णा भूत् सा पि पार्वती ।
कालिके ति समाख्याता हिमाचलकृताश्रया ॥ ४३ ॥
ततो ऽम्बिकाम् परं रूपम् बिभ्राणां सुमनोहरम् ।
ददर्श चण्डो मुण्डश् च भृत्यौ शुम्भनिशुम्भयोः ॥ ४४ ॥
ताभ्यां शुम्भाय चा ख्याता अतीवसुमनोहरा ।
का प्य् आस्ते स्त्री महाराज भासयन्ती हिमाचलम् ॥ ४५ ॥
नै व तादृक् क्वचिद् रूपं दृष्टं केनचिद् उत्तमम् ।
ज्ञायतां का प्य् असौ देवी गृह्यतां चा सुरेश्वर ॥ ४६ ॥
स्त्रीरत्नम् अतिचार्वङ्गी द्योतयन्ती दिशस् त्विषा ।
सा तु तिष्ठति दैत्येन्द्र ताम् भवान् द्रष्टुम् अर्हति ॥ ४७ ॥
यानि रत्नानि मणयो गजाश्वादीनि वै प्रभो ।
त्रैलोक्ये तु समस्तानि साम्प्रतम् भान्ति ते गृहे ॥ ४८ ॥
ऐरावतः समानीतो गजरत्नम् पुरन्दरात् ।
पारिजाततरुश् चा यं तथै वो च्चैःश्रवा हयः ॥ ४९ ॥

विमानं हंससंयुक्तम् एतत् तिष्ठति ते ऽङ्गणे ।
रत्नभूतम् इहा "नीतं यद् आसीद् वेधसो 'द्भुतम् ॥५०॥
निधिर् एष महापद्मः समानीतो धनेश्वरात् ।
किञ्जल्किनीं ददौ चा 'ब्धिर् मालाम् अम्लानपङ्कजाम् ॥५१॥
छत्रं ते वारुणं गेहे काञ्चनस्रावि तिष्ठति ।
तथा 'यं स्यन्दनवरो यः पुरा "सीत् प्रजापतेः ॥५२॥
मृत्योर् उत्क्रान्तिदा नाम शक्तिर् ईश त्वया "हृता ।
पाशः सलिलराजस्य भ्रातुस् तव परिग्रहे ॥५३॥
निशुम्भस्या 'ब्धिजाताश् च समस्ता रत्नजातयः ।
वह्निर् अपि ददौ तुभ्यम् अग्निशौचे च वाससी ॥५४॥
एवं दैत्येन्द्र रत्नानि समस्तान्य् आहृतानि ते ।
स्त्रीरत्नम् एषा कल्याणी त्वया कस्मान् न गृह्यते ॥५५॥
निशम्ये 'ति वचः शुम्भः स तदा चण्डमुण्डयोः ।
प्रेषयामास सुग्रीवं दूतं देव्या महासुरः ॥५६॥
इति चे 'ति च वक्तव्या सा गत्वा वचनान् मम ।
यथा चा 'भ्येति सम्प्रीत्या तथा कार्यं त्वया लघु ॥५७॥
स तत्र गत्वा यत्रा "स्ते शैलोद्देशे ऽतिशोभने ।
तां च देवीं ततः प्राह श्लक्ष्णम् मधुरया गिरा ॥५८॥

॥ दूत उवाच ॥

देवि दैत्येश्वरः शुम्भस् त्रैलोक्ये परमेश्वरः ।
दूतो ऽहम् प्रेषितस् तेन त्वत्सकाशम् इहा "गतः ॥५९॥
अव्याहताज्ञः सर्वासु यः सदा देवयोनिषु ।

निर्जिताखिलदैत्यारिः स यद् आह शृणुष्व तत् ॥ ६० ॥
मम त्रैलोक्यम् अखिलम् मम देवा वशानुगाः ।
यज्ञभागान् अहं सर्वान् उपाश्नामि पृथक् पृथक् ॥ ६१ ॥
त्रैलोक्ये वररत्नानि मम वश्यान्य् अशेषतः ।
तथै 'व गजरत्नं च हृतं देवेन्द्रवाहनम् ॥ ६२ ॥
क्षीरोदमथनोद्भूतम् अश्वरत्नम् ममा 'मरैः ।
उच्चैःश्रवससञ्ज्ञं तत् प्रणिपत्य समर्पितम् ॥ ६३ ॥
यानि चा 'न्यानि देवेषु गन्धर्वेषू 'रगेषु च ।
रत्नभूतानि भूतानि तानि मय्ये 'व शोभने ॥ ६४ ॥
स्त्रीरत्नभूतां त्वां देवि लोके मन्यामहे वयम् ।
सा त्वम् अस्मान् उपागच्छ यतो रत्नभुजो वयम् ॥ ६५ ॥
मां वा ममा 'नुजं वा 'पि निशुम्भम् उरुविक्रमम् ।
भज त्वं चञ्चलापाङ्गि रत्नभूता 'सि वै यतः ॥ ६६ ॥
परम् ऐश्वर्यम् अतुलम् प्राप्स्यसे मत्परिग्रहात् ।
एतद् बुद्ध्या समालोच्य मत्परिग्रहतां व्रज ॥ ६७ ॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

इत्य् उक्ता सा तदा देवी गम्भीरान्तःस्मिता जगौ ।
दुर्गा भगवती भद्रा यये 'दं धार्यते जगत् ॥ ६८ ॥

॥ देव्य् उवाच ॥

सत्यम् उक्तं त्वया ना 'त्र मिथ्या किञ्चित् त्वयो 'दितम् ।
त्रैलोक्याधिपतिः शुम्भो निशुम्भश् चा 'पि तादृशः ॥ ६९ ॥

किं त्व् अत्र यत् प्रतिज्ञातम् मिथ्या तत् क्रियते कथम् ।
श्रूयताम् अल्पबुद्धित्वात् प्रतिज्ञा या कृता पुरा ॥७०॥
यो मां जयति सङ्ग्रामे यो मे दर्पं व्यपोहति ।
यो मे प्रतिबलो लोके स मे भर्ता भविष्यति ॥७१॥
तद् आगच्छतु शुम्भो ऽत्र निशुम्भो वा महासुरः ।
मां जित्वा किञ्चिरेणा ऽत्र पाणिं गृह्णातु मे लघु ॥७२॥

॥ दूत उवाच ॥

अवलिप्ता ऽसि मै ऽवं त्वं देवि ब्रूहि ममा ऽग्रतः ।
त्रैलोक्ये कः पुमांस् तिष्ठेद् अग्रे शुम्भनिशुम्भयोः ॥७३॥
अन्येषाम् अपि दैत्यानां सर्वे देवा न वै युधि ।
तिष्ठन्ति सम्मुखे देवि किम् पुनः स्त्री त्वम् एकिका ॥७४॥
इन्द्राद्याः सकला देवास् तस्थुर् येषां न संयुगे ।
शुम्भादीनां कथं तेषां स्त्री प्रयास्यसि सम्मुखम् ॥७५॥
सा त्वं गच्छ मये ऽवो ऽन्ता पार्श्वं शुम्भनिशुम्भयोः ।
केशाकर्षणनिर्धूतगौरवा मा गमिष्यसि ॥७६॥

॥ देव्य् उवाच ॥

एवम् एतद् बली शुम्भो निशुम्भश् चा ऽतिवीर्यवान् ।
किं करोमि प्रतिज्ञा मे यद् अनालोचिता पुरा ॥७७॥
स त्वं गच्छ मयो ऽक्तं ते यद् एतत् सर्वम् आदृतः ।
तद् आचक्ष्वा ऽसुरेन्द्राय स च युक्तं करोतु यत् ॥७८॥
॥ इति मार्कण्डेयपुराणे देवीमहात्म्ये देव्यादूतसंवादोनामः ॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

इत्य् आकर्ण्य वचो देव्याः स दूतो ऽमर्षपूरितः ।
समाचष्ट समागम्य दैत्यराजाय विस्तरात् ॥१॥
तस्य दूतस्य तद् वाक्यम् आकर्ण्या 'सुरराट् ततः ।
सक्रोधः प्राह दैत्यानाम् अधिपं धूम्रलोचनम् ॥२॥
हे धूम्रलोचना ''शु त्वं स्वसैन्यपरिवारितः ।
ताम् आनय बलाद् दुष्टां केशाकर्षणविह्वलाम् ॥३॥
तत्परित्राणदः कश्चिद् यदि वो 'त्तिष्ठते ऽपरः ।
स हन्तव्यो ऽमरो वा 'पि यक्षो गन्धर्व एव वा ॥४॥
तेना ''ज्ञप्तस् ततः शीघ्रं स दैत्यो धूम्रलोचनः ।
वृतः षष्ट्या सहस्राणाम् असुराणां द्रुतं ययौ ॥५॥
स दृष्ट्वा तां ततो देवीं तुहिनाचलसंस्थिताम् ।
जगादो 'च्चैः प्रयाही 'ति मूलं शुम्भनिशुम्भयोः ॥६॥
न चेत् प्रीत्या 'द्य भवती मद्भर्तारम् उपैष्यति ।
ततो बलान् नयाम्य् एष केशाकर्षणविह्वलाम् ॥७॥

॥ देव्य् उवाच ॥

दैत्येश्वरेण प्रहितो बलवान् बलसंवृतः ।
बलान् नयसि माम् एवं ततः किं ते करोम्य् अहम् ॥८॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

इत्य् उक्तः सो ऽभ्यधावत् ताम् असुरो धूम्रलोचनः ।
हुङ्कारेणै 'व तम् भस्मसाच् चकारा 'म्बिका ततः ॥९॥
अथ क्रुद्धम् महासैन्यम् असुराणां तथा 'म्बिकाम् ।

ववर्ष शायकैस् तीक्ष्णैस् तथा शक्तिपरश्वधैः ॥१०॥
ततो धुतसटः कोपात् कृत्वा नादं सुभैरवम् ।
पपाता सुरसेनायां सिंहो देव्याः स्ववाहनः ॥११॥
कांश्चित् करप्रहारेण दैत्यान् आस्येन चा परान् ।
आक्रान्त्या चा धरेणा न्यान् जघाना सु महासुरान् ॥१२॥
केषाञ्चित् पाटयामास नखैः कोष्ठानि केसरी ।
तथा तलप्रहारेण शिरांसि कृतवान् पृथक् ॥१३॥
विच्छिन्नबाहुशिरसः कृतास् तेन तथा परे ।
पपौ च रुधिरं कोष्ठाद् अन्येषां धुतकेसरः ॥१४॥
क्षणेन तद् बलं सर्वं क्षयं नीतम् महात्मना ।
तेन केसरिणा देव्या वाहनेना तिकोपिना ॥१५॥
श्रुत्वा तम् असुरं देव्या निहतं धूम्रलोचनम् ।
बलं च क्षयितं कृत्स्नं देवीकेसरिणा ततः ॥१६॥
चुकोप दैत्याधिपतिः शुम्भः प्रस्फुरिताधरः ।
आज्ञापयामास च तौ चण्डमुण्डौ महासुरौ ॥१७॥
हे चण्ड हे मुण्ड बलैर् बहुलैः परिवारितौ ।
तत्र गच्छतं गत्वा च सा समानीयतां लघु ॥१८॥
केशेष्व् आकृष्य बध्वा वा यदि वः संशयो युधि ।
तदा शेषायुधैः सर्वैर् असुरैर् विनिहन्यताम् ॥१९॥
तस्यां हतायां दुष्टायां सिंहे च विनिपातिते ।
शीघ्रम् आगम्यताम् बध्वा गृहीत्वा ताम् अथा म्बिकाम् ॥२०॥
॥ इति मार्कण्डेयपुराणे देवीमाहात्म्ये धूम्रलोचनवधः ६ ॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

आज्ञप्तास् ते ततो दैत्याश् चण्डमुण्डपुरोगमाः ।
चतुरङ्गबलोपेता ययुर् अभ्युद्यतायुधाः ॥ १ ॥
ददृशुस् ते ततो देवीम् ईषद्धासां व्यवस्थिताम् ।
सिंहस्यो ऽपरि शैलेन्द्रशृङ्गे महति काञ्चने ॥ २ ॥
ते दृष्ट्वा तां समादातुम् उद्यमं चक्रुर् उद्यताः ।
आकृष्टचापासिधरास् तथा ऽन्ये तत्समीपगाः ॥ ३ ॥
ततः कोपं चकारो ऽच्चैर् अम्बिका तान् अरीन् प्रति ।
कोपेन चा ऽस्या वदनम् मषीवर्णम् अभूत् तदा ॥ ४ ॥
भ्रुकुटीकुटिलात् तस्या ललाटफलकाद् द्रुतम् ।
काली करालवदना विनिष्क्रान्ता ऽसिपाशिनी ॥ ५ ॥
विचित्रखट्वाङ्गधरा नरमालाविभूषणा ।
द्वीपिचर्मपरीधाना शुष्कमांसा ऽतिभैरवा ॥ ६ ॥
अतिविस्तारवदना जिह्वाललनभीषणा ।
निमग्नारक्तनयना नादापूरितदिङ्मुखा ॥ ७ ॥
सा वेगेना ऽभिपतिता घातयन्ती महासुरान् ।
सैन्ये तत्र सुरारीणाम् अभक्षयत तद्बलम् ॥ ८ ॥
पार्ष्णिग्राहाङ्कुशग्राहियोधघण्टासमन्वितान् ।
समादाये ऽकहस्तेन मुखे चिक्षेप वारणान् ॥ ९ ॥
तथै ऽव योधं तुरगै रथं सारथिना सह ।
निःक्षिप्य वक्त्रे दशनैश् चर्वयन्त्य् अतिभैरवम् ॥ १० ॥
एकं जग्राह केशेषु ग्रीवायाम् अथ चा ऽपरम् ।
पादेना ऽक्रम्य चै ऽवा ऽन्यम् उरसा ऽन्यम् अपोथयत् ॥ ११ ॥

तैर् मुक्तानि च शस्त्राणि महास्त्राणि तथा ऽसुरैः ।
मुखेन जग्राह रुषा दशनैर् मथितान्य् अपि ॥ १२॥
बलिनां तद् बलं सर्वम् असुराणाम् महात्मनाम् ।
ममर्दा ऽभक्षयच् चा ऽन्यान् अन्यांश् चा ऽताडयत् तदा ॥ १३॥
असिना निहताः केचित् केचित् खट्वाङ्गताडिताः ।
जग्मुर् विनाशम् असुरा दन्ताग्राभिहतास् तथा ॥ १४॥
क्षणेन तद् बलं सर्वम् असुराणां निपातितम् ।
दृष्ट्वा चण्डो ऽभिदुद्राव तां कालीम् अतिभीषणाम् ॥ १५॥
शरवर्षैर् महाभीमैर् भीमाक्षीं ताम् महासुरः ।
छादयामास चक्रैश् च मुण्डः क्षिप्तैः सहस्रशः ॥ १६॥
तानि चक्राण्य् अनेकानि विशमानानि तन्मुखम् ।
बभुर् यथा ऽर्कबिम्बानि सुबहूनि घनोदरम् ॥ १७॥
ततो जहासा ऽतिरुषा भीमम् भैरवनादिनी ।
काली करालवक्त्रान्तर्दुर्दर्शदशनोज्ज्वला ॥ १८॥
उत्थाय च महासिंहं देवी चण्डम् अधावत ।
गृहीत्वा चा ऽस्य केशेषु शिरस् तेना ऽसिना ऽच्छिनत् ॥ १९॥
अथ मुण्डो ऽभ्य् अधावत् तां दृष्ट्वा चण्डं निपातितम् ।
तम् अप्य् अपातयद् भूमौ सा खड्गाभिहतं रुषा ॥ २०॥
हतशेषं ततः सैन्यं दृष्ट्वा चण्डं निपातितम् ।
मुण्डं च सुमहावीर्यं दिशो भेजे भयातुरम् ॥ २१॥
शिरश् चण्डस्य काली च गृहीत्वा मुण्डम् एव च ।
प्राह प्रचण्डाट्टहासमिश्रम् अभ्येत्य चण्डिका ॥ २२॥
मया तव् अत्रो ऽपहृतौ चण्डमुण्डौ महापशू ।

युद्धयज्ञे स्वयं शुम्भं निशुम्भं च हनिष्यसि ॥२३॥
तावू आनीतौ ततो दृष्ट्वा चण्डमुण्डौ महासुरौ ।
उवाच काली कल्याणी ललितं चण्डिका वचः ॥२४॥
यस्माच् चण्डं च मुण्डं च गृहीत्वा त्वम् उपागता ।
चामुण्डे ति ततो लोके ख्याता देवि भविष्यसि ॥२५॥
॥ इति मार्कण्डेयपुराणे देवीमाहात्म्ये चण्डमुण्डवधः ७ ॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥
चण्डे च निहते दैत्ये मुण्डे च विनिपातिते ।
बहुलेषु च सैन्येषु क्षयितेषु असुरेश्वरः ॥१॥
ततः कोपपराधीनचेताः शुम्भः प्रतापवान् ।
उद्योगं सर्वसैन्यानां दैत्यानाम् आदिदेश ह ॥२॥
अद्य सर्वबलैर् दैत्याः षडशीतिर् उदायुधाः ।
कम्बूनां चतुरशीतिर् निर्यान्तु स्वबलैर् वृताः ॥३॥
कोटिवीर्याणि पञ्चाशद् असुराणां कुलानि वै ।
शतं कुलानि धौम्राणां निर्गच्छन्तु ममा ऽऽज्ञया ॥४॥
कालका दौर्हृदा मौर्याः कालकेयास् तथा ऽसुराः ।
युद्धाय सज्जा निर्यान्तु आज्ञया त्वरिता मम ॥५॥
इत्य् आज्ञाप्या ऽसुरपतिः शुम्भो भैरवशासनः ।
निर्जगाम महासैन्यसहस्रैर् बहुभिर् वृतः ॥६॥

आयान्तं चण्डिका दृष्ट्वा तत्सैन्यम् अतिभीषणम् ।
ज्यास्वनैः पूरयामास धरणीगगनान्तरम् ॥७॥
ततः सिंहो महानादम् अतीव कृतवान् नृप ।
घण्टास्वनेन तं नादम् अम्बिका चो ऽपबृंहयत् ॥८॥
धनुर्ज्यासिंहघण्टानां नादापूरितदिङ्मुखा ।
निनादैर् भीषणैः काली जिग्ये विस्तारितानना ॥९॥
तं निनादम् उपश्रुत्य दैत्यसैन्यैश् चतुर्दिशम् ।
देवीसिंहस् तथा काली सरोषैः परिवारिताः ॥१०॥
एतस्मिन् अन्तरे भूप विनाशाय सुरद्विषाम् ।
भवाया ऽमरसिंहानाम् अतिवीर्यबलान्विताः ॥११॥
ब्रह्मेशगुहविष्णूनां तथै ऽन्द्रस्य च शक्तयः ।
शरीरेभ्यो विनिष्क्रम्य तद्रूपैश् चण्डिकां ययुः ॥१२॥
यस्य देवस्य यद् रूपं यथा भूषणवाहनम् ।
तद्वद् एव हि तच्छक्तिर् असुरान् योद्धुम् आययौ ॥१३॥
हंसयुक्तविमानाग्रे साक्षसूत्रकमण्डलुः ।
आयाता ब्रह्मणः शक्तिर् ब्रह्माणी सा ऽभिधीयते ॥१४॥
माहेश्वरी वृषारूढा त्रिशूलवरधारिणी ।
महाहिवलया प्राप्ता चन्द्ररेखाविभूषणा ॥१५॥
कौमारी शक्तिहस्ता च मयूरवरवाहना ।
योद्धुम् अभ्याययौ दैत्यान् अम्बिका गुहरूपिणी ॥१६॥
तथै ऽव वैष्णवी शक्तिर् गरुडोपरिसंस्थिता ।
शङ्खचक्रगदाशार्ङ्गखड्गहस्ता ऽभ्युपाययौ ॥१७॥
यज्ञवाराहम् अतुलं रूपं या बिभ्रती हरेः ।

शक्तिः सा 'प्य् आययौ तत्र वाराहीम् बिभ्रती तनुम् ॥१८॥
नारसिंही नृसिंहस्य बिभ्रती सदृशं वपुः ।
प्राप्ता तत्र सटाक्षेपक्षिप्तनक्षत्रसंहतिः ॥१९॥
वज्रहस्ता तथै 'वै "न्द्री गजराजोपरिस्थिता ।
प्राप्ता सहस्रनयना यथा शक्रस् तथै 'व सा ॥२०॥
ततः परिवृतस् ताभिर् ईशानो देवशक्तिभिः ।
हन्यन्ताम् असुराः शीघ्रम् मम प्रीत्या "ह चण्डिकाम् ॥२१॥
ततो देवीशरीरात् तु विनिष्क्रान्ता 'तिभीषणा ।
चण्डिका शक्तिर् अत्युग्रा शिवा शतनिनादिनी ॥२२॥
सा चा "ह धूम्रजटिलम् ईशानम् अपराजिता ।
दूत त्वं गच्छ भगवन् पार्श्वं शुम्भनिशुम्भयोः ॥२३॥
ब्रूहि शुम्भं निशुम्भं च दानवाव् अतिगर्वितौ ।
ये चा 'न्ये दानवास् तत्र युद्धाय समुपस्थिताः ॥२४॥
त्रैलोक्यम् इन्द्रो लभतां देवाः सन्तु हविर्भुजः ।
यूयम् प्रयात पातालं यदि जीवितुम् इच्छथ ॥२५॥
बलावलेपाद् अथ चेद् भवन्तो युद्धकाङ्क्षिणः ।
तदा "गच्छत तृप्यन्तु मच्छिवाः पिशितेन वः ॥२६॥
यतो नियुक्तो दौत्येन तया देव्या शिवः स्वयम् ।
शिवदूती 'ति लोके ऽस्मिन् ततः सा ख्यातिम् आगता ॥२७॥
ते ऽपि श्रुत्वा वचो देव्याः शर्वाख्यातम् महासुराः ।
अमर्षापूरिता जग्मुर् यत्र कात्यायनी स्थिता ॥२८॥
ततः प्रथमम् एवा 'ग्रे शरशक्त्यृष्टिवृष्टिभिः ।
ववर्षुर् उद्धतामर्षास् तां देवीम् अमरारयः ॥२९॥

सा च तान् प्रहितान् वाणान् शूलचक्रपरस्वधान् ।
चिच्छेद लीलया ध्मातधनुर्मुक्तैर् महेषुभिः ॥३०॥
तस्याऽग्रतस् तथा काली शूलपातविदारितान् ।
खट्वाङ्गपोथितांश् चाऽरीन् कुर्वन्ती व्यचरत् तदा ॥३१॥
कमण्डलुजलाक्षेपहतवीर्यान् हतौजसः ।
व्रह्माणी चाकरोच् छत्रून् येन येन स्म धावति ॥३२॥
माहेश्वरी त्रिशूलेन तथा चक्रेण वैष्णवी ।
दैत्यान् जघान कौमारी तथा शक्त्याऽतिकोपना ॥३३॥
ऐन्द्रीकुलिशपातेन शतशो दैत्यदानवाः ।
पेतुर् विदारिताः पृथ्व्यां रुधिरौघप्रवर्षिणः ॥३४॥
तुण्डप्रहारविध्वस्ता दंष्ट्राग्रक्षतवक्षसः ।
वराहमूर्त्या न्यपतंश् चक्रेण च विदारिताः ॥३५॥
नखैर् विदारितांश् चाऽन्यान् भक्षयन्ती महासुरान् ।
नारसिंही चचाराऽजौ नादापूर्णदिगन्तरा ॥३६॥
चण्डाट्टहासैर् असुराः शिवदूत्यभिदूषिताः ।
पेतुः पृथिव्याम् पतितांस् तांश् चखादाऽथ सा तदा ॥३७॥
इति मातृगणं क्रुद्धम् मर्दयन्तम् महासुरान् ।
दृष्ट्वाऽभ्युपायैर् विविधैर् नेशुर् देवारिसैनिकाः ॥३८॥
पलायनपरान् दृष्ट्वा दैत्यान् मातृगणार्दितान् ।
योद्धुम् अभ्याययौ क्रुद्धो रक्तवीजो महासुरः ॥३९॥
रक्तविन्दुर् यदा भूमौ पतत्य् अस्य शरीरतः ।
समुत्पतति मेदिन्यां तत्प्रमाणस् तदाऽसुरः ॥४०॥
युयुधे स गदापाणिर् इन्द्रशक्त्या महासुरः ।

ततश् चे ऽन्द्री स्ववज्रेण रक्तबीजम् अताडयत् ॥ ४१ ॥
कुलिशेना ऽहतस्या ऽशु तस्य सुस्राव शोणितम् ।
समुत्तस्थुस् ततो योधास् तद्रूपास् तत्पराक्रमाः ॥ ४२ ॥
यावन्तः पतितास् तस्य शरीराद् रक्तबिन्दवः ।
तावन्तः पुरुषा जातास् तद्वीर्यबलविक्रमाः ॥ ४३ ॥
ते चा ऽपि युयुधुस् तत्र पुरुषा रक्तसम्भवाः ।
समम् मातृभिर् अत्युग्रं शस्त्रपातातिभीषणम् ॥ ४४ ॥
पुनश् च वज्रपातेन क्षतम् अस्य शिरो यदा ।
ववाह रक्तम् पुरुषास् ततो जाताः सहस्रशः ॥ ४५ ॥
वैष्णवी समरे चै ऽनं चक्रेणा ऽभिजघान ह ।
गदया ताडयामास ऐन्द्री तम् असुरेश्वरम् ॥ ४६ ॥
वैष्णवीचक्रभिन्नस्य रुधिरस्रावसम्भवैः ।
सहस्रशो जगद् व्याप्तं तत्प्रमाणैर् महासुरैः ॥ ४७ ॥
शक्त्या जघान कौमारी वाराही च तथा ऽसिना ।
माहेश्वरी त्रिशूलेन रक्तबीजम् महासुरम् ॥ ४८ ॥
स चा ऽपि गदया दैत्यः सर्वा एवा ऽहनत् पृथक् ।
मातॄः कोपसमाविष्टो रक्तबीजो महासुरः ॥ ४९ ॥
तस्या ऽहतस्य बहुधा शक्तिशूलादिभिर् भुवि ।
पपात यो वै रक्तौघस् तेना ऽसन् शतशो ऽसुराः ॥ ५० ॥
तैश् चा ऽसुरासृक्सम्भूतैर् असुरैः सकलं जगत् ।
व्याप्तम् आसीत् ततो देवा भयम् आजग्मुर् उत्तमम् ॥ ५१ ॥
तान् विषण्णान् सुरान् दृष्ट्वा चण्डिका प्राह सत्वरा ।
उवाच कालीं चामुण्डे विस्तरं वदनं कुरु ॥ ५२ ॥

मच्छस्त्रपातसम्भूतान् रक्तविन्दून् महासुरान् ।
रक्तविन्दोः प्रतीच्छ त्वं वक्त्रेणा 'नेन वेगिता ॥५२॥
भक्षयन्ती चर रणे तदुत्पन्नान् महासुरान् ।
एवम् एष क्षयं दैत्यः क्षीणरक्तो गमिष्यति ॥५४॥
भक्ष्यमाणास् त्वया चो 'ग्रा न चो 'त्पत्स्यन्ति चा 'परे ।
इत्य् उक्त्वा तां ततो देवी शूलेना 'भिजघान तम् ॥५५॥
मुखेन काली जगृहे रक्तवीजस्य शोणितम् ।
ततो ऽसाव् आजघाना 'थ गदया तत्र चण्डिकाम् ॥५६॥
न चा 'स्या वेदनां चक्रे गदापातो ऽल्पिकाम् अपि ।
तम् अप्य् अताडयद् देवी गदया दुष्टचेतसम् ॥५७॥
तस्या 'हतस्य देहात् तु बहु सुस्राव शोणितम् ।
यतस् ततस् तद् वक्त्रेण चामुण्डा सम्प्रतीच्छति ॥५८॥
मुखे समुद्गता ये ऽस्या रक्तपातान् महासुराः ।
तांश् चखादा 'थ चामुण्डा पपौ तस्य च शोणितम् ॥५९॥
देवी शूलेन वज्रेण बाणैर् असिभिर् ऋष्टिभिः ।
जघान रक्तवीजं तं चामुण्डापीतशोणितम् ॥६०॥
स पपात महीम् पृष्ठे शस्त्रसङ्घसमाहतः ।
नीरक्तश् च महीपाल रक्तवीजो महासुरः ॥६१॥
ततस् ते हर्षम् अतुलम् अवापुस् त्रिदशा नृप ।
हते तस्मिन् मातृगणो ननर्ता 'सृङ्मदोद्धतः ॥६२॥

॥ इति मार्कण्डेयपुराणे देवीमाहात्म्ये रक्तवीजवधः ८ ॥

॥ राजो 'वाच ॥

विचित्रम् इदम् आख्यातम् भगवन् भवता मम ।
देव्याश् चरितमाहात्म्यं रक्तबीजवधाश्रितम् ॥१॥
भूयश् चे 'च्छाम्य् अहं श्रोतुं रक्तबीजे निपातिते ।
चकार शुम्भो यत् कर्म निशुम्भश् चा 'तिकोपनः ॥२॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

चकार कोपम् अतुलं रक्तबीजे निपातिते ।
शुम्भासुरो निशुम्भश् च हतेष्व् अन्येषु चा 'हवे ॥३॥
हन्यमानम् महासैन्यं विलोक्या 'मर्षम् उद्वहन् ।
अभ्यधावन् निशुम्भो ऽथ मुख्यया 'सुरसेनया ॥४॥
तस्या 'ग्रतस् तथा पृष्ठे पार्श्वयोश् च महासुराः ।
सन्दष्टौष्ठपुटाः क्रुद्धा हन्तुं देवीम् उपाययुः ॥५॥
आजगाम महावीर्यः शुम्भो ऽपि स्वबलैर् वृतः ।
निहन्तुं चण्डिकां कोपात् कृत्वा युद्धं तु मातृभिः ॥६॥
ततो युद्धम् अतीवा 'सीद् देव्याः शुम्भनिशुम्भयोः ।
शरवर्षम् अतीवो 'ग्रम् मेघयोर् इव वर्षतोः ॥७॥
चिच्छेदा 'स्तान् शरांस् ताभ्यां चण्डिका स्वशरोत्करैः ।
ताडयामास चा 'ङ्गेषु शस्त्रौघैर् असुरेश्वरौ ॥८॥
निशुम्भो निशितं खड्गं चर्म चा 'दाय सुप्रभम् ।
अताडयन् मूर्ध्नि सिंहं देव्या वाहनम् उत्तमम ॥९॥
ताडिते वाहने देवी क्षुरप्रेणा 'सिम् उत्तमम् ।
निशुम्भस्या 'शु चिच्छेद चर्म चा 'प्य् अष्टचन्द्रकम् ॥१०॥

छिन्ने चर्मणि खड्गे च शक्तिं चिक्षेप सो ऽसुरः ।
ताम् अप्य् अस्य द्विधा चक्रे चक्रेणा 'भिमुखागताम् ॥११॥
कोपाध्मातो निशुम्भो ऽथ शूलं जग्राह दानवः ।
आयान्तम् मुष्टिपातेन देवी तच् चा 'प्य् अचूर्णयत् ॥१२॥
आविध्या 'थ गदां सो ऽपि चिक्षेप चण्डिकाम् प्रति ।
सा 'पि देव्या त्रिशूलेन भिन्ना भस्मत्वम् आगता ॥१३॥
ततः परशुहस्तं तम् आयान्तं दैत्यपुङ्गवम् ।
आहत्य देवी बाणौघैर् अपातयत भूतले ॥१४॥
तस्मिन् निपतिते भूमौ निशुम्भे भीमविक्रमे ।
भ्रातर्य् अतीव संक्रुद्धः प्रययौ हन्तुम् अम्बिकाम् ॥१५॥
स रथस्थस् तदा 'त्युच्चैर् गृहीतपरमायुधैः ।
भुजैर् अष्टाभिर् अतुलैर् व्याप्या 'शेषम् बभौ नभः ॥१६॥
तम् आयान्तं समालोक्य देवी शङ्खम् अवादयत् ।
ज्याशब्दं चा 'पि धनुषश् चकारा 'तीव दुःसहम् ॥१७॥
पूरयामास ककुभो निजघण्टास्वनेन च ।
समस्तदैत्यसैन्यानां तेजोवधविधायिना ॥१८॥
ततः सिंहो महानादैस् त्याजितेभमहामदैः ।
पूरयामास गगनं गां तथो 'पदिशो दश ॥१९॥
ततः काली समुत्पत्य गगनं क्ष्माम् अताडयत् ।
कराभ्यां तन्निनादेन प्राक्स्वनास् ते तिरोहिताः ॥२०॥
अट्टाट्टहासम् अशिवं शिवदूती चकार ह ।
तैः शब्दैर् असुरास् त्रेसुः शुम्भः कोपम् परं ययौ ॥२१॥
दुरात्मंस् तिष्ठ तिष्ठे 'ति व्याजहारा 'म्बिका यदा ।

तदा जये ऽत्य् अभिहितं देवैर् आकाशसंस्थितैः ॥२२॥
शुम्भेना ऽगत्य या शक्तिर् मुक्ता ज्वालातिभीषणा ।
आयान्ती वह्निकूटाभा सा निरस्ता महोल्कया ॥२३॥
सिंहनादेन शुम्भस्य व्याप्तं लोकत्रयान्तरम् ।
निर्घातनिःस्वनो घोरो जितवान् अवनीपते ॥२४॥
शुम्भमुक्तान् शरान् देवी शुम्भस् तत्प्रहितान् शरान् ।
चिच्छेद स्वशरैर् उग्रैः शतशो ऽथ सहस्रशः ॥२५॥
ततः सा चण्डिका क्रुद्धा शूलेना ऽभिजघान तम् ।
स तदा ऽभिहतो भूमौ मूर्छितो निपपात ह ॥२६॥
ततो निशुम्भः सम्प्राप्य चेतनाम् आत्तकार्मुकः ।
आजघान शरैर् देवीं कालीं केशरिणं तथा ॥२७॥
पुनश् च कृत्वा बाहूनाम् अयुतं दनुजेश्वरः ।
चक्रायुधेन दितिजश् छादयामास चण्डिकाम् ॥२८॥
ततो भगवती क्रुद्धा दुर्गा दुर्गार्तिनाशिनी ।
चिच्छेद तानि चक्राणि स्वशरैः शायकांश् च तान् ॥२९॥
ततो निशुम्भो वेगेन गदाम् आदाय चण्डिकाम् ।
अभ्यधावत वै हन्तुं दैत्यसेनासमावृतः ॥३०॥
तस्या ऽपतत एवा ऽशु गदां चिच्छेद चण्डिका ।
खड्गेन शितधारेण स च शूलं समाददे ॥३१॥
शूलहस्तं तम् आयान्तं निशुम्भम् अमरार्दनम् ।
हृदि विव्याध शूलेन वेगाविद्धेन चण्डिका ॥३२॥
भिन्नस्य तस्य शूलेन हृदयान् निःसृतो ऽपरः ।
महाबलो महावीर्यस् तिष्ठे ऽति पुरुषो वदन् ॥३३॥

तस्य निष्क्रामतो देवी प्रहस्य स्वनवत् ततः ।
शिरश् चिच्छेद खड्गेन ततो ऽसाव् अपतद् भुवि ॥३४॥
ततः सिंहश् चखादो ग्रे दंष्ट्राक्षुण्णशिरोधरान् ।
असुरांस् तांस् तथा काली शिवदूती तथा परान् ॥३५॥
कौमारीशक्तिनिर्भिन्नाः केचिन् नेशुर् महासुराः ।
ब्रह्माणीमन्त्रपूतेन तोयेना न्ये निराकृताः ॥३६॥
माहेश्वरीत्रिशूलेन भिन्नाः पेतुस् तथा परे ।
वाराहीतुण्डघातेन केचिच् चूर्णीकृता भुवि ॥३७॥
खण्डखण्डं च चक्रेण वैष्णव्या दानवाः कृताः ।
वज्रेण चै न्द्रीहस्ताग्रविमुक्तेन तथा परे ॥३८॥
केचिद् विनेशुर् असुराः केचिन् नष्टा महाहवात् ।
भक्षिताश् चा परे कालीशिवदूतीमृगाधिपैः ॥३९॥

॥ इति मार्कण्डेयपुराणे देवीमाहात्म्ये निशुम्भवधः ९ ॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

निशुम्भं निहतं दृष्ट्वा भ्रातरम् प्राणसम्मितम् ।
हन्यमानम् बलं चै व शुम्भः क्रुद्धो ऽब्रवीद् वचः ॥१॥
बलावलेपाद् दुष्टे त्वम् दुर्गे मा गर्वम् आवह ।
अन्यासाम् बलम् आश्रित्य युध्यसे या तिमानिनी ॥२॥

॥ देव्य् उवाच ॥

एकै 'वा 'हं जगत्य् अत्र द्वितीया का ममा 'परा ।
पश्यै 'ता दुष्ट मय्य् एव विशन्त्यो मद्विभूतयः ॥३॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

ततः समस्तास् ता देव्यो ब्रह्माणीप्रमुखा लयम् ।
तस्या देव्यास् तनौ जग्मुर् एकै 'वा 'सीत् तदा 'म्बिका ॥४॥

॥ देव्य् उवाच ॥

अहं विभूत्या बहुभिर् इह रूपैर् यद् आस्थिता ।
तत् संहृतम् मयै 'कै 'व तिष्ठाम्य् आजौ स्थिरो भव ॥५॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

ततः प्रववृते युद्धं देव्याः शुम्भस्य चो 'भयोः ।
पश्यतां सर्वदेवानाम् असुराणां च दारुणम् ॥६॥
शरवर्षैर् शितैः शस्त्रैस् तथा 'स्त्रैश् चै 'व दारुणैः ।
तयोर् युद्धम् अभूद् भूयः सर्वलोकभयङ्करम् ॥७॥
दिव्यान्य् अस्त्राणि शतशो मुमुचे यान्य् अथा 'म्बिका ।
बभञ्ज तानि दैत्येन्द्रस् तत्प्रतीघातकर्तृभिः ॥८॥
मुक्तानि तेन चा 'स्त्राणि दिव्यानि परमेश्वरी ।
बभञ्ज लीलयै 'वो 'ग्र हुङ्कारोच्चारणादिभिः ॥९॥
ततः शरशतैर् देवीम् आच्छादयत सो 'सुरः ।
सा 'पि तत्कुपिता देवी धनुश् चिच्छेद चे 'षुभिः ॥१०॥

छिन्ने धनुषि दैत्येन्द्रस् तथा शक्तिम् अथा ऽददे ।
चिच्छेद देवी चक्रेण ताम् अप्य् अस्य करे स्थिताम् ॥११॥
ततः खड्गम् उपादाय शतचन्द्रं च भानुमत् ।
अभ्यधावत् ततो देवीं दैत्यानाम् अधिपेश्वरः ॥१२॥
तस्या ऽपतत एवा ऽशु खड्गं चिच्छेद चण्डिका ।
धनुर्मुक्तैः शितैर् बाणैश् चर्म चा ऽर्ककरामलम् ॥१३॥
अश्वांश् च पातयामास रथं सारथिना सह ।
हताश्वः स तदा दैत्यश् छिन्नधन्वा विसारथिः ॥१४॥
जग्राह मुद्गरं घोरम् अम्बिकानिधनोद्यतः ।
चिच्छेदा ऽपततस् तस्य मुद्गरं निशितैः शरैः ॥१५॥
तथा ऽपि सो ऽभ्यधावत् ताम् मुष्टिम् उद्यम्य वेगवान् ।
स मुष्टिम् पातयामास हृदये दैत्यपुङ्गवः ॥१६॥
देव्यास् तं चा ऽपि सा देवी तलेनो ऽरस्य् अताडयत् ।
तलप्रहाराभिहतो निपपात महीतले ॥१७॥
स दैत्यराजः सहसा पुनर् एव तथो ऽत्थितः ।
उत्पत्य च प्रगृह्यो ऽच्चैर् देवीं गगनम् आस्थितः ॥१८॥
तत्रा ऽपि सा निराधारा युयुधे तेन चण्डिका ।
नियुद्धं खे तदा दैत्यश् चण्डिका च परस्परम् ॥१९॥
चक्रतुः प्रथमं युद्धम् मुनिविस्मयकारकम् ।
ततो नियुद्धं सुचिरं कृत्वा तेना ऽम्बिका सह ॥२०॥
उत्पात्य भ्रामयामास चिक्षेप धरणीतले ।
स क्षितो धरणीम् प्राप्य मुष्टिम् उद्यम्य वेगितः ॥२१॥
अभ्यधावत दुष्टात्मा चण्डिकानिधनेच्छया ।

तम् आयान्तं ततो देवी सर्वदैत्यजनेश्वरम् ॥२२॥
जगत्याम् पातयामास भित्त्वा शूलेन वक्षसि ।
स गतासुः पपातो ऽर्व्यां देवीशूलाग्रविक्षतः ॥२३॥
चालयन् सकलाम् पृथ्वीं साब्धिद्वीपां सपर्वताम् ।
ततः प्रसन्नम् अखिलं हते तस्मिन् दुरात्मनि ॥२४॥
जगत् स्वास्थ्यम् अतीवा ऽप निर्मलं चा ऽभवन् नभः ।
उत्पातमेघाः सोल्का ये प्राग् आसंस् ते शमं ययुः ॥२५॥
सरितो मार्गवाहिन्यस् तथा ऽऽसंस् तत्र पातिते ।
ततो देवगणाः सर्वे हर्षनिर्भरमानसाः ॥२६॥
बभूवुर् निहते तस्मिन् गन्धर्वा ललितं जगुः ।
अवादयंस् तथै वा ऽन्ये ननृतुश् चा ऽप्सरोगणाः ॥२७॥
ववुः पुण्यास् तथा वाताः सुप्रभो ऽभूद् दिवाकरः ।
जज्वलुश् चा ऽग्नयः शान्ताः शान्तदिग्जनितस्वनाः ॥२८॥
॥ इति मार्कण्डेयपुराणे देवीमाहात्म्ये शुम्भवधः १० ॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

देव्या हते तत्र महासुरेन्द्रे सेन्द्राः सुरा वह्निपुरोगमास् ताम् ।
कात्यायनीं तुष्टुवुर् इष्टलाभाद् विकाशिवक्त्राब्जविकाशिताशाः ॥१॥

॥ देवा ऊचुः ॥

देवि प्रपन्नार्तिहरे प्रसीद प्रसीद मातर् जगतो ऽखिलस्य ।

प्रसीद विश्वेश्वरि पाहि विश्वं त्वम् ईश्वरी देवि चराचरस्य ॥२॥
आधारभूता जगतस् त्वम् एका महीस्वरूपेण यतः स्थिता ऽसि ।
अपां स्वरूपस्थितया त्वये ऽतद् अप्य् आप्यते कृत्स्नम् अलङ्घ्यवीर्ये ॥३॥
त्वं वैष्णवीशक्तिर् अनन्तवीर्या विश्वस्य बीजम् परमा ऽसि माया ।
सम्मोहितं देवि समस्तम् एतत् त्वं वै प्रसन्ना भुवि मुक्तिहेतुः ॥४॥
विद्याः समस्तास् तव देवि भेदाः स्त्रियः समस्ताः सकला जगत्सु ।
त्वये ऽकया पूरितम् अम्बये ऽतत् का ते स्तुतिः स्तव्यपरा परोक्तिः ॥५॥
सर्वभूता यदा देवी स्वर्गमुक्तिप्रदायिनी ।
त्वं स्तुता स्तुतये का वा भवन्तु परमोक्तयः ॥६॥
सर्वस्य बुद्धिरूपेण जनस्य हृदिसंस्थिते ।
स्वर्गापवर्गदे देवि नारायणि नमो ऽस्तु ते ॥७॥
कलाकाष्ठादिरूपेण परिणामप्रदायिनि ।
विश्वस्यो ऽपरतौ शक्ते नारायणि नमो ऽस्तु ते ॥८॥
सर्वमङ्गलमङ्गल्ये शिवे सर्वार्थसाधिके ।
शरण्ये त्र्यम्बके गौरि नारायणि नमो ऽस्तु ते ॥९॥
सृष्टिस्थितिविनाशानां शक्तिभूते सनातनि ।
गुणाश्रये गुणमये नारायणि नमो ऽस्तु ते ॥१०॥
शरणागतदीनार्तपरित्राणपरायणे ।
सर्वस्या ऽर्तिहरे देवि नारायणि नमो ऽस्तु ते ॥११॥
हंसयुक्तविमानस्थे ब्रह्माणीरूपधारिणि ।
कौशाम्भःक्षरिके देवि नारायणि नमो ऽस्तु ते ॥१२॥
त्रिशूलचन्द्राहिधरे महावृषभवाहिनि ।
माहेश्वरीस्वरूपेण नारायणि नमो ऽस्तु ते ॥१३॥

मयूरकुक्कुटवृते महाशक्तिधरे ऽनघे ।
कौमारीरूपसंस्थाने नारायणि नमो ऽस्तु ते ॥१४॥
शङ्खचक्रगदाशार्ङ्गगृहीतपरमायुधे ।
प्रसीद वैष्णवीरूपे नारायणि नमो ऽस्तु ते ॥१५॥
गृहीतोग्रमहाचक्रे दंष्ट्रोद्धृतवसुन्धरे ।
वराहरूपिणि शिवे नारायणि नमो ऽस्तु ते ॥१६॥
नृसिंहरूपेणो ऽग्रेण हन्तुं दैत्यान् कृतोद्यमे ।
त्रैलोक्यत्राणसहिते नारायणि नमो ऽस्तु ते ॥१७॥
किरीटिनि महावज्रे सहस्रनयनोज्ज्वले ।
वृत्रप्राणहरे चे ऽन्द्रि नारायणि नमो ऽस्तु ते ॥१८॥
शिवदूतीस्वरूपेण हतदैत्यमहाबले ।
घोररूपे महारावे नारायणि नमो ऽस्तु ते ॥१९॥
दंष्ट्राकरालवदने शिरोमालाविभूषणे ।
चामुण्डे मुण्डमथने नारायणि नमो ऽस्तु ते ॥२०॥
लक्ष्मि लज्जे महाविद्ये श्रद्धे पुष्टे स्वधे ध्रुवे ।
महारात्रि महाविद्ये नारायणि नमो ऽस्तु ते ॥२१॥
मेधे सरस्वति वरे भूति बाभ्रवि तामसि ।
नियते त्वम् प्रसीदे ऽशे नारायणि नमो ऽस्तु ते ॥२२॥
सर्वतः पाणिपादान्ते सर्वतो ऽक्षिशिरोमुखि ।
सर्वतः श्रवणघ्राणे नारायणि नमो ऽस्तु ते ॥२३॥
सर्वस्वरूपे सर्वेशे सर्वशक्तिसमन्विते ।
भयेभ्यस् त्राहि नो देवि दुर्गे देवि नमो ऽस्तु ते ॥२४॥

एतत् ते वदनं सौम्यं लोचनत्रयभूषितम् ।
पातु नः सर्वभीतिभ्यः कात्यायनि नमो ऽस्तु ते ॥२५॥
ज्वालाकरालम् अत्युग्रम् अशेषासुरसूदनम् ।
त्रिशूलम् पातु नो भीतेर् भद्रकालि नमो ऽस्तु ते ॥२६॥
हिनस्ति दैत्यतेजांसि स्वनेना ऽपूर्य या जगत् ।
सा घण्टा पातु नो देवि पापेभ्यो नः सुतान् इव ॥२७॥
असुरासृग्वसापङ्कचर्चितस् ते करोज्ज्वलः ।
शुभाय खड्गो भवतु चण्डिके त्वां नता वयम् ॥२८॥
रोगान् अशेषान् अपहंसि तुष्टा रुष्टा तु कामान् सकलान् अभीष्टान् ।
त्वाम् आश्रितानां न विपन् नराणां त्वाम् आश्रिता ह्य् आश्रयताम् प्रयान्ति ॥२९॥
एतत् कृतं यत् कदनं त्वया ऽद्य धर्मद्विषां देवि महासुराणाम् ।
रूपैर् अनेकैर् बहुधा ऽत्ममूर्तिं कृत्वा ऽम्बिके तत् प्रकरोति का ऽन्या ॥३०॥
विद्यासु शास्त्रेषु विवेकदीपेष्व् आद्येषु वाक्येषु च का त्वदन्या ।
ममत्वगर्ते ऽतिमहान्धकारे विभ्रामयत्य् एतद् अतीव विश्वम् ॥३१॥
रक्षांसि यत्रो ऽग्रविषाश् च नागा यत्रा ऽरयो दस्युबलानि यत्र ।
दावानलो यत्र तथा ऽब्धिमध्ये तत्र स्थिता त्वम् परिपासि विश्वम् ॥३२॥
विश्वेश्वरि त्वम् परिपासि विश्वं विश्वात्मिका धारयसी ऽति विश्वम् ।
विश्वेशवन्द्या भवती भवन्ति विश्वाश्रया ये त्वयि भक्तिनम्राः ॥३३॥
देवी प्रसीद परिपालय नो ऽरिभीतेर् नित्यं यथा सुरवधाद् अधुने ऽव सद्यः ।
पापानि सर्वजगताम् प्रशमं नया ऽशु उत्पातपाकजनितांश् च महोपसर्गान् ३४
प्रणतानाम् प्रसीद त्वं देवि विश्वार्तिहारिणि ।
त्रैलोक्यवासिनाम् ईड्ये लोकानां वरदा भव ॥३५॥

॥ देव्य् उवाच ॥

वरदा ऽहं सुरगणा वरं यन् मनसे ऽच्छथ ।
तं वृणुध्वम् प्रयच्छामि जगताम् उपकारकम् ॥३६॥

॥ देवा ऊचुः ॥

सर्वबाधाप्रशमनं त्रैलोक्यस्या ऽखिलेश्वरि ।
एवम् एव त्वया कार्यम् अस्मद्वैरिविनाशनम् ॥३७॥

॥ देव्य् उवाच ॥

वैवस्वते ऽन्तरे प्राप्ते अष्टाविंशतिमे युगे ।
शुम्भो निशुम्भश् चै वा ऽन्याव् उत्पत्स्येते महासुरौ ॥३८॥
नन्दगोपगृहे जाता यशोदागर्भसम्भवा ।
ततस् तौ नाशयिष्यामि विन्ध्याचलनिवासिनी ॥३९॥
पुनर् अप्य् अतिरौद्रेण रूपेण पृथिवीतले ।
अवतीर्य हनिष्यामि वै प्रचित्तांस् तु दानवान् ॥४०॥
भक्षयन्त्याश् च तान् उग्रान् वै प्रचित्तान् महासुरान् ।
रक्ता दन्ता भविष्यन्ति दाडिमीकुसुमोपमाः ॥४१॥
ततो मां देवताः स्वर्गे मर्त्यलोके च मानवाः ।
स्तुवन्तो व्याहरिष्यन्ति सततं रक्तदन्तिकाम् ॥४२॥
भूयश् च शतवार्षिक्याम् अनावृष्ट्याम् अनम्भसि ।
मुनिभिः संस्तुता भूमौ सम्भविष्याम्य् अयोनिजा ॥४३॥
ततः शतेन नेत्राणां निरीक्षिष्यामि यन् मुनीन् ।
कीर्तयिष्यन्ति मनुजाः शताक्षीम् इति मां ततः ॥४४॥

ततो ऽहम् अखिलं लोकम् आत्मदेहसमुद्भवैः ।
भरिष्यामि सुराः शाकैर् आवृष्टेः प्राणधारकैः ।
शाकम्भरी ’ति विख्यातिं तदा यास्याम्य् अहम् भुवि ॥४५॥
तत्रै ’व च वधिष्यामि दुर्गम् आख्यम् महासुरम् ।
दुर्गा देवी ’ति विख्यातं तन् मे नाम भविष्यति ॥४६॥
पुनश् चा ’हं यदा भीमं रूपं कृत्वा हिमाचले ।
रक्षांसि भक्षयिष्यामि मुनीनां त्राणकारणात् ॥४७॥
तदा माम् मुनयः सर्वे स्तोष्यन्त्य् आनम्रमूर्तयः ।
भीमा देवी ’ति विख्यातं तन् मे नाम भविष्यति ॥४८॥
यदा ’रुणाख्यस् त्रैलोक्ये महाबाधां करिष्यति ।
तदा ’हम् भ्रामरं रूपं कृत्वा सङ्ख्येय षट्पदम् ॥४९॥
त्रैलोक्यस्य हितार्थाय वधिष्यामि महासुरम् ।
भ्रामरी ’ति च मां लोकास् तदा स्तोष्यन्ति सर्वतः ॥५०॥
इत्थं यदा यदा बाधा दानवोत्था भविष्यति ।
तदा तदा ’वतीर्या ’हं करिष्याम्य् अरिसङ्क्षयम् ॥५१॥

॥ इति मार्कण्डेयपुराणे देवीमाहात्म्ये नारायणीस्तुतिः ११ ॥

॥ देव्य् उवाच ॥

एभिः स्तवैश् च मां नित्यं स्तोष्यते यः समाहितः ।
तस्या ’हं सकलाम् बाधां शमयिष्याम्य् असंशयम् ॥१॥

मधुकैटभनाशं च महिषासुरघातनम् ।
कीर्तयिष्यन्ति ये तद्वद् वधं शुम्भनिशुम्भयोः ॥२॥
अष्टम्यां च चतुर्दश्यां नवम्यां चै 'कचेतसः ।
श्रोष्यन्ति चै 'व ये भक्त्या मम माहात्म्यम् उत्तमम् ॥३॥
न तेषां दुष्कृतं किंचिद् दुष्कृतोत्था न चा 'पदः ।
भविष्यति न दारिद्र्यं न चै 'वे 'ष्टवियोजनम् ॥४॥
शत्रुतो न भयं तस्य दस्युतो वा न राजतः ।
न शस्त्रानलतोयौघात् कदाचित् सम्भविष्यति ॥५॥
तस्मान् ममै 'तन् माहात्म्यम् पठितव्यं समाहितैः ।
श्रोतव्यं च सदा भक्त्या परं स्वस्त्ययनं हि तत् ॥६॥
उपसर्गान् अशेषांस् तु महामारीसमुद्भवान् ।
तथा त्रिविधम् उत्पातम् माहात्म्यं शमयेन् मम ॥७॥
यत्रै 'तत् पठ्यते सम्यङ् नित्यम् आयतने मम ।
सदा न तद् विमोक्ष्यामि सान्निध्यं तत्र मे स्थितम् ॥८॥
बलिप्रदाने पूजायाम् अग्निकार्ये महोत्सवे ।
सर्वम् ममै 'तच् चरितम् उच्चार्यं श्राव्यम् एव च ॥९॥
जानता 'जानता वा 'पि बलिपूजां तथा कृताम् ।
प्रतीच्छिष्याम्य् अहम् प्रीत्या वह्निहोमं तथा कृतम् ॥१०॥
शरत्काले महापूजा क्रियते या च वार्षिकी ।
तस्याम् ममै 'तन् माहात्म्यं श्रुत्वा भक्तिसमन्वितः ॥११॥
सर्वबाधाविनिर्मुक्तो धनधान्यसुतान्वितः ।
मनुष्यो मत्प्रसादेन भविष्यति न संशयः ॥१२॥
श्रुत्वा ममै 'तन् माहात्म्यम् उत्पत्तीश् च तथा शुभाः ।

पराक्रमं च युद्धेषु जायते निर्भयः पुमान् ॥ १३ ॥
रिपवः सङ्क्षयं यान्ति कल्याणं चो 'पपद्यते ।
नन्दते च कुलम् पुंसाम् माहात्म्यम् मम शृण्वताम् ॥ १४ ॥
शान्तिकर्मणि सर्वत्र तथा दुःस्वप्नदर्शने ।
ग्रहपीडासु चो 'ग्रासु माहात्म्यं शृणुयान् मम ॥ १५ ॥
उपसर्गाः शमं यान्ति ग्रहपीडाश् च दारुणाः ।
दुःस्वप्नं च नृभिर् दृष्टं सुस्वप्नम् उपजायते ॥ १६ ॥
बालग्रहाभिभूतानाम् बालानां शान्तिकारकम् ।
सङ्घातभेदे च नृणाम् मैत्रीकरणम् उत्तमम् ॥ १७ ॥
दुर्वृत्तानाम् अशेषाणाम् बलहानिकरम् परम् ।
रक्षोभूतपिशाचानाम् पठनाद् एव नाशनम् ॥ १८ ॥
सर्वम् ममै 'तन् माहात्म्यम् मम सन्निधिकारकम् ।
पशुपुष्पार्घधूपैश् च गन्धदीपैस् तथो 'त्तमैः ॥ १९ ॥
विप्राणाम् भोजनैर् होमैः प्रोक्षणीयैर् अहर्निशम् ।
अन्यैश् च विविधैर् भोगैः प्रदानैर् वत्सरेण या ।
प्रीतिर् मे क्रियते सा 'स्मिन् सकृत् सुचरिते श्रुते ॥ २० ॥
श्रुतं हरति पापानि तथा 'रोग्यम् प्रयच्छति ।
रक्षां करोति भूतेभ्यो जन्मनां कीर्तनम् मम ॥ २१ ॥
युद्धेषु चरितं यन् मे दुष्टदैत्यनिबर्हणम् ।
तस्मिन् श्रुते वैरिकृतम् भयम् पुंसां न जायते ॥ २२ ॥
युष्माभिः स्तुतयो याश् च याश् च ब्रह्मर्षिभिः कृताः ।
ब्रह्मणा च कृतास् तास् तु प्रयच्छन्ति शुभाम् मतिम् ॥ २३ ॥
अरण्ये प्रान्तरे वा 'पि दावाग्निपरिवारितः ।

दस्युभिर् वा वृतः शून्ये गृहीतो वा ऽपि शत्रुभिः ॥२४॥
सिंहव्याघ्रानुयातो वा वने वा वनहस्तिभिः ।
राज्ञा क्रुद्धेन वाज्ञप्तो वध्यो बन्धगतो ऽपि वा ॥२५॥
आघूर्णितो वा वातेन स्थितः पोते महार्णवे ।
पतत्सु वा ऽपि शस्त्रेषु सङ्ग्रामे भृशदारुणे ॥२६॥
सर्वबाधासु घोरासु वेदनाभ्यर्दितो ऽपि वा ।
स्मरन् ममै तच् चरितं नरो मुच्येत सङ्कटात् ॥२७॥
मम प्रभावात् सिंहाद्या दस्यवो वैरिणस् तथा ।
दूराद् एव पलायन्ते स्मरतश् चरितम् मम ॥२८॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

इत्य् उक्त्वा सा भगवती चण्डिका चण्डविक्रमा ।
पश्यताम् एव देवानां तत्रै वान्तरधीयत ॥२९॥
ते ऽपि देवा निरातङ्काः स्वाधिकारान् यथा पुरा ।
यज्ञभागभुजः सर्वे चक्रुर् विनिहतारयः ॥३०॥
दैत्याश् च देव्या निहते शुम्भे देवरिपौ युधि ।
* जगद्विध्वंसिनि तस्मिन् महोग्रे ऽतुलविक्रमे । *
निशुम्भे च महावीर्ये शेषाः पातालम् आययुः ॥३१॥
एवम् भगवती देवी सा नित्या ऽपि पुनः पुनः ।
सम्भूय कुरुते भूप जगतः परिपालनम् ॥३२॥
तयै तन् मोह्यते विश्वं सै व विश्वं प्रसूयते ।
सा याचिता च विज्ञानं तुष्टा ऋद्धिम् प्रयच्छति ॥३३॥
व्याप्तं तयै तत् सकलम् ब्रह्माण्डम् मनुजेश्वर ।

महाकाल्या महाकाले महामारीस्वरूपया ॥३४॥
सै 'व काले महामारी सै 'व सृष्टिर् भवत्य् अजा ।
स्थितिं करोति भूतानां सै 'व काले सनातनी ॥३५॥
भवकाले नृणां सै 'व लक्ष्मीर् वृद्धिप्रदा गृहे ।
सै 'वा 'भावे तथा 'लक्ष्मीर् विनाशायो 'पजायते ॥३६॥
स्तुता सम्पूजिता पुष्पैर् धूपगन्धादिभिस् तथा ।
ददाति वित्तम् पुत्रांश् च मतिं धर्मे तथा शुभाम् ॥३७॥
॥ इति मार्कण्डेयपुराणे देवीमाहात्म्ये देवीवाक्यं नाम १२ ॥

॥ ऋषिर् उवाच ॥

एतत् ते कथितं राजन् देवीमाहात्म्यम् उत्तमम् ।
एवम्प्रभावा सा देवी यये 'दं धार्यते जगत् ॥१॥
विद्या तथै 'व क्रियते भगवद्विष्णुमायया
तया त्वम् एष वैश्यश् च तथै 'वा 'न्ये विवेकिनः ।
मोह्यन्ते मोहिताश् चै 'व मोहम् एष्यन्ति चा 'परे ॥२॥
ताम् उपैहि महाराज शरणम् परमेश्वरीम् ।
आराधिता सै 'व नृणाम् भोगस्वर्गापवर्गदा ॥३॥

॥ मार्कण्डेय उवाच ॥

इति तस्य वचः श्रुत्वा सुरथः स नराधिपः ।
प्रणिपत्य महाभागं तम् ऋषिं संशितव्रतम् ॥४॥

निर्विण्णो ऽति ममत्वेन राज्यापहरणेन च ।
जगाम सद्यस् तपसे स च वैश्यो महामुने ॥५॥
सन्दर्शनार्थम् अम्बाया नदीपुलिनसंस्थितः ।
स च वैश्यस् तपस् तेपे देवीसूक्तम् परं जपन् ॥६॥
तौ तस्मिन् पुलिने देव्याः कृत्वा मूर्तिम् महीमयीम् ।
अर्हणां चक्रतुस् तस्याः पुष्पधूपाग्नितर्पणैः ॥७॥
निराहारौ यताहारौ तन्मनस्कौ समाहितौ ।
ददतुस् तौ बलिं चै व निजगात्रासृगुक्षितम् ॥८॥
एवं समाराधयतोस् त्रिभिर् वर्षैर् यतात्मनोः ।
परितुष्टा जगद्धात्री प्रत्यक्षम् प्राह चण्डिका ॥९॥

॥ देव्य् उवाच ॥

यत् प्रार्थ्यते त्वया भूप त्वया च कुलनन्दन ।
मत्तस् तत् प्राप्यतां सर्वम् परितुष्टा ददामि तत् ॥१०॥

॥ मार्कण्डेय उवाच ॥

ततो वव्रे नृपो राज्यम् अविभ्रंश्य् अन्यजन्मनि ।
अत्रै व च निजं राज्यं हतशत्रुबलम् बलात् ॥११॥
सो ऽपि वैश्यस् ततो ज्ञानं वव्रे निर्विण्णमानसः ।
ममे त्य् अहम् इति प्राज्ञः सङ्गविच्युतिकारकम् ॥१२॥

॥ देव्य् उवाच ॥

स्वल्पैर् अहोभिर् नृपते स्वं राज्यम् प्राप्स्यते भवान् ।

हत्वा रिपून् अस्खलितं तव तत्र भविष्यति ॥१३॥
मृतश् च भूयः सम्प्राप्य जन्म देवाद् विवस्वतः ।
सावर्णिको मनुर् नाम भवान् भुवि भविष्यति ॥१४॥
वैश्यवर्य त्वया यश् च वरो ऽस्मत्तो ऽभिवाञ्छितः ।
तम् प्रयच्छामि संसिद्ध्यै तव ज्ञानम् भविष्यति ॥१५॥

॥ मार्कण्डेय उवाच ॥

इति दत्वा तयोर् देवी यथाभिलषितं वरम् ।
बभूवा ऽन्तर्हिता सद्यो भक्त्या ताभ्याम् अभिष्टुता ॥१६॥
एवं देव्या वरं लब्ध्वा सुरथः क्षत्रियर्षभः ।
सूर्याज् जन्म समासाद्य सावर्णिर् भविता मनुः ॥१७॥

॥ इति मार्कण्डेयपुराणे देवीमाहात्म्ये सुरथवैश्ययोर् वरप्रदानं नाम १३ ॥

DEVIAE-MAIESTAS.

CANTUS I.

Mârkandeyus dixit:

1. Sâvarnis solis-filius, qui Manus appellatur octavus, audi huius-
2. originem, fuse a me exponente. Mahâmâyae-auctoritate quomodo
3. Manvantari-princeps hic erat felix Sâvarnis filius solis. Svâro-
tschis tempore olim Tschaitra-gente-oriundus Surathus nomine rex
4. erat in universo terrae-orbe. Huius regentis recte subditos, filios
veluti proprios, erant inimici reges arma-non-deponentes utique.
5. Huic cum istis erat certamen pervalidum-sceptrum-tenenti, a pravis
6. quoque ipse istis arma-non-deponentibus in pugna victus *est*. De-
inde suam-urbem ingressus proprii-praedii-dominus erat, petitus
7. hic felix ab istis tunc pervalidis-hostibus. A ministris potentibus
pravis *et* improbis invalidi gaza exercitusque sublatus *est* ibi etiam,
8. in sua-urbe tunc. Deinde venatum-simulans privatus-proprio hic
terrae-dominus, solus equum conscendens, ingressus est imperviam
9. silvam. Is ibi sedem *solitariam* conspexit Brâhmani-optimi, sa-
10. pientis, domitis-belluis-repletam, vatum-discipulis-ornatam. Com-
moratusque est is per aliquantum tempus a vate hocce hospitio-
11. exceptus, et huc et illuc ambulans in hac vatis-eximii-sede. Ille
cogitabat tunc ibi superbiâ-protractâ-mente: A meis-maioribus re-
12. gnata olim a me relicta urbs *est* illa, a meis-ministris istis prave-
agentibus *utrum ea* iure regatur, nec ne, haud scio; ille summus-mi-
nister meus Sûrahastis cum Dâmado mei hostis-voluntatem sequens,
13. quibusnam voluptatibus fruetur? Qui me secuti *sunt* semper,
gratiâ-divitiis-voluptatibus, morem profecto hi nunc gerunt aliis-
14. terrae-principibus. Iniusto-modo a prodigis istis, facientibus sem-
per profusionem, collectus ille summo-labore thesaurus peribit.

15. Haec et alia semper cogitabat princeps. Ibi in Brâhmani-sedis-vi-
16. cinia Vaisyum solum vidit is; hic interrogatus: ab illo quis tu,
heus! causaque adveniendi huc, quaenam *est,* dolore-affectus quasi
17. quamobrem tu miser veluti videris? Ita audito sermone huius
terrae-principis *cum* fiducia-prolato, respondit ille huic Vaisyus
cum veneratione-inclinatus, principi.

Vaisyus dixit:

18. Samâdhis nomine Vaisyus ego, oriundus e divitum familia et filiis-
19. uxore*que* pravis, opum-cupiditate eiectus *sum.* Derelictus a fa-
milia, uxore *et* filiis, ereptis mihi divitiis, silvam ingressus *sum* do-
20. lore affectus destitutusque ab amicis-*et* cognatis. Ipse ego haud
scio filiorum, uxoris et familiae faustam-*aut* infaustam conditionem,
21. heic commoratus. Ecquid his domi faustum, ecquid infaustum,
nunc, quomodo hi utrum bene-agentes an male-agentes *sunt* mei
filii?

Rex dixit:

22. A quibus cupidis filiis-uxore-*et* aliis tu e divitiis expulsus *es,* erga
hos quare tibi amorem retinet animus?

Vaisyus dixit:

23. Ita hic, uti dixisti tu, a me-profectus *est* sermo; quid faciam?
24. haud tenet meus animus rigorem. A quibus divitiarum-cupidis, re-
licto erga patrem-amore et erga dominum-familiae-pietate, destitus
25. *sum;* pius erga hos etiam meus animus. Quid hoc? haud intelligo,
quamvis prudens, vir-multi-consilii! cur amore-propensus *sit* ani-
26. mus in pravos vel cognatos? Horum causa mihi gemitus mise-
riaque existit; quid faciam, quod non animus erga illos inimicos
est durus?

Mârkandeyus dixit:

27. Deinde hi coniuncti, Brâhmane, illum vatem aggressi *sunt,* Samâ-
28. dhis nomine Vaisyus ille isque Prithac-filius-optimus. Hi secun-
dum-morem *et* secundum-dignitatem illum allocuti, considentes,
narrationes quasdam exposuere Vaisyus-*et* princeps.

Rex dixit:

29. Venerande, te ego interrogare cupio unum, explica hoc, quod do-
30. lori *sit* meo animo, sine propriae-mentis-capacitate; studium *est*
regno-privati, vel in omnes regni-partes, scientis perinde atque
31. inscii, quid hoc, vatum-optime? Et hic destitutus a filiis *et*
uxore, a servis etiam derelictus, et a familia expulsus erga hos
32. pius *est* vel maxime! Sic ille, similiter ego, uterque etiam supra-
modum afflicti, perspiciente-vitium vel apperceptione, studio-
33. protractis-animis-*praediti sumus,* quare hoc felix! quod pertur-
batio vel prudentibus *sit,* mihi illique est ista *hominis* distinctionis-
ignari stultitia.

Sapiens dixit:

34. Apperceptio est omni animanti in rerum-sensibus-obnoxiarum-
orbe, res-sensibus-obnoxiae, felix! accedunt etiam singulae singulas.
35. Die caeci animantes alii, noctu caeci similiter alii, alii dieque no-
36. ctuque animantes simili-visu-*praediti.* Percipiunt homines verita-
tem, quidni enim hi non omnino, cum percipientes *sint* omnia
37. animalia-aves-quadrupedes-et reliqui. Apperceptio etiam ea *est*
hominibus, quae illis quadrupedibus-et avibus *est;* et hominibus
38. quae *est,* illis est; simile aliud etiam utrisque; apperceptione etiam
praeditas conspice illas aves in pullorum-rostris, granorum-dimis-
39. sione constrictas perturbatione, vexatas vel fame. Homines, ho-
minum-princeps, cum-benevolentia erga liberos, cupiditate mutui-
40. officii, nonne hi *sunt*; nonne vides? Ita etiam in superbiae-vorticem
et perturbationis-voraginem deiectos Mahâmâyae-potentiâ, mundi-
41. firmitatem-efficiente; quare non heic stupendum, meditationis-
sopor *est* mundi-domini, Mahâmaya Haris etiam illa *est,* hâc contur-
42. batur mundus. Prudentum quoque cogitationes Devia veneranda
43. haec, vi attractas, perturbationi Mahâmâya tradit. Ab hac crea-
tur universus mundus hic mobilis-immobilis*que,* ipsa, favens *et*
44. propitia, hominibus est liberationi. Ipsa *est* scientia summa libe-
rationis, causa aeterna, mundi-nexus-causa, ipsa etiam omnium-
dominorum-domina.

Rex dixit:

45. Venerande! quaenam haec *est* Devia, Mahâmâya sic, quam tu ipse
nominas, quomodo exorta haec, munus illiusque quale, binate!
46. Cuius-naturae etiam haec Devia *sit,* cuius-formae, cuius-originis,
haec omnia audire cupio a te Brâhmanorum optime.

Sapiens dixit:

47. Aeterna illa *est* mundi-forma, ab illa universum hoc expansum;
48. deinde etiam illius-origo multifariam audiatur a me. Quando
Deorum operis-perficiendi-causa manifestatur illa, exorta sic tunc
49. in mundo illa aeterna etiam consideratur. Meditationis-soporem
quando Vischnu, in mundo in-unum-oceanum-transformato, ex-
50. pandens Seschum, colebat in-kalpi-fine excelsus dominus, tunc
duo Asuri atroces nominati Madhu-et Kaitabhus, e Vischnuis-
51. aurium-sordibus-orti, ad occidendum Brahmum parati *erant.* Hic in
umbilici-loto Vischnuis stans Brahmus animantium-dominus conspi-
ciens duos Asuros terribiles dormientemque hominum-vexatorem,
52. celebrabat meditationis-soporem illum in Haris-oculis-habitantem,
intente-in corde-stans exsuscitandi-causa Haris.

Brahmus dixit:

53. Universi-dominam, mundi-servatricem, stabilitatem-*et* consumma-
tionem-efficientem celebro soporem venerandum Vischnuis, incom-
54. parabilis-splendore. Tu *es* Swâhâ, tu *es* Swadhâ, tu *es* Vaschat-
kârus, soni-naturâ-induta, nectar tu *es,* o perennis, aeterna! tri-
55. plicis-mâtrae-naturâ-induta *es,* semi-mâtrâ es, sempiterna quae
ineffabilis omnino, tu certe *es* Sâ, tu *es* Sâvitria, tu *es,* o Devia!
56. genitrix summa. A te hoc sustentatur universum, a te hic pro-
creatur mundus, a te hoc regitur, o Devia! tuque consumis in fine
57. omnino. In procreatione, creationis forma tu *es,* firmitatis-for-
maque in conservatione; similiter consummationis-forma in fine
58. mundi huius, o mundiformis! Magna-scientia, magna-magia, ma-
gna-prudentia, magna-memoria, magna-perturbatioque tu ipsa *es*
59. magna-Dea, magna-Asuria. Natura tuque *es,* universi qualitatum-

trinitatis-effectrix, temporis-nox, magna-nox, et perturbationis-nox
60. terribilis. Tu *es* Fortuna, tu *es* Domina, tu *es* Pudor, tu *es* In-
tellectus, scientiae-notione-praeditus, Verecundia, Nutrimentum,
61. etiam Hilaritas tu, Quies, Patientia quoque. Ensifera, hastifera,
horrenda, clavigera, discifera etiam conchifera, arcifera, sagittis-
62. bhusundibus-lanceis-telis-*praedita*. Formosa, formosissima, om-
nibus-formosis pulchrior, alta altorum, summa tu certe sum-
63. morum-domina. Quodcunque et ubicunque aliquid, ens aut non-
ens, o totum-continens! huius universi quae vis, illa tu *es*, quid
64. celebraris a me? Abs qua te mundi-creator, mundi-conservator,
et qui consumit mundum ille etiam in soporis-potestatem ductus
65. *est*, quis te celebrare heic polleat? Quia Vischnu, ego, Isânus quo-
que ad corpus-assumendum commoti sumus, ideo te quis celebrare
66. valeat. Ipsa tu ita ob potentiam tuam praeclaram, o Devia, cele-
brata, perturba istos oppressu-difficiles Asuros, Madhuem-*et* Kai-
67. tabhum; mundi-dominusque exsuscitetur Atschyutus (perennis)
leviter, consiliumque illi efficiatur occidendi istos magnos-Asuros.

Sapiens dixit:

68. Ita celebrata *est* tum Devia caliginosa ibi a Brahmo, Vischnuis exsus-
69. citandi-causa ad occidendos Madhuem-et Kaitabhum. Ex oculis-
vultu-naso-brachiis-corde itemque e pectore egrediens in con-
70. spectu stetit Brahmi insensibilis-ortu; exsurrexitque mundi-tutor
ab illa liberatus hominum-vexator, in uno-oceano ex cubili; de-
71. indeque conspexit ambos, Madhuem-*et* Kaitabhum, pravis-ani-
mis, peringenti-robore *praeditos*, irâ-rubris-oculis, devorare Brah-
72. mum innisos. Exsurgens deinde cum ambobus dimicabat almus
73. Haris, quinque-millia-annorum bracchia-vibrans excelsus. Ambo
etiam ingenti-robore-dementes, Mahâmâyâ-perturbati allocuti *sunt*:
„gratia nobis concedatur," sic Pulcricomem.

Almum numen dixit:

74. „Estote iam mecum contenti, a me occidendi ambo etiam, quorsum
„alia gratia heic, hoc enim electum *est* a me."

Sapiens dixit:

75. Ab ambobus optantibus ita tunc, universo ex aquis-constante mundo
76. conspecto, appellatus *est* almus loto-similibus-oculis. Laeti *sumus*
nos de tua pugna, honorifica abs te mors nobis, nos neca non quo
77. terra aquâ *est* circumfusa. ,,Sic *esto*"; ita cum dixisset almus con-
cham-discum-clavam-gerens, posita in ventre capita amborum disco
78. fissa *sunt*. Ita illa exorta *est* a Brahmo celebrata ipso, potentiam
huius Deae autem ulterius audi, enarrabo tibi.

CANTUS II.

Sapiens dixit:

1. Deorum-*et* Asurorum erat bellum per continuum saeculum olim,
2. Mahischo Asurorum duce, Deorumque Indro. Tum ab Asuris per-
validis Deorum-exercitus victus *est;* victisque omnibus diis Indrus
3. factus erat Mahischus-Asurus. Deinde devicti dii, loto-exortum Pra-
dschâpatem ducem-constituentes, profecti *sunt* eo quo *erant* Isus et
4. Garudadhvadschus (Vischnu). Sicut acciderat, ambobus ita a Mahi-
schâsuro-commotam tredecim narrarunt Deorum-caedem-universam.
5. ,,Sûryi-Indri-Agnis-Anili-Induis, Yami, Varunique, reliquorumque
6. ,,potestates ille ipse profecto transgreditur. E coelo expulsi omnes
,,ab isto Deorum-catervae in terra circumvagantur sicut mortales,
7. ,,a Mahischo pravo. Hic vobis narratus *est* totus immortalium-
,,hostis-nisus, supplices nos aggressi *sumus*, interitus illius perpen-
8. ,,datur." Sic auditis Deorum sermonibus, Madhuis-interfector,
iratus est atque Sambhus, superciliorum-contractione-torvum-vul-
9. tum *habentes*. Deinde summa-ira-impleti, disciferi ore tunc
10. prodiit magnus splendor Brahmi Sangkarique; e reliquorum quo-
que deorum Sakro-duce corporibus profectus *est* permagnus splen-
11. dor idemque in unitatem congressus est. Ingentis-splendoris cacu-

men fulgentem uti montem viderunt illi Suri ibi fulgore-penetrans-
12. plagas-*et* spatium. Incomparabilis ibi *erat* ille splendor omnium-
deorum-corporibus-exortus, in uno-consistens ille factus est fe-
13. mina, penetrans-trimundum fulgore. Qui erat Sâmbhi splendor,
ex hoc procreatus est illius-vultus, e Yamoque erant capilli, bra-
14. chia e Vischnuis-splendore, e Somo *erat* mammarum par, me-
diumque corpus ex Indro erat, e Varunoque *erant* crura-*et* femo-
15. ra, clunes e splendore Terrae, e Brahmi-splendore *erant* pe-
des, eorum-digiti e solis-splendore, e Vasuumque *splendore* digiti,
16. e Kuveroque nasus. Illius autem dentes orti *erant* ex animan-
tium-domini splendore, oculorum-trinitas exorta est etiam Pâvaci-
17. splendore. Supercilia diluculi et crepusculi *erant* splendor, aures,
Anili, reliquorumque Deorum coniunctio splendorum *erat* Siva.
18. Deinde omnium-Deorum splendoris-cumulo-exortam illam conspi-
19. cientes gaudium nacti sunt immortales a Mahischo-vexati. Tunc
Dii dederunt illi sua quaeque tela, clavam clavâ protrahens dedit
20. illi Arcifer (Sivus); discumque dedit Krischnus eiiciens e suo-
21. disco, conchamque Varunus, hastam dedit illi Hutâsanus. Mâru-
tus dedit arcum sagittis-impletas quoque pharetras-duas, fulmen
22. Indrus eiiciens e *suo* fulmine immortalium-princeps. Dedit illi
mille-oculis-*praeditus* tintinnabulum Airâvati elephanti; e temporis-
23. sceptro Yamus sceptrum, funemque aquarum-dominus dedit. Ani-
mantium-dominus rosarium dedit, Brahmus ollam fictilem, in om-
24. nibus-pilorum-foveis proprios-radios luminis *dedit* Sol. Kâlusque
(Yamus) dedit ensem illi, scutumque purum, Kschirodusque (lactis-
oceanus) immaculatum sertum et duas haud-detritas quoque vestes.
25. Diadema etiam coeleste, duos-annulos *de auricula suspensos,* atque
armillas, semi-lunam quoque splendidam et armillas in omnibus-
26. brachiis. *Pedum* ornamenta nitida itidem, monile praestantissi-
27. mum, annulos-gemmosos in omnibus digitis etiam. Visvakarman de-
dit illi securim etiam valde-splendidam, tela multiformia atque haud-
28. findendum thoracem; non-flaccidis-lotis *praeditam* coronam in
capite, et pectore aliam dedit oceanus illi, atque lotum persplendi-
29. dam. Himavan vectorem *dedit* leonem gemmas variasque, dedit

30. repletum nectare poculum divitiarum-dominus (Kuverus); Seschus-
que omnium-serpentum-dominus, magnis-gemmis-ornatam e ser-
pentibus-*confectam* coronam dedit illi *is*, qui sustinet hanc terram.
31. A reliquis quoque Diis Devia ornamentis et armis honorata, edidit
32. alte illa risum iterum iterumque. Huius strepitu terribili universus
repletus *erat* aër, immenso *et* permagno *strepitu* clamor-repercussus
33. ingens erat. Agitati sunt omnes mundi mariaque contremuerunt,
34. movebat se terra, vacillabant omnesque montes. ,,Victoria", sic Dii
gaudio hanc allocuti sunt leone-vectam; laudabant sapientesque
35. illam veneratione-incurvatis-corporibus. Conspicientes universum
agitatum trimundum immortalium-hostes, instructae omnes copiae
36. exsurgebant sublatis-telis. ,,Eheu! quid istud," sic iratus voci-
ferando Mahischus-Asurus accurrebat ad illum strepitum, ab omnibus
37. Asuris circumdatus. Hic vidit deinde Deviam penetrantem-tri-
mundum splendore, pedum-incessu-incurvantem-terram, diadema-
38. tis-depictâ-veste, agitantem-universa-inferna arcus-nervi-
sonitu, illam, regiones bracchiorum-millibus undique penetrando
39. adstantem. Tunc processit pugna cum hac Devia *et* Deorum-
hostium, armis-telis*que* multifariam emissis collustratae *erant* re-
40. giones-*et* spatium. Mahischi-Asuri-dux Tschikschus-nominatus,
magnus-Asurus, dimicabat, Tschâmarus quoque cum aliis, exer-
41. citu-integro-praeditus. Curruum ayutis sex Udagrus-nominatus
42. magnus-Asurus dimicabat ayutis*que* millenis Mahâhanus. Quin-
quaginta niyutis Asilomus magnus-Asurus, ayutis sexcentis
43. Vâschkalus dimicabat in pugna. Ab elephantorum-equorum-co-
piis innumeris Ugradarsanus circumdatus curruum*que* koti, in hac
44. pugna dimicabat. Vidâlus-nominatus magnus-Daityus a quinqua-
ginta tunc ayutis curribus dimicabat in proelio ibi circumdatus.
45. Circumdatus *erat* Kâlus curruum in pugna quinquaginta-ayutis,
alii quoque ibi ayutatim curribus-elephantis-equis circumdati di-
46. micabant in pugna cum Devia ibi magni-Asuri. A kotium-ko-
tium-millibus autem curruum elephantorum etiam equorumque
47. circumdatus in pugna ibi erat Mahischus-Asurus. Vectibus-ferreis,
parvis-sagittisque lanceis, pistillis quoque dimicabant in pugna cum

48. Devia, ensibus, securibus-*et* telis. Alii etiam iaculati sunt lanceas
alii funes alii etiam hanc Deviam ensium-ictibus occidere studue-
49. runt. Ipsa etiam Devia Tschandica deinde haec arma *et* tela per
50. lusum veluti fidit, sua-arma-tela*que*-effundens. Illaeso-vultu De-
via laudata, a Diis-*et* sapientibus, dimisit in Asurorum-corpora
51. tela armaque Domina. Ipse quoque iratus iubam-quassans De-
viae vector leo ambulabat inter Asurorum-exercitus in sylvis sicuti
52. Hutâsanus. Gemitus quos edidit dimicans in pugna Ambica hi
53. etiam subito congregati *sunt* in catervas centeni-*et* milleni. Di-
micabant hi securibus parvis sagittis-ensibus-*et* telis, delentes Asu-
54. rorum-turbas Deviae-vi-repletas. Sonos ciebant tympanorum
catervae, concharum quoque alii, parvorum-tympanorum etiam alii
55. in hoc pugnae-magno-festo. Tunc Devia tridente clavâ hasta-
56. rum-pluviis ense-aliisque centuriatim occidit magnos-Asuros; pro-
stravit etiam alios tintinnabulorum-sonitu-perturbatos Asuros humi,
57. fune ligatos alios abripuit. Quidam bipartiti facti sunt acutorum
ensium-ictibus, alii quoque vulnerati ictu, clavâ, humi iacebant.
58. Vomuerunt etiam alii sanguinem pistillo admodum laesi, alii prostrati
59. humi *sunt* fissi hastâ in pectore. Continua-sagittarum-copia dis-
secati quidam in loco-pugnae, pallentes animas exhalarunt Deorum-
60. vexatores. Quorundam brachia fissa *erant*, fissi-cervicibus *erant*
quoque alii, capita ceciderunt aliorum, alii in medio *erant* dissecati.
61. Dissecati-cruribus autem alii deciderunt in terram magni-Asuri,
62. uno-brachio-oculo-pede alii a Devia bipartiti facti *sunt*. Fisso-
que etiam alii capite delapsi, rursus erecti, trunci dimicarunt cum
Devia capientes-eximia-arma, saltaruntque alii ibi in pugna instru-
63. mentorum-*musicorum* numerum-sequentes. Trunci, fissi-capi-
tibus, enses-hastas-gladios-in manibus-gestabant; „sta, sta!" ita
64. allocuti *sunt* Deviam alii magni-Asuri. Prostratis curribus-ele-
phantis-equis Asurisque terra difficilis-accessu erat ubi erat
65. illa magna-pugna. Sanguinis-copiae, magna-flumina subito ibi
fluxerunt in medio Asurorum-exercitu inter elephantos-Asuros-
66. *et* equos. Statim illum magnum-exercitum Asurorum etiam
Ambica ad exitium dedit, sicuti ignis graminis-*et* ligni-magnam-

67. copiam. Ipse quoque leo magnum-strepitum emittens, iubam
quassans, e corporibus immortalium-hostium-spiritûs-quasi quae-
68. sivit. Cum Devia catervisque bis ibi commissa-est pugna simili-
ter Asuris, ita ut illam laudarent Dii florum-pluviam-effundentes
in coelo.

CANTUS III.

Sapiens dixit:

1. Occisum hunc exercitum cum vidisset magnus-Asurus exercitus-dux
2. Tschikschurus, iratus ivit dimicatum deinde Ambicâm. Hic De-
viam sagittarum-pluviâ obruit in pugna Asurus, sicut Meruis-montis
3. cacumen aquae-pluviâ nubes. Huius findens deinde Devia per
lusum quasi sagittarum-fasciculos, occidit equos sagittis aurigamque
4. equorum. Fiditque arcum subito vexillumque alte-sublatum, fe-
5. riit quoque membra fissum-arcum *habentis* sagittis. Hic fisso-
arcu, sine-curru, occisis-equis, occiso-auriga irruit *in* ipsam Deviam,
6. ensem-scutum-gestans Asurus. Leonem feriens ensis acuta-acie
in capite, vulneravit in bracchio sinistro Deviam quoque celerrimus.
7. Huius ensis bracchium cum accederet, ruptus est, o principis-fili,
8. tunc cepit hastam ille irâ ruber-oculis. Coniecitque deinde hancce
in Bhadrakâliam magnus-Asurus fulgentem splendoribus solis-orbis
9. veluti de coelo. Videns hanc advolantem hastam Devia hastam
emisit, istius-hasta in centum-partes ab hac fracta *est* ipseque ma-
10. gnus-Asurus. Occiso hoc pervalido Mahischi exercitus-duce, ac-
11. cessit elephanto-vectus Tschâmarus, Deorum-vexator. Is quoque
hastam coniecit deinde in Deviam, hanc Ambica celeriter incan-
12. tatione-ictam, humi prostravit splendoris-expertem. Fractam
hastam *et* prostratam cum vidisset, irâ-commotus iaculatus est Tschâ-
13. marus hastam, sagittis hanc quoque illa fidit. Deinde leo exsi-

liens, inter-elephanti-frontis-globulos stans brachiis pugnabat
14. cum illo alte Deorum-hoste. Dimicantes tunc ambo, ab hoc
elephanto in terram descendentes, certabant valde-furentes, icti-
15. bus perhorrendis. Deinde celeriter in aëra exsiliendo subsilien-
doque ab animalium-hoste, pedis-motu caput Tschâmari ab-
16. scissum *est*. Udagrus*que* in pugna a Devia lapidibus-arboribus-
et aliis occisus *est* et dentibus-pugnis-*et* pedibus item Karâlus
17. prostratus *est*. Devia irata clavarum-ictibus confregit surgentem
18. Vâschcalum, parvo-telo sagittis Tâmrum item Andhacum. Ugrâ-
syum, Ugraviryum perinde atque Mahâhanum triops tridente oc-
19. cidit summa-domina. Vidâlasyi ense de corpore decussit caput,
Durdharum Durmukhumque, ambo sagittis abduxit in Yami-sedem.
20. Ita exstincto suo-exercitu Mahischus-Asurus bubuli suâ-formâ
21. perterruit illas catervas. Alios capitis-ictu, ungularum-ictibus
item alios, caudâ-percussosque alios cornibusque dilaceratos, ce-
22. leritate quosdam, alios strepitu agitatione*que*, spiritus-vento alios
23. prostravit humi. Conciso Sivi-exercitu, accurrebat ipse Asurus ad
24. leonem occidendum magnae-Deae, irata est tum Ambica. Iste
quoque irâ pervalidus, ungulis-contundens-terram, cornibus montes
25. altos vibravit strepitumque edidit. Celeri-agitatione-contrita terra
26. dehiscebat istius caudâ, ictumque mare fluctuabat undique. Agita-
tis-cornibus-divisae in diversas partes abierunt nubes, spiritus-vento-
27. icti centuriatim deciderunt ex aëre montes. Ita irâ-inflatum, ir-
ruentem magnum-Asurum videns, ipsa Tschandica irata est ad
28. istum-occidendum tunc. Ipsa iniiciens huic compedem, eum con-
strinxit magnum-Asurum, deseruit bubuli formam iste quoque li-
29. gatus in magna-pugna. Deinde leo factus est statim, quamdiu
30. huius Ambica caput fidit, tamdiu vir ensifer conspiciebatur. Tunc
quoque celeriter virum Devia fidit sagittis cum ense-*et* scuto *ar-*
31. *matum;* deinde iste factus est magnus-elephas. Proboscideque
magnum-leonem illum abripuit et vociferatus est, abripientis autem
32. proboscidem Devia ense abscidit. Tunc magnus-Asurus iterum
bubuli corpus assumsit atque agitabat trimundum cum-mobili-
33. bus-*et* immobilibus. Deinde irata mundi-mater Tschandica po-

tum optimum bibit, iterum iterumque etiam risit torvo-vultu.
34. Sonum ediditque Asurus ille etiam ingentis-roboris-ebrietate-ex-
35. citatus cornibusque coniecit in Tschandicam montes. Ipsaque hos
coniectos ab isto confringens sagittarum-copiis, allocuta est illum
ebrietate-excitatum, vultus-rubore-turbatum-oculis.

Devia dixit:

36. „Clama, clama aliquantulum o stulte! potum dum bibo ego, a me
„te te occiso, heic etiam clamabunt cito Dii."

Sapiens dixit:

37. Sic locuta exsiliens illa conscendit istum magnum-Asurum, pede-
38. que imposito gulae, hastâ eum percussit. Deinde iste, etiamsi
pede-conculcatus ab illa, e suo-corpore tunc semi-egressus quoque
39. vehementer a Deviae robore tectus *est*. Semi-egressus quoque
iste dimicans magnus-Asurus ab illa Devia magno-ense, capite fisso,
40. prostratus *est*. Deinde eheu, eheu! clamabatur, omnis Daityo-
rum-exercitus periit ille, gaudiumque summum nacti sunt omnes
41. Deorum-catervae. Laudabant illam Suri Deviam cum coelestibus
magnis-sapientibus, cantabant Gandharvorum-domini, saltabantque
Apsarasarum-catervae.

CANTUS IV.

Sapiens dixit:

1. Sacrus-*et* reliquae deorum-catervae, occisis pervalido isto pravo
et deorum-hostis-exercitu a Devia, hanc celebrabant veneratione-
inclinatis-cervicibus-*et* humeris, hymnis, *catervae* prae gaudio-pilo-
rum-arrectione-pulchris-corporibus *praeditae*.

Dei dixerunt:

2. A qua Deviâ, expansus *est* hic mundus ipsius-vi omnium-Deo-
rum-catervarum-virium-coniunctione-formatâ, huic Ambicae, ab-
omnibus-Diis-*et* magnis-sapientibus-venerandae, veneratione incli-
3. nati nos *sumus*, tribuat salutem illa nobis! Cuius potentiam in-
comparabilem almus Anantus, Brahmus Harusque ne eloqui qui-
dem valent, haecce Tschandica ad universi-mundi-conservationem
4. interitumque calamitatis-timoris consilium capiat. Quae fortuna
ipsa *es* piorum in originibus, adversa fortuna impiorum, in sa-
pientum cordibus intellectus, fides bonorum, nobili-familiâ-exorti
pudor, huic tibi inclinati nos *sumus*, tuere, o Devia universum!
5. Quid describamus tuam formam incogitabilem illam, quid etiam
magnam-fortitudinem, Asurorum-caedem-efficientem omnino, quid
etiam facinora tua admirabilia in omnibus, o Devia, Asurorum-
6. *et* Deorum-catervarum-*et* aliorum proeliis. Causa *es* omnium-
mundorum; tribus-qualitatibus *praedita*, tamen cum vitiis non co-
gnosceris, Hare-Haro-*et* reliquis excelsior, *tu es* omnium-refugium,
universus hicce mundus tui-pars *est*, increata enim *es*, summa, na-
7. tura, tu *es* prima. Quam omnes-Dei effando gaudium adipiscuntur
in omnibus sacrificiis, o Devia, Swâha es et patrum-catervae gau-
dii-causa, pronuntiaris tu inde etiam ab hominibus Swadha etiam.
8. *Tu* quae *es* beatitudinis-causa, haud-cogitabile-magnis-votis quo-
que *praedita* veneraris ab admodum-coercitis-sensibus-veritatis-
essentiam-adeptis, a beatitudinis-cupidis, a sapientibus, omnia-vitia-
deiicientibus; scientia es ipsa Bhagavatia, summa enim *es* o Devia!
9. Soni-naturâ-induta *es*, perpuri-Ritsch-*et* Yadschus thesaurus et
Udgîthi-*veluti* iucundis-metris-lectorum hymnorum; o Devia! *tu es*
Trayia, Bhagavatia, affer salutem, *tu es* nutrimentum omnium-mun-
10. dorum *et* summa doloris-deletrix. Prudentia es, o Devia! intel-
lectam-omnium-scientiarum-essentiam *habens*, Durga es, calamita-
tis-oceani-navis, non-adstricta, Fortuna, in Kaitabhi-hostis (Visch-
nuis)-corde-sola-habitans, tu *es* Gauria utique lunae-diademate-
11. factam-gloriam *habens*. *Etsi* paulum ridentem puram plenilunii-
orbis-similitudinem *habente*-auri-optimi-splendore-pulchram miri-

ficam faciem conspiciebat, nihilominus a Mahischo-Asuro irâ-incenso
12. subito pugnatum *est*. Intuens autem, o Devia, iratam, superciliorum-contractione-terribilem, orientis-lunae-splendori-similem (*faciem*), quod *tum* non subito animam efflarit Mahischus, hoc valde
13. mirum; quibus enim vita restat irati-Antaci-conspectu? O Devia fave! summa tu ipsa *es* saluti, subito deles iracunda familias, perceptum hoc nunc *est*, cum ad ruinam ille ductus *sit* exercitus per-
14. magnus Mahischi-Asuri. A te honoratis in terra, divitiae *sunt* his, his *sunt* honores, nec perit officiorum-ordo; divites ii etiam gratis-filiis-servis-*et* uxore *praediti*, quibus semper fortunas-dans tu
15. ipsa favens *es*. Religiosa, o Devia, omnia semper certe officia intente quotidie pius perficit, in coelum pervenitque deinde tuo-ipsius-favore, nonne in trimundo etiam, fructum-das, o Devia,
16. ideo? In periculo implorata deles metum omnibus-animantibus, a prosperis implorata consilium valde eximium das, o paupertatem-dolorem-metum-delens, quae, praeter te alia, omnibus-mu-
17. tuis-officiis-praestandis semper madido-animo *praedita est?* His occisis mundus nanciscitur voluptatem, similiter ipsi perpetrent item peccatum *quod* ad Tartarum diuturnum *ducit*, in proelio-mortem perpessi in coelum perveniant; cogitans ita certe hostes de-
18. les, o Devia! Intuens quidni tu ipsa vertis in cinerem omnes-Asuros? in hostes cum mittas tela, ad mundos enim accedant hostes etiam telis-lustrati, hoc modo consilium est erga istos inimicos
19. bonum. Ensium-splendoris-copiae-vibrationibus etiam horrendis, hastarum-cuspidum-fulgoris-multitudine, oculi Asurorum quod non adierunt ruinam, *quia* fulgentis-lunae-parti-similem-vultum tuum
20. videbant hoc est *factum*. Sceleratorum-vitae-inhibitio tuum *est*, o Devia, ingenium; forma quoque haec haud-cogitanda, incomparabilis cum aliis; roburque *est* interficiens *eos qui* delent-deorum-fortitudinem, erga hostes etiam manifestata *est* misericor-
21. dia a te ità. Quocum similitudo sit tuae huius fortitudinis, formaque hostium-metum-efficiens, valde rapiens, ubi? in animo misericordia, in pugna-asperitas etiam visa *est* in te quoque, o De-
22. via, gratiam-dans in trimundo etiam. Trimundus hic universus

ab hostium-deletione servatus *est* per te, in proelii-fronte *dum* tu
quoque occidis, ductae *sunt* in coelum hostium-catervae, metus etiam
abiectus noster furentibus-deorum-hostibus-exortus, adoratio *sit*
23. tibi! Hastâ tuere nos, o Devia! tuere ense etiam, o Ambica, tin-
24. tinnabuli-sono nos tuere, arcus-nervi-stridore quoque. In oriente
serva, in occidente etiam, o Tschandica, serva in meridie, vibratione
25. tuae ipsius-hastae in septentrione item o Domina! Quae pul-
chrae formae in trimundo incedunt tuae, et quae supra-modum-
26. horrendae *sunt*, his serva nos, item*que* terram. Ensis-hasta-
clava-*et* alia quae tua *sunt* arma, o Ambica! in manus-ramo-con-
iuncta, his nos serva omnino.

Sapiens dixit:

27. Ita celebrata a Deis, coelestibus floribus Nandano-exortis culta
28. mundorum-servatrix, similiter odoribus-*et* unctionibus; religiose
ab omnibus Diis suffimentis coelestibus fumigata, allocuta est fa-
vore-placida-facie omnes inclinatos Deos.

Devia dixit:

29. Eligant Dii omnes, quod*cunque* a me desideratur dabo ego per-
lubenter, laudibus hisce admodum-honorata.

Dei dixerunt:

30. Ab excelsa peractum *est* omne, haud quicquam restat, cum iste
31. occisus *sit* hostis noster Mahischus-Asurus. Quodsi vero etiam
gratia danda *est* a te nobis, o magna-domina! implorata, implorata
32. tu nostras deleas summas-calamitates! Quique mortalis laudibus
hisce te celebrabit, o purâ-facie *praedita!* huic facultatibus-divitiis-
opibus, incremento e divitiis-uxore-*et* reliquis *compositae* felicitatis
nobis-favens (*i. e. nostra causa*) tu sis omnino, o Ambica!

Sapiens dixit:

33. Ita ad favorem excitata a Diis mundi causa atque ipsius, „esto"
34. ita cum dixisset Bhadracâlia, evanuerat, o rex! Ita hoc expositum

est, o princeps! exorta illa quomodo olim *erat* Devia e Deorum-
35. corporibus, trimundi-salutem-optans. Iterumque e Gauriae-corpore illa exorta quomodo erat ad caedem pravorum-Daityorum
36. similiter Sumbhi-*et* Nisumbhi, ad conservationemque mundorum, Deorum auxiliatrix, hoc audi a me, expositum sicuti, enarrabo tibi.

CANTUS V.

Sapiens dixit:

1. Olim a Sumbho-*et* Nisumbho Asuris, Satschiae-domino trimundus
2. sacrificiorum-portionesque abreptae *sunt* ebrietatis-vigore. Ambo etiam Solis-munere itemque Luni, Kuveri etiam, Yamique functi
3. sunt Varunique. Ambo etiam Venti-partes egere atque Ignis;
4. tunc Dii expulsi, expertes-regnorum, devicti *erant.* Privati-muneribus Tredecim omnes ab istis expulsi magnis-Asuris, illam De-
5. viam implorant invictam. Ab illa nobis gratia *est* data: scilicet, ,,in ,,adversa-fortuna implorata omnes vestras delebo ipso momento
6. calamitates." Ita constituto consilio Dii ad Himavantem, montium-dominum, accedebant, ibi tunc Deviam, Vischnuis-magiam celebrabant.

Dei dixerunt:

7. Adoratio *sit* Deviae, magnae-Deae, Sivae semper adoratio, adoratio
8. Naturae, Faustae, venerabundi inclinati *sumus* nos illi. Terribili adoratio *sit,* Aeternae, Flavae Nutrici adoratio, adoratio Lunae-lumine
9. *et* forma-*praeditae,* Placidae semper adoratio. Pulchrae inclinati *sumus,* Incremento, Perfectioni exhibemus adorationem, adorationem, Nairritiae inter terrae-sustentatores, Lakschmiae, Sarvâniae huic
10. adoratio, adoratio. Durgae, aerumnarum-victrici, Essentiae, omnium-effectrici, Gloriae, perinde quoque Nigrae, Purpureae semper
11. adoratio! Perpulchrae, perhorrendae inclinati *sumus* huic ado-

ratio adoratio, adoratio mundi-stabilitatem-efficienti, Deviae, Kri-
12. tiae adoratio, adoratio. Quae Dea inter omnes-animantes Visch-
nuis-magia dicta est, adoratio huic, adoratio huic, adoratio huic, ado-
13. ratio, adoratio. Quae Dea inter omnes-animantes cogitatio appel-
14. latur, ad. h. ad. h. ad. h. ad. ad. Quae Dea inter omnes-animantes
15. intellectus-formâ praesens est, ad. h. ad. h. ad. h. ad. ad. Quae
Dea inter omnes-animantes somni-formâ praesens est, ad. h. ad. h.
16. ad. h. ad. ad. Quae Dea inter omnes-animantes famis-formâ
17. praesens est, ad. h. ad. h. ad. h. ad. ad. Quae Dea inter om-
nes-animantes umbrae-formâ praesens est, ad. h. ad. h. ad. h. ad.
18. ad. Quae Dea inter omnes-animantes vis-formâ praesens est,
19. ad. h. ad. h. ad. h. ad. ad. Quae Dea inter omnes-animantes
20. sitis-formâ praesens est, ad. h. ad. h. ad. h. ad. ad. Quae Dea
inter omnes-animantes patientiae-formâ praesens est, ad. h. ad. h.
21. ad. h. ad. ad. Quae Dea inter omnes-animantes familiae-formâ
22. praesens est, ad. h. ad. h. ad. h. ad. ad. Quae Dea inter om-
nes-animantes pudoris-formâ praesens est, ad. h. ad. h. ad. h. ad.
23. ad. Quae Dea inter omnes-animantes quietis-formâ praesens est,
24. ad. h. ad. h. ad. h. ad. ad. Quae Dea inter omnes-animantes
25. fidei-formâ praesens est, ad. h. ad. h. ad. h. ad. ad. Quae Dea
inter omnes-animantes splendoris-formâ praesens est, ad. h. ad. h.
26. ad. h. ad. ad. Quae Dea inter omnes-animantes fortunae-formâ
27. praesens est, ad. h. ad. h. ad. h. ad. ad. Quae Dea inter om-
nes-animantes patientiae-formâ praesens est, ad. h. ad. h. ad. h.
28. ad. ad. Quae Dea inter omnes-animantes existentiae-formâ prae-
29. sens est, ad. h. ad. h. ad. h. ad. ad. Quae Dea inter omnes-
animantes memoriae-formâ praesens est, ad. h. ad. h. ad. h. ad.
30. ad. Quae Dea inter omnes-animantes misericordiae-formâ prae-
31. sens est, ad. h. ad. h. ad. h. ad. ad. Quae Dea inter omnes-
animantes gaudii-formâ praesens est, ad h. ad. h. ad. h. ad. ad.
32. Quae Dea inter omnes-animantes nutrimenti-formâ praesens est,
33. ad. h. ad. h. ad. h. ad. ad. Quae Dea inter omnes-animantes
34. matris-formâ praesens est, ad. h. ad. h. ad. h. ad. ad. Quae
Dea inter omnes-animantes erroris-formâ praesens est, ad. h. ad. h.

35. ad. h. ad. ad. Sensuum moderatrix elementorumque, in omnibus
quae *est* animantibus, semper huic penetranti Deviae adoratio, ado-
36. ratio! Molis-formâ quae universum huncce mundum penetrans
existit, adoratio huic, adoratio huic, adoratio huic, adoratio, adora-
37. tio. Celebrata a Diis olim ob exoptatum refugium, similiter ab
Asurorum-principe *certis* diebus culta, praebeat ipsa nobis, fausti-
38. Causa, Domina, felicitates laetas, arceatque infortunium, *ipsa* quae
nunc a surrecto-Daityo-vexatis nobis veneratione-inclinatis-cor-
poribus Isaque a Diis adoratur, quae etiam implorata vel ipso mo-
mento delet nostras omnes-calamitates.

Sapiens dixit:

39. Ita cum laudibus-occupati *essent* Dii, ibi Pârvatia lavatum abiit in
40. unda Gangis, o principis-fili! Ipsa allocuta est illos Deos, pul-
chris-superciliis *praedita*, „a vobis celebratur heic quae?" E corporis-
41. vaginaque eius exorta dixit Siva: Collaudatio mea celebratur a
Sumbho-Daityo-expulsis Diis omnibus, in pugna a Nisumbho de-
42. victis. E corporis-vagina quia illius Pârvatiae egressa *est* Am-
43. bica, Kausikia ita in omnibus tunc mundis praedicatur. Hâc
egressâ autem nigra erat illa quoque Pârvatia, Kâlika ita appellata
44. *est* Himavantem-montem-sedem *habens*. Deinde Ambicam, sum-
mam formam gerentem, peramabilem vidit Tschandus Mundusque,
45. servi Sumbhi-*et* Nisumbhi. Ab his Sumbho etiam nuntiata *est*
perpulcherrima: qualis sedet femina, o magne-rex, collustrans Hi-
46. mavantem-montem. Non talis usquam venustas visa *est* a quo-
libet eximia, exploretur, quaenam sit illa Dea capiaturque, o Asu-
47. rorum-domine! Feminarum-margarita, perpulchris-membris col-
lustrans regiones; splendore ipsa stat, o Daityorum-rex, hanc te
48. videre oportet. Quae res-pretiosae, gemmae, elephanti-equi-*et*
alia, o insignis! in trimundo *existunt, haec* universa nunc fulgent
49. in tua domo. Airâvatus abductus est elephantorum-eximius
Purandaro (urbium-destructori); Pâridschâtus-arbor etiam illa, si-
50. militer Utschtschaisravus equus. Vehiculum anseribus-iunctum
illud stat in tuo atrio egregium, admirabile *quod* huc adductum

51. erat a Vedhaso (Brahmo). Thesaurus ille Mahâpadmus abductus
est divitiarum-domino (Kuvero), e filamentis *compositum* dedit
52. etiam Oceanus sertum e lotis-haud-marcidis confectum. Umbella
Vârunica tuae domi aurum-effundens stat, similiter ille currus-
53. eximius qui olim erat animantium-domino. Mortis superatrix videlicet
licet lancea, domine, a te capta *est;* vinculum aquae-regis in fratris
54. tui custodia *est.* Nisumbho *sunt* ex oceano-procreata omnia gemmarum-genera;
marum-genera; Vahnis etiam dedit tibi duas igne-purificatas vestes.
55. Ita, o Daityorum-princeps! res pretiosae omnes captae *sunt* a te,
feminarum-margarita illa pulchra a te quamobrem non prehendi-
56. tur? Audito ita sermone, Tschandi-*et* Mundi, Sumbhus ille tunc
57. dimisit Sugrivum nuntium ad Deviam, magnus-Asurus. Ita et ita
etiam compellanda *est* illa, postquam iveris ex sermone meo, ut-
58. que accedat lubenter, *id* ita efficiendum a te facile. Hic postquam
eo iverat, quo commorabatur in montana-regione valde-amoena,
hanc Deviam deinde allocutus est suave mellita voce.

Nuntius dixit:

59. O Devia! Daityorum-dominus Sumbhus in trimundo summus-princeps
ceps *est,* nuntius ego missus ab hoc coram-te heic profectus *sum.*
60. Qui non-repudiatis-*est* mandatis semper apud omnes Deorum-feminas,
feminas, vincens-omnes-Daityorum-hostes hic, quod dixit, audi
61. hoc: ,,Meus *est* trimundus universus mihi Dii obedientes *sunt,*
62. ,,sacrificiorum-portionibus ego omnibus fruor singulis singulis. In
,,trimundo res-pretiosas possideo omnino, similiter eximius-ele-
63. ,,phantorum etiam captus *est,* Dei-Indri-vector. E lactis-oceani-
,,agitatione-exorta equorum-margarita mea *est,* Utschtschaisravus-
,,cognominatus, ab immortalibus veneratione exhibita hic creatus *est.*
64. ,,Quaecque aliae apud Deos, Gandharvos et Serpentes res-pretiosae
65. ,,existunt, haec mihi sunt, o splendida! Feminarum-margaritam
,,te, o Devia! in mundo putamus nos, ipsa tu ad nos accede, quia
66. ,,margaritarum-cultores nos *sumus.* Me, aut meum fratrem-mino-
,,rem etiam Nisumbhum ingenti-fortitudine-*praeditum* cole tu, va-
,,cillantibus-oculi-angulis *instructa!* cum profecto margarita sis.

67. „Summum imperium incomparabile adipiscere e mei-coniugio, hoc „mente considerato mei-coniugium elige."

Sapiens dixit:

68. Ita compellata illa tunc Devia profunde-subridens exclamavit Durga, excelsa fausta abs quâ hic sustentatur mundus.

Devia dixit:

69. Veritas dicta *est* a te, nec heic falso a te prolatum quicquam, trimundi-princeps *est* Sumbhus Nisumbhusque etiam talis *est*.
70. Verumtamen heic, quod votum *est* quomodo hoc frustretur? au-
71. diatur a te imprudente votum quod factum sit olim. „Qui „me devincit in pugna, qui meam superbiam supprimit, qui mei
72. „similis-vi *est* in mundo, is meus maritus erit." Quare accedat Sumbhus huc Nisumbhusve magnus-Asurus, me devicta, confestim certe manum capiet meam facile.

Nuntius dixit:

73. Superba es, ne ita tu, o Devia, loquere me coram, in trimundo
74. quis vir stet coram Sumbho-*et* Nisumbho? Reliquis etiam Daityis omnes Dii non in proelio resistunt adverso ore, o Devia,
75. quanto minus femina tu sola? Contra quos Indrus-*et* reliqui omnes Dii in pugna haud resistunt, quomodo contra hos Sumbhum-
76. *et* reliquos femina procedas adverso ore? Ipsa tu accedas, a me etiam compellata, ad Sumbhum-et Nisumbhum ne capillorum-attractu-deiecta-gravitate venias.

Devia dixit:

77. Ita hoc; fortis *est* Sumbhus Nisumbhusque ingenti-fortitudine *praeditus*, quid faciam, votum a me cum inconsiderate *sit* factum olim?
78. Ipse tu abeas, a me dictum tibi quod *est*, hoc omne cum veneratione enarra Asurorum-principi, isque quod aptum *videatur*, faciat.

CANTUS VI.

Sapiens dixit:

1. Ita audito sermone Deviae, ille nuntius irâ-impletus narrabat *illa*
2. accedens Daityorum-regi fuse. Huius nuntii illum sermonem cum
audisset Asurorum-rex deinde, iratus allocutus est Daityorum ducem
3. Dhûmralotschanum. „Heus Dhûmralotschane! celeriter tu proprio-
„exercitu-circumdatus illam ducas vi improbam capillorum-tractu-
4. „agitatam. Huius-servator quod si quis exsurgat alius, is occiden-
5. „dus *est* immortalis vel Yacschus vel Gandharvus etiam *sit*." Ab
hoc iussus deinde celeriter ille Daityus Dhûmralotschanus, circum-
6. datus sexaginta millibus Asurorum, celeriter abiit. Hic videns il-
lam deinde Deviam in frigoris-monte-commorantem, clamabat
7. alte: „progredere coram Sumbho-*et* Nisumbho. Nisi sponte
„iam tu ipsa ad meum-dominum accedes, tum vi ducam *te* ipse
„capillorum-tractu agitatam."

Devia dixit:

8. A Daityorum-principe missus *est* dux (fortis) exercitu-circumda-
tus; vi abduces me ita, deinde quid tibi faciam ego?

Sapiens dixit:

9. Ita compellatus hic irruit in illam Asurus Dhûmralotschanus; incan-
10. tatione cum in cinerem vertit Ambica deinde. Tunc iratus ma-
gnus-exercitus Asurorum etiam Ambicam operuit telis acutis atque
11. lanceis-*et* securibus. Deinde quassans-iubam, iratus, edens so-
num perhorrendum, irruit in Asurorum-exercitum leo Deviae ip-
12. sius-vector. Quosdam ungularum-ictu Daityos, vultuque alios,
proterendo quoque deorsum alios occidit celeriter magnos-Asuros.
13. Quorundam lacerabat unguibus praecordia leo atque pedum-ictu
14. capita dissecabat. Fissi-brachiis-*et* capitibus redditi *sunt* ab illo

quoque alii, bibitque sanguinem e praecordiis aliorum quassans-
15. iubam. Statim ille exercitus universus exstinctus *est* a magnanimo
16. illo leone, Deviae vectore perirato. Audiens illum Asurum a
Devia occisum Dhûmralotschanum, exercitumque deletum universum
17. a Deviae-leone deinde; iratus est Daityorum-princeps Sumbhus
trementibus-labiis, mandata deditque ambobus Tschando-*et* Mun-
18. do, magnis-Asuris. ,,Heus Tschande! heus Munde! copiis multis
,,circumdati illuc itote, aggressisque *vobis* illa adducatur celeriter.
19. ,,Capillis attractâ *illâ* vel ligatâ, si vobis dubium *erit* in pugna, tunc
20. ,,omnibus-telis ab omnibus Asuris occidatur. Hâc occisâ improbâ
,,leoneque prostrato, celeriter aggrediminor ligantes *et* capientes il-
,,lam deinde Ambicam."

CANTUS VII.

Sapiens dixit:

1. Iussi illi deinde Daityi Tschando-*et* Mundo-ducibus, exercitu e
2. quatuor-partibus-instructi profecti sunt sublatis-telis. Viderunt
illi deinde Deviam paululum-ridentem adstantem super leonem in
3. montium-principis-cacumine, magno, aureo. Qui cum vidissent,
abripiendi eam dederunt operam intenti, attractos-arcus-et enses-
4. gestantes etiam alii in eius-propinquitatem ibant. Deinde irata est
magnopere Ambica contra hostes istos, irâ quoque eius vultus
5. atramentario-colore erant tunc. Superciliorum-contractione ex
illius frontis-osse celeriter Kâlia, terribili-facie prodiit, ensem-*et*
6. funem-ferens, varias-clavas-gerens, viri-barbâ-ornata, pardi-
7. pelle-tecta, arida-carne valde horrenda, admodum-expanso-vultu,
linguâ-balbutiente-terribilis, submersis-rubris-oculis, strepitu-im-
8. plens-terrarum-orbes. Haec celeritate irruens, delens magnos-
Asuros, in exercitu ibi Diis-inimicorum devorabat huius-vigorem.

9. Agminis - extremi - ducibus - stimulatoribus - pugnatoribus - *et* tintinna-
10. bulis - praeditos, tollens una - manu, *suo* ori iniecit elephantos. Simi-
liter quoque pugnatorem cum equis, currum cum auriga, iniiciens
11. ori, dentibus conterit atrociter. Alium cepit capillis, collo deinde
12. alium, pede calcans quoque alium, pectore alium vulnerabat. Ab
istis Asuris soluta quoque tela, itemque magna - arma ore prehen-
13. dit irâ, dentibus*que* disturbata *sunt* etiam. Fortium illum ex-
ercitum universum Asurorum magnanimorum contrivit, devoravitque
14. alios, alios quoque percussit tunc. Ense occisi quidam, quidam
clavâ - percussi pessum ibant Asuri dentium - cuspidibus - laesi quo-
15. que. Confestim illum exercitum universum Asurorum prostratum
16. videns Tschandus, irruit in illam Kâliam valde - terribilem. Sa-
gittarum - imbribus perhorrendis, horribilem - visu illam magnus-
17. Asurus operuit discis etiam a Mundo - iactatis millenis. Hi disci
innumeri intrantes illius - os splendebant, sicut solis - orbes permulti
18. nubium - ventrem *illuminantes*. Deinde risit valde - furens, terribi-
lem in modum, horrendum - edens - strepitum Kâlia in ore - terribili -
19. intus - horrendis - visu - dentibus - fulgens. Conscendens etiam ma-
gnum - leonem Devia in Tschandum irruit, prehensumque eius ca-
20. pillis caput, illo ense fidit. Tum Mundus quoque irruit in eam,
intuens Tschandum prostratum, illum etiam irâ prostravit humi
21. ipsa clavâ - laesum. Copias subsidiarias deinde occisas conspiciens,
Tschandum prostratum; Mundum deinde peringenti - fortitudine *prae-*
22. *ditum* in aera vibravit horrendum in modum. Caput Tschandi Kâ-
lia etiam corripiens, Mundum*que* item, dixit perirata - cachinnans ac-
23. cedens Tschandicae: „A me ambo heic correpti *sunt* Tschandus-
„*et* Mundus, magnae - ferae, in pugnae - sacrificio ipsum Sumbhum
24. „Nisumbhumque occides." Illos adductos deinde conspiciens
Tschandum - *et* Mundum, magnos - Asuros, dixit Kâliae, eximia
25. Tschandica hilarem sermonem: „Quia Tschandum et Mundum
„corripiens tu aggressa es „ „T s c h a m u n d a" " ita deinde in
„mundo appellata eris, o Devia!"

CANTUS VIII.

Sapiens dixit:

1. Tschando occiso Daityo Mundoque prostrato, multis etiam exerci-
2. tibus exstinctis, Asurorum-princeps deinde, irae-dedita-mente,
Sumbhus excelsus contentionem omnium-copiarum-Daityorum ius-
3. sit. „Nunc cum omnibus copiis Daityi octoginta-sex, sublatis-
„armis, Kamborum*que* octoginta-quatuor, exeant suis-copiis circum-
4. „dati. Kotium-fortitudine *praeditae* quinquaginta Asurorum gen-
5. „tes, *et* centum gentes Dhaumrorum progrediantur meo iussu. Kâ-
„laki, Daurhridi, Mauryi, Kâlakeyi, similiter Asuri proelio addicti pro-
6. „deant iussu accelerati meo." Ita cum iussisset Asurorum-dominus
Sumbhus, terribilis-iussu, exiit magnorum-exercituum-millibus
7. multis circumdatus. Accedentem Tschandica videns illius-exerci-
tum valde-horrendum, nervi-strepitu implevit terrae-*et* aëris-spa-
8. tium. Deinde leo magnum-sonitum edidit, o princeps, tintinna-
9. bulorum-strepitu hunc sonitum Ambica etiam obtudit. Arcus-
nervi-leonis-*et* tintinnabulorum strepitu horrendo, personans-terra-
10. rum-regiones, Kâlia clamabat, ore diffuso. Hoc strepitu au-
dito quatuor-regiones *implente*, a Daityorum-copiis iratis De-
11. viae-leo et Kalia *erant* circumdati. Hoc tempore, o prin-
ceps, ad exitium Deorum-hostium *et* ad salutem immortalium-leo-
12. num summa-vi-*et* fortitudine-praeditae Brahmi-Isi-Guhi-Visch-
nuis itemque Indri Vires (*ἐνέργειαι*) e corporibus egressae, cum
13. illorum-formis in Tschandicam intrarunt. Cuilibet Deo quae
erat forma, quale ornamentum-et vehiculum, talis etiam eius-Vis
14. Asuros pugnatum accessit. Anseribus-iuncto-curru-insistens, cum
corona *calculorum precatoriorum-et* olla fictili accessit Brahmi-Vis,
15. Brahmânia ea appellatur. Mâhesvaria (magna-domina) tauro-
vecta, tridentem eximium-gestans cum armillâ-e magno-serpente
16. *confectâ* aggressa *est*, lunâ-falcatâ-exornata. Kaumâria hastigera

et pavone-eximio-vecta pugnatum adiit Daityos Ambica, Guhi-
17. forma-praedita. Similiter etiam Vischnuis Vis, Garudo-insistens,
concham-discum-clavam-arcum Vischnuis-*et* ensem-gerens accessit.
18. Sacrifici-apri incomparabilem formam gestantis Haris quae Vis *est*,
19. ea etiam accessit illuc apriforme gestans corpus. Nârasinhia, Nri-
sinhi gerens simile corpus accessit illuc iubae-quassatione-quatiens-
20. stellarum-agmen. Fulmen-gestans similiter Aindria elephantorum-
rege-insistens accessit, oculorum-millibus *praedita* sicut Sacrus ipsa
21. utique. Tunc circumdatus ab his Isânus Deorum-Viribus: „pe-
22. „reant Asuri celeriter in meam gratiam" dixit Tschandicae. De-
inde e Deviae-corpore autem egressa perhorrenda Tschandica, Vis
valde-terribilis, canum aureorum-centuriae-*similem*-strepitum edens,
23. ipsa etiam dixit purpureâ-implicatâ comâ *praedito* Isâno invicta: „nun-
24. „tius tu proficiscere, o excelse, ad Sumbhum-*et* Nisumbhum. Allo-
„quere Sumbhum Nisumbhumque Danavos valde-superbos, alios-
25. „que Danavos ibi pugnatum aggressos: „ „Trimundum Indrus acci-
„ „piat, Dii fruantur sacrificiis, vos procedite ad Tartarum, si vivere
26. „ „cupitis. Fortitudinis-superbiâ autem si vos pugnae-cupidi *estis*,
27. „ „tunc accedite, gaudeant mei-canes aurei carne vestra." " Quia
mandatum *est* nuntii-munus ab illa Devia Sivo ipso, Sivadûtia ita
28. in mundo hocce deinde illa nomen consecuta est. Illi quoque
audito sermone Deviae a Sarvo-prolato magni-Asuri, irâ-impleti
29. processere quo Kâtyâyania stabat. Tunc primum coram *illa* sa-
gittarum-hastarum-ensium-pluviis obruebant irâ-tumentes illam De-
30. viam immortalium-hostes. Ipsa quoque has emissas sagittas,
hastas-discos-*et* secures dissecavit iocans stridente-arcu-solutis
31. magnis-sagittis. Prope eam deinde Kâlia hastarum-ictibus-di-
laceratos, clâva-vulneratos etiam hostes efficiens, incedebat tum.
32. Ollae fictilis-aquae-effusione-delctam-vim *habentes* exstinctos for-
33. titudine Brahmânia effecit hostes, quocunque cucurrit. Mâhesva-
ria tridente, similiter disco Vaischnavia Daityos occidit, Kaumâria
34. utique hastâ, irata. Aindriae-fulminis-ictu centeni Daityi-*et* Da-
35. navi cecidere dilacerati humi, sanguinis-copiam-effundentes. Oris-
impetu-laesi, dentibus-acutis-vulnerati-pectoribus, Apriformis con-

36. cidere disco etiam dilacerati. Unguibus dilaceratos etiam alios
devorans magnos-Asuros, Nârasinhia incedebat in pugna, sonitu-
37. implens-regiones-*et* spatium. Terribilibus-cachinnis Asuri a Si-
vadûtia-laesi cecidere humi, lapsos hos comedit deinde illa tum.
38. Ita matrum-catervam iratam conterentem magnos-Asuros cum vi-
39. disset, variis modis periere Deorum-hostium-copiae. Fugae-de-
ditos cum vidisset Daityos matrum-catervâ-vexatos pugnatum irruit
40. iratus Ractavidschus magnus-Asurus. Sanguinis-gutta quando in
terram decidit ex eius corpore, exsilit e terra ipsi-similis tunc Asu-
41. rus. Dimicabat hic clavam-manu-gerens cum Indri-Vi magnus-
Asurus, tunc etiam Aindria suo-fulmine Ractavidschum vulneravit.
42. Fulmine icti celeriter huius profluxit sanguis, exsiliere deinde pu-
43. gnatores istius-formâ, istius-fortitudine *praediti.* Quot decidere
ex eius corpore sanguinis-guttae, tot viri orti *sunt,* istius-fortitu-
44. dine-vi-*et* robore *instructi.* Hi quoque dimicabant ibi viri san-
guine-exorti cum matribus perduro telorum-vibratione-horrendo
45. modo. Iterumque cum fulminis-ictu vulneratum *esset* eius caput,
46. effudit sanguinem, viri*que* tunc procreati *sunt* milleni. Vaischnavia
in pugna etiam illum disco feriit, clavâ vulneravit Aindria hunc
47. Asurorum-dominum. Vaischnaviae-disco-fissi sanguinis-effusione-
exortis, millenis mundus penetratus *est* illi-similibus magnis-Asuris.
48. Hastâ vulneravit Kaumâria, Apriformis similiter ense, Mâhesvaria
49. tridente Ractavidschum magnum-Asurum. Ipse quoque clavâ
Daityus omnes etiam feriit singulas utique matres, irâ-repletus
50. Ractavidschus magnus-Asurus. Huius vulnerati multifariam hastâ-
lanceâ-*et* aliis, humi decidit quae sanguinis-copia, ex hac exstitere
51. centeni Asuri. His etiam Asurorum-sanguine-exortis Asuris uni-
versus mundus penetratus erat, deinde Dii metum adibant summum.
52. Hos perterritos Deos conspiciens, Tschandica dixit benignissime *et*
53. affata est Kâliam: ,,O Tschamunda, os expande, meorum-telo-
,,rum-ictibus-exortas sanguinis-guttas, magnos-Asuros, e sanguinis-
54. ,,gutta absorbe tu ore hocce celeriter.'' Devorans incede in pu-
gna ab-illo-procreatos magnos-Asuros, ita ille in exitium Dait-
55. yus, sanguine-deleto vocabit. Devoratis a te horrendis, alii

etiam haud exorientur, ita allocuta illam tunc Devia lanceâ vulne-
56. ravit illum. Ore Kâlia excepit Ractavidschi sanguinem, deinde
57. hic feriit tunc clavâ ibi Tschandicam. Neque illi dolorem effecit
clavae-ictus minimum quoque, ipsum etiam feriit Devia clavâ im-
58. probum. Ex huius vulnerati corpore autem multum profluxit san-
59. guinis huc et illuc, hunc ore Tschâmunda absorpsit. Ex illius
ore qui egrediebantur sanguine-decidente magni-Asuri, hos devo-
60. ravit tunc Tschâmunda bibitque eorum sanguinem. Devia, hastâ
fulmine sagittis ensibus gladiis occidit Ractavidschum illum, cuius-
61. sanguinem-biberat-Tschâmunda. Hic decidit in terram supinus,
telorum-copiâ-vulneratus, exsanguis quoque *erat*, o terrae-custos,
62. Ractavidschus magnus-Asurus. Deinde illi gaudium summum nacti
sunt tredecim, o rex; occiso isto matrum-caterva saltabat sanguine-
inebriata.

CANTUS IX.

Rex dixit:

1. Admirabilis haecce exposita, o excelse! a te mihi Deviae rerum
2. gestarum-maiestas ad Ractavidschi-caedem-pervenit. Ulterius
quoque cupio ego audire, quid, Ractavidscho occiso, Sumbhus fe-
cerit, Nisumbhusque valde iratus.

Sapiens dixit:

3. Iratus est magnopere, Ractavidscho occiso, Sumbhus-Asurus Ni-
4. sumbhusque, occisis reliquis quoque in pugna. Occisum magnum-
exercitum cum vidisset, iram emittens irruit Nisumbhus tunc cum
5. excellentissimo Asurorum-exercitu. Huius a fronte itemque a
tergo et lateribus magni-Asuri collidentes-labia-superiora, irati

6. occisum Deviam aggressi sunt. Accessit pervalidus Sumbhus quo-
que a suis-copiis circumdatus occisum Tschandicam ex ira, post-
7. quam pugnarat cum Matribus. Deinde proelium grave erat De-
viae Sumbhi-Nisumbhique, sagittarum-pluviam valde-horribilem
8. nubium veluti effundentium. Fidit emissas sagittas ab his Tschan-
dica ipsius-sagittarum-fasciculis, percussitque membra telorum-co-
9. piis Asurorum-principum. Nisumbhus acutum ensem scutumque
sustulit persplendidum *et* vulneravit in capite leonem Deviae ve-
10. ctorem eximium. Vulnerato vectore Devia, sagittâ-pedis-equi
formam gerente gladium eximium Nisumbhi celeriter fidit scutumque
11. etiam octo-lunis-*ornatum*. Fractis scuto enseque hastam coniecit
iste Asurus, hanc quoque illius in duas-partes fregit disco ex-ad-
12. verso-irruentem. Irâ-incensus Nisumbhus tunc hastam arripuit
13. Dânavus, irruentem pugni-ictu Devia hanc etiam confregit. Col-
lineans tunc clavam iste coniecit in Tschandicam, haec quoque
14. Deviae tridente fissa, in cinerem versa *est*. Deinde securim-
manu-ferentem illum irruentem Daityorum-optimum, vulneravit De-
15. via sagittarum-copiis et prostravit humi. Hoc prostrato humi Ni-
sumbho terribili-fortitudine ob fratrem valde iratus progressus est
16. *Sumbhus* occisum Ambicam. Iste cum curru-insistens tunc, in al-
tum sublatis-eximiis-armis, brachiis octo validis penetraret, totum
17. fulgebat coelum. Hunc accedentem intuens Devia, concham infla-
18. vit, nervi-sonum etiam arcus effecit difficillimum-toleratu. Imple-
vit regiones propriorum-tintinnabulorum-sonitu, omnium-Daityo-
19. rum-exercituum roboris-exitium-efficiente. Tunc leo magno-
stridore, derelictorum-elephantorum-coitum appetentium *simili* im-
20. plevit aëra, terram itemque intermedias plagas decem. Deinde
Kâlia in aëra prosiliendo terram pulsavit manibus, harum-strepitu
21. priores-stridores illi obtecti sunt. Cachinnum infaustum Sivadûtia
edidit, his strepitibus Asuri perterriti sunt, Sumbhus*que* summâ in-
22. census est irâ. Cum „improbe, sta, sta!" ita clamasset Ambica,
23. tunc „victoria" ita exclamatum est a Diis in aëre-stantibus. A
Sumbho accedente quae hasta missa *eràt* fulgore-terribilis, *et* ag-
grediebatur, flammae-cacumini-similis, ea magno-meteoro igneo re-

24. iecta *est.* Leonino-rugitu Sumbhi repletus est trimundus-*et* in-
teriectum spatium, venti impetus-strepitus horribilis exortus est, o
25. terrae-princeps! A Sumbho-missas sagittas Devia, Sumbhus ab
hac-emissas sagittas fidit suis-sagittis horrendis centenis atque mil-
26. lenis. Deinde ipsa Tschandica irata hastâ percussit eum; is tunc
27. ictus in terram exanimis concidit. Tunc Nisumbhus qui recupe-
rarat mentem, arcum-arripiens feriit sagittis Deviam, Kâliam itemque
28. leonem. Iterumque procreans brachiorum ayutum Danue-nato-
29. rum-princeps disco-*et* telis Ditiâ-natus operuit Tschandicam. De-
inde excelsa irata Durga gravis-doloris-deletrix fidit illos discos
30. suis-sagittis iaculaque illa. Tunc Nisumbhus celeriter clavam sustu-
lit, *et* in Tschandicam irruit occidendam, Daityorum-exercitu-cir-
31. cumdatus. Huius irruentis etiam celeriter clavam fidit Tschandica,
32. ense acutae-cuspidis, ipseque hastam sustulit. Hastigerum istum
accedentem Nisumbhum immortalium-vexatorem in corde feriit lan-
33. ceâ celeritate-vibratâ Tschandica. E fissi huius hastâ corde pro-
34. diit alius vir pervalidus magno-robore ,,sta" ita dicens. Huius
egressi caput Devia irridens alta voce tunc fidit ense, deinde ille
35. concidit humi. Deinde leo devorabat dure dentibus-fractas-cer-
36. vices *habentes* Asuros itemque Kâlia et Sivadûtia alios. Kaumâriae-
hastâ-dissecati alii interiere magni-Asuri, Brahmâniae-incantatione-
37. lustratâ aquâ alii deleti sunt. Mâhesvariae-tridente fissi conci-
dere similiter alii, Vârâhiae-vultus-ictu alii contriti *sunt* in terra.
38. In partes disco Vaischnaviae Dânavi dissecati *sunt,* fulmine Ain-
39. driae-extremis digitis-vibrato etiam alii. Alii periere Asuri, alii
in magno-proelio exstincti *sunt,* devoratique *sunt* alii a Kâliae-*et*
Sivadûtiae-leonibus.

CANTUS X.

Sapiens dixit:

1. Nisumbhum occisum videns fratrem vitae-instar-dilectum, prostra-
2. tumque exercitum Sumbhus iratus dixit: „Fortitudinis-superbiâ,
„o tu prava Durga! ne superbam te praebeas, aliarum fortitudine
„assumpta dimicas admodum-arrogans."

Devia dixit:

3. Sola profecto ego in mundo *sum,* hcic altera praeter me quae alia?
conspice illas, o stulte, in me intrantes, meas-evolutiones!

Sapiens dixit:

4. Deinde omnes illae Deae Brahmânia-duce facile huius Deviae cor
pus ingressae sunt; sola certe erat tunc Ambica.

Devia dixit:

5. Ego evolutione in multis heic formis quod (i. e. qualis) praesens *sum,*
id inclusum est in me, sola certe adsto, in pugna firmus esto!

Sapiens dixit:

6. Tunc versabatur pugna terribilis, amborum Deviae et Sumbhi, in-
7. tuentibus omnibus-Diis Asurisque. Sagittarum-imbribus acutis te-
lis, itemque armis horrendis horum exstitit porro pugna, omni-
8. bus-mundis-timorem-inferens. Coelestia tela quae Ambica de-
inde centena dimisit, fregit haec Daityorum-princeps per illis-ad-
9. versos ictus. Emissa ab illa quoque tela coelestia, summa-Domina
fregit per lusum certe durum in modum incantationibus-*et* aliis.
10. Tunc sagittarum-centuriis Deviam operuit iste Asurus, ipsa quoque
11. de isto-irata Devia arcum fidit sagittis. Fisso arcu Daityorum-
princeps tunc hastam sustulit, fidit Devia disco hanc in eius manu.

12. Deinde ensem tollens centum-lunis *ornatum* et splendidum, irruit
13. deinde in Deviam Daityorum princeps. Huius irruentis etiam
celeriter ensem fidit Tschandica arcu-missis acutis sagittis, scutum-
14. que solis-radii-*veluti* fulgens. Equosque prostravit *et* currum cum
auriga, occisis-equis hic *erat* tunc Daityus, fisso-arcu *et* sine-auriga;
15. arripuit malleum terribilem ad Ambicae-exitium-paratus, fidit ir-
ruentis huius malleum emissis sagittis; nihilominus accurrit ad il-
16. lam capulum emittens celeriter. Is capulum iniecit cordi Daityo-
rum-optimus Deviae, hunc etiam ipsa Devia plantâ-pedis in pe-
17. ctore vulneravit, plantae pedis-ictu-percussus concidit in terram;
18. hic Daityorum-rex celeriter iterum etiam exsurrexit. Cum exsi-
luisset et arripuisset sursum Deviam, in aëra se erexit; heic quo-
que illa sine-fundo (i. e. terra haud insistens) dimicavit cum isto
19. Tschandica, pugnam in aëre tunc Daityus et Tschandica mutuo,
dimicabant egregiam pugnam sapientum-admirationem-excitantem.
20. Deinde pugnâ perdiu pugnatâ cum illo Ambica abripiens *eum*
21. conquassavit *et* deiecit in terram; iste deiectus in terram, nactus
capulum sustulit celeriter *et* irruit, pravo-animo Tschandicae-exi-
22. tium-cupiens; hunc accedentem deinde Devia omnium-Daityo-
23. rum-gentium-principem humi prostravit, pectore hastâ fisso. Is
exanimis decidit in terram Deviae-hastae-cuspide-vulneratus, agi-
tans universam terram cum-maribus-*et* insulis, *et* cum-montibus.
24. Deinde quietum *erat* universum occiso hoc improbo, mundus sa-
25. lutem summam nactus est, serenumque erat coelum; portento-
sae-nubes cum-meteoris igneis quae antea exstiterant, hae sunt
tranquillatae, flumina cursum-sequentia etiam erant, illo occiso.
26. Tunc Deorum-catervae omnes *prae* gaudio-allevatis-animis erant,
27. occiso hoc, Gandharv*ique* laeta cecinerunt; cantabant etiam alii,
saltaruntque Apsarasarum-catervae, flabant puri etiam venti,
persplendidus erat sol, fulgebant quoque ignes placati sedatis-re-
gionibus-exortis-sonis *praediti.*

CANTUS XI.

Sapiens dixit:

1. A Devia occiso ibi magnorum-Asurorum-principe, cum-Indro Dei,
a Vahne-ducti, illam Kâtyâyaniam laudabant voti-impetrationis
causa, collustratâ-vultus-loto-collustrati-spe.

Dii dixerunt:

2. O Devia, accedentem-dolorem-rapiens fave, fave, o mater mundi
totius, fave, universi-Domina! tuere universum, tu *es* Domina, o
3. Devia, mobilium-immobilium*que.* Fundamentum-es mundi tu
sola, terrae-tuâ-formâ quia ades, aquarum tuâ-formâ-praesente a
4. te hoc etiam penetratur universum, o insuperata-vi *praedita!* Tu
es Vaischnaviae-Vis, infinito-robore, universi semen, summa es Ma-
gia, conturbatum, o Devia, universum hoc *est,* tu etiam propitia in
5. terra beatitudinis-causa *es!* Scientiae omnes tuae, o Devia, *sunt*
partes, feminae*que* omnes fertiles in mundis, a te solâ Ambâ im-
pletum hoc *est universum;* quae tua collaudatio laude-insignis
6. summa-enuntiatio *dici possit?* Universum quia es Dea coelum-
et beatitudinem-praebens tu laudata, collaudationi tuae quaenam
7. sint summae-enuntiationes? Omnium intellectus-formâ homi-
num in corde insistens! coelum-*et* beatitudinem-dans! Devia Nâ-
8. râyania, adoratio sit tibi. Kalae-*et* Kâschtae-*et* reliquorum-
formâ mutationem-praebens! in universi fine potens! Nârâyania,
9. adoratio sit tibi! In omni-felicitate-salutaris! Siva, in omnibus-
rebus-perfecta, Refugium, Triops, Gauria, Nârâyania, adoratio sit
10. tibi! Creationis-conservationis-*et* deletionis vis, aeterna, qualita-
11. tis-sedes! ex virtutibus-constans, Nârâyania, adoratio sit tibi! Re-
fugium-quaerentium-miserorum-vexatorum-servationem-efficiens!
uniuscuiusque dolorem-rapiens, o Devia, Nârâyania, adoratio sit
12. tibi! Anseribus-iuncto-curru-insistens, Brahmâniae-formam-ge-

stans, Kausâmbhaskscharika, o Devia, Nârâyania, adoratio sit
13. tibi! Tridentem-lunam-*et* serpentem-gestans, magno-tauro-vecta,
14. in magnae-dominae-tuâ-formâ, Nârâyania, adoratio sit tibi! A
pavonibus-*et* gallis-circumdata, magnam-lanceam-gerens, libera a
peccatis, Kaumâriae-formâ-praedita, Nârâyania, adoratio sit tibi!
15. Concha-disco-clava-arcu-arrepta-eximia-tela *tenens*, fave Vaischna-
16. viae-formâ *praedita,* Nârâyania, adoratio sit tibi! Tenens-terri-
bilem-magnum*que*-discum, dentibus-extollens-terram, Apriformis,
17. Siva, Nârâyania, adoratio sit tibi! Nrisinhi-formâ horribili occi-
dendis Daityis intenta, trimundi-conservationi-studens! Nârâyania,
18. adoratio sit tibi! Tiarata, magnum-fulmen *quassans,* mille-ocu-
lis-fulgens, Vritri-animam-rapiens, Aindria, Nârâyania, adoratio
19. sit tibi! In Sivadûtiae-tuâ-formâ Daityorum-magni-exercitus-
deletrix, formâ-terribilis, alte-sonans, Nârâyania, adoratio sit tibi!
20. Terribile-dentibus-os *habens,* capitis-serto-ornata, Tschâmunda,
21. Mundum-agitans; Nârâyania, adoratio sit tibi! Fortuna, Pudor,
magna-scientia, Fides, Nutrimentum, Svadha, Firma, magna-nox,
22. magna-fortitudo, Nârâyania, adoratio sit tibi! O Prudentia, Sa-
rasvatia (Lingua), Eximia, Existentia, Nutriens, Caliginosa, Cohi-
23. bita, tu fave, Domina, Nârâyania, adoratio sit tibi! Undique ma-
nibus-*et* pedibus *praedita,* undique oculis-capitibus-*et* vultibus *in-
structa* undique aures-*et* odoratus *gestans,* Nârâyania, adoratio sit
24. tibi! Universi-propriam-formam *habens,* Universi-domina, Uni-
versi-vi-praedita, e timore serva nos; o Devia, Durga, Devia, ado-
25. ratio sit tibi! Haec tua facies pulchra, oculis-tribus-ornata, tue-
26. atur nos ab omni-timore, Kâtyâyania, adoratio sit tibi! Fulgore-
terribilis, perhorrendus, omnes-Asuros-delens tridens tueatur nos a
27. timore, Bhadrakâlia, adoratio sit tibi! Quod occidit Daityorum-
vires, sonitu implens mundum, illud tintinnabulum, tueatur nos, o
28. Devia, à peccatis, nos filios veluti! Asurorum-sanguine-medullâ-
luto*que* pollutus tuus radii-instar-fulgens ensis saluti sit, o Tschan-
29. dica, tibi inclinati nos *sumus!* Aerumnas omnes depellis contenta,
irata autem voluptates omnes exoptatas, ad te confugientibus nulla
calamitas hominibus *accidit,* ad te confugientes enim asylum accedunt.

30. Illa peracta quae *est* deletio a te nunc religionis-hostium, o De-
via, magnorum-Asurorum, formis innumeris, multifariam corpore
31. assumpto, o Ambica, hanc perficiat quae alia? In scientiis, in do-
ctrinis, distinctionis-facibus, in principiis, in sermonibus etiam quae
praeter te alia *est et* in sui-studio, permagnam-obscuritatem-effi-
32. ciente, agitat hoc magnopere universum. Ubi Racschasi *sunt* at-
que horribili-veneno-*praediti* serpentes, ubi inimici *et* ubi hostium-
exercitus, ubi incendium-silvae, itemque in oceano-medio, ibi com-
33. morans, tu tueris universum. O universi-domina, tu tueris uni-
versum universi-naturâ *instructa,* conservas ita universum, ab uni-
versi-domino-(Brahmo) celebranda *es* tu ipsa, sunt in universi-re-
34. fugio qui tibi veneratione-inclinati *sunt.* O Devia, fave, serva
nos ex hostium-metu semper, sicut ex Asurorum-caede nunc su-
bito, peccata omnium-mundorum placa celeriter atque *placa* e por-
35. tentis-exorta magna-prodigia. Venerantibus fave tu, Devia, uni-
versi-aerumnarum-deletrix! a trimundi-incolis celebranda! mun-
dis*que* gratiam des!

Devia dixit:

36. Gratias do ego, Deorum-catervae! gratiam quam mente cupiatis,
eam eligite, dabo mundis auxilium.

Dii dixerunt:

37. „Omnium-malorum-inhibitio trimundi, universi-domina! ita etiam
„a te efficienda *est* nostrûm-inimicorum-caedes."

Devia dixit:

38. Vaivasvantis tempore aggresso vicesima-octava aetate Sumbhus Ni-
39. sumbhus duoque alii exorientur magni-Asuri. In Nandi-bubulci-
familia (domo) nascar, Yasodae-utero-exorta, tunc ambos delebo
40. Vindhyum-montem-habitans. Iterum etiam in perhorrenda forma
41. in terram descendens, occidam superbos Dânavos; devoranti
mihi hos horribiles superbosque magnos-Asuros rubri dentes erunt
42. Dâdimiae-flori-similes. Deinde me Dii in coelo, inque mor-

talium-mundo homines celebrantes laudabunt semper *me* rubris-
43. dentibus *praeditam*. Ulteriusque per saeculum sine-pluviis *et*
aqua, a sapientibus collaudata, in terra exoriar haud-utero-nata.
44. Deinde quia centum oculis intuear sapientes, praedicabunt homines
45. centum-oculis *praeditam* ita me tunc. Deinde ego totum mundum
proprio-corpore-exortis nutriam, Dii! fructibus, usque-ad pluvias
vitam-conservantibus; Fructigera ita nomen tunc adipiscar ego
46. in terra. Ibique occidam Durgamum-nominatum magnum-Asu-
47. rum, Durgae Deae ita illustre illud mihi nomen erit. Iterumque
quando, horrenda forma assumpta, in nivis-monte Raeschasos ego
48. devorabo sapientium conservationis-causa; tunc me sapientes
omnes laudabunt *veneratione* inclinatis-corporibus; Horrendae Deae
49. ita illustre illud mihi nomen erit. Quando Arunus-nominatus in
trimundo magnam-caedem perficit, tunc ego circumvagantem for-
50. mam assumens ex innumeris-apibus compositam, trimundi salutis-
causa occidam magnum-Asurum, Circumvagantem (Apem) ita me ho-
51. mines tunc celebrabunt omnino. Hoc modo quando malum Dâna-
vis-exortum erit, tunc descendens ego perficiam hostium-caedem.

CANTUS XII.

Devia dixit:

1. Hisce laudibus qui me semper enixe praedicabit, huius ego omnem
2. sollicitudinem sedabo, sine dubio. Madhuis-*et* Kaitabhi-interitum
atque Mahischi-Asuri-caedem itemque Sumbhi-*et* Nisumbhi exci-
3. dium qui celebrabunt, octavo, decimo-quarto et nono die in
unum animo-intenti qui audibunt utique religiose meam praecla-
4. ram maiestatem; his non ullum male-factum nec ex male-
facto-exorta calamitas erit, nec paupertas, nec optati-frustratio.

(13)

5. Non ab hoste vel fure, vel rege, non ab-telorum-ignium-aqua-
6. rum-copia unquam metus illi exorietur. Propterea haecce mea
maiestas perlegenda ab intentis audiendaque semper religiose; sum-
7. ma enim haec est salutis-via. Omnia praesagia autem ex Ma-
hâmâria-exorta, similiter triplex prodigium maiestas coerceat
8. mea. Ubi haec recte semper legitur in ara mea, nunquam hanc
9. relinquam, ibique praesentia est mea. In sacrificiis, in cultu, in
ignibus-sacris, in magno festo, universa haec mea historia enuntianda
10. atque audienda est. A gnaro ignarove sacrificium-victimae insti-
11. tutum lubenter exspecto similiter ignis-sacrificium. Quae sacra
anniversaria auctumno celebrantur, in his qui (devotione) religione-
12. instructus hanc meam audit maiestatem, *is* homo meo-favore ab
omni-sollicitudine-liberatus, divitiis-oryzâ-filiis-praeditus erit, sine
13. dubio. Hac mea maiestate similiter originibus praeclaris audi-
14. tis atque fortitudine in pugnis, impavidus exoritur homo. Hostes
intereunt, fausta prodeunt, gaudetque familia hominum meam ma-
15. iestatem audientium. In omni placandi-actione similiter in
somni-difficilis somniis et in spectrorum-tormentis duris, ma-
16. iestatem audiat meam. Portenta et spectrorum-tormenta hor-
renda et difficilis quem homines sentiunt somnus, placantur, faci-
17. lisque nascitur somnus. Infantium-daemonibus-oppressorum in-
fantium lenimen, in turbae-dissensione quoque hominibus amicitiae
18. causa *est* eximia. Impiorum omnium vim infirmans, summa dae-
19. monum-spectrorum-lemurum lectione utique deletrix. Universa
haec mea maiestas, me praebet-vicinam victimis-floribus-obla-
20. tionibus-suffimentis atque odoratis-flammis similiter optimis. Brah-
manorum cibis, sacrificiis, victimis-sacrificandis die-noctuque aliis-
que variis cibis, donis quovis anno, quod paratur mihi gaudium
21. id affertur hac pulchra historia semel audita, audita delet pec-
catum itemque liberat a morbis, salutem praebet prae lemuribus
22. originum mearum laudatio. Quia me auctore in pugnis pravi-
Daityi-exstincti-*sunt*, hoc audito hostibus-natus timor hominibus
23. haud oritur. Allatae a vobis a Brahmanicis-sapientibus et a
24. Brahmo laudationes, hae eximium praebent consilium. In sylva,

in loco deserto, a sylva-flagranti-circumfusus, sive in solitudine
25. circumdatus a furibus, captusve quoque ab hostibus, a leone-
et tigride-oppugnatus in sylva sive a sylvae-elephantibus, a cru-
deli rege iussus, occidendus, sive vinculis quoque constrictus;
26. agitatusve a vento, in navicula stans in magno-mari, sive telis
27. volantibus in praelio valde-horrendo, in omnibus-aerumnis ter-
ribilibus, sive doloribus-vexatus etiam, meam hancce historiam re-
28. cordans homo ex angustiis liberatur. Mea potestate leones-*et*
alia fures hostes*que* similiter e longinquo sane fugiunt meam hi-
storiam recordantes.

Sapiens dixit:

29. Sic locuta ipsa sanctissima Tschandica, terribili-vi-instructa, Diis
30. utique illic spectantibus, evanuit. Hi quoque Dii metu-vacantes,
omnibus hostibus occisis, sicut (olim) antea munera-sua curabant,
31. sacrificiorum-portionibus-fruentes. Daityi etiam, Sumbho Deo-
rum-hoste a Devia in pugna deleto * mundum-concutiente, per-
duro incomparabili-fortitudine-*praedito,* * Nisumbho quoque per-
32. valido omnes in Tartarum abiere. Talis est sanctissima Devia
illa Sempiterna iterum iterumque etiam oriens, o rex! mundi sa-
33. lutem perficit. Ab illa hoc universum conturbatur, ipsa certe
universum producit, ipsa vocata cognitionem, *et* contenta divitias
34. dat. Penetratur hoc universum Brahmi-ovum, o hominum prin-
ceps, ab illa Mahâkâlia, magno-tempore Mahâmâriae-formam ge-
35. rente. Ipsa certe modo Mahâmâria ipsa profecto haud creata
creatio est, stabilitatem animantium perficit, ipsa *est* modo Aeterna.
36. Nascendi-tempore hominibus est Fortuna secunda, incrementum-
praebens in familia, ipsa quoque moriendi-tempore similiter For-
37. tuna-adversa ad perniciem exoritur. Laudata, culta floribus suf-
fimentis-odoribus-*et* aliis etiam praebet divitias, filios similiter quo-
que in iure (religione) consilium praeclarum.

CANTUS XIII.

Sapiens dixit:

1. Haec tibi, o rex, narrata est Deviae-maiestas praeclara, talis-*est*
2. potestas illius Deviae, a qua hic sustentatur mundus. Scientia
similiter quoque efficitur excelsi-Vischnuis-magiâ; illâ tu ille
Vaisyusque perinde quoque alii sapientes conturbantur, conturbati
3. quoque in errorem incidunt etiam alii. Hanc aggredere, o magne-
rex! *tanquam* refugium, summam-Dominam, culta ipsa ab homi-
nibus voluptatem-coelum-*et* beatitudinem-dat.

Mârkandeyus dixit:

4. Sic huius sermone audito Surathus ille hominum-princeps, incli-
nando se *salutans* felicem hunc sapientem qui absolverat-vota.
5. Liber a sui studio et regni-abrepti *memoria* se dedit subito de-
6. votioni, illeque Vaisyus, o magne-sapiens! Conspiciendae-causa
Ambae, in fluminis-insula-commorans, ille quoque Vaisyus, de-
7. votionem exercebat Deviae-hymnum summum precans. Ambo in
hac insula, Deviae ficta statua ex humo, colebant illam floribus-suf-
8. fimentis-igne-*et* aquae libationibus. Ieiunantes, parcum-cibum
comedentes, in illam-defixi-animo, intenti praebebant victimam suo-
9. rum-membrorum-sanguine-conspersam. Sic enixe colentibus per
tres annos refraenatis-animis admodum-contenta mundi-servatrix
coram *illis* dixit Tschandica.

Devia dixit:

10. Quod desideratur a te o rex, a te etiam, o familiae-exhilarator!
a me hoc desideretur, omne valde-contenta dabo hoc.

Mârkandeyus dixit:

11. Deinde elegit princeps imperium securum in alia-nativitate, heic
quoque proprium regnum *et* occisum-hostis-exercitum *suo ipsius*
12. exercitu. Ille etiam Vaisyus tunc scientiam elegit liber-animo;
mihi sit ita desiderium-delens *scientia*, ego sim sapiens.

Devia dixit:

13. Paucis diebus, o princeps, tuum regnum adipisceris ipse, occisis
14. hostibus, haud vacillans tibi *illud* deinde erit. Mortuusque porro
adeptus nativitatem Deo Vivasvante, Sâvarnicus Manus nomen tibi
15. in terra erit. Vaisyorum-eximie! a te quae gratia a me exoptata
est, hanc dabo, ad perfectionem tuam scientia erit.

Mârkandeyus dixit:

16. Sic tribuens ambobus Devia sicut-optarant gratiam, evanuerat sta-
17. tim, religiose ab his laudata. Sic a Devia gratiam assecutus Su-
rathus Kschatriyorum-optimus, a Sole nativitatem nactus, Sâvarnis
erit Manus.

ANNOTATIONES.

CANTUS I.

Sl. 1. *a.* मनुः | Secundum Man. I. 61-63. septem, secundum Bh. X. 6. quatuor et secundum Ham. et Langl. Cat. p. 56, 57. quatuordecim sunt Manues, quorum primus स्वयम्भू *per se ipsum-existens,* Brahmi filius Man. VIII. 124. saepius autem idem ac Brahmus apparet; quodsi inter utrosque discernere velis, illum Manuem inter creatorem Brahmum et mundum interpositum putare possis. Ex aliis locis ea Brahmi et Manuis ratio patet, ut ille mundi omniumque rerum sit creator atque conditor, hic autem moderator atque princeps omnium ad spiritum et mentem humanam spectantium rerum, Ram. Ser. III. 77. 4, 5., hanc ob causam homines appellantur मनुजाः *Manuenati.* Praeter mentem et spiritum ipsum etiam omnes quae ad hominum salutem exoriuntur institutiones, Manui tribuuntur. Ex hac ethico-spirituali significatione legum corpus, a Brahmo ipso conditum, per Manuem hominibus promulgatum est. Appellatur Manus आदिराज *primus-rex,* Ram. Schl. I. 6. 4. मानवेन्द्र *hominum-princeps* ibid. I. 6. 19. वैवस्वत *Vivasvantis (Solis) filius,* qui auctor est novae post diluvium creationis; Diluv. v. 51, 55. Ram. Ser. III. 77. 4, 5. प्रजापति *animantium-dominus* ibid.

Sl. 2. *a.* मन्वन्तराधिपः | ad verbum: *Manuis-aetatis-princeps.* Naturae sive mundi existentia ex Indorum notionibus diversis magnis aetatibus vel temporis intervallis (अन्तर) completur, quorum cuilibet praeesse Manuem moderatorem putant, hinc मन्वन्तर usurpatur. Innumerae existunt tales Manuis aetates (मन्वन्तराणि) Man. I. 80. Nam Indi hac opinione studebant corrigere falsum illud, quod inest finitae isti cogitandi rationi qua rerum initium statuebant, quamquam hac re vitium illud obtectum potius quam sublatum esse facile apparet. Praeterea, si accuratius inquiris, quatuor statuunt aetates, (युग) scilicet कृत, त्रेता, द्वापर et कलि Man. I. 86. Depravationem deinceps apparentem hac ratione describunt, ut religionis et veritatis genium, qui formam bovis gerit Man. VIII. 16. paullatim dicant pedibus privari, ita ut initio, quattuor, deinde tribus tunc duobus denique uno pede insistat.

Sl. 3. *a.* स्वारोचिषे ऽन्तरे | hoc est aetas cui स्वारोचिषः, *secundus Manus,* praeest; reliquorum Manuum nomina haec sunt उत्तमि, तामस, रैवत, चाक्षुष, वैवस्वत. Man. I. 62.

Sl. 4. *b.* तथा | B. तदा.

Sl. 7. *a.* आमात्यैर् | B et C. अमात्यैर्.

Sl. 9. *a.* द्विजवर्यस्य मेधसः | B द्विजवर्यः सुमेधसः

Sl. 11. *a.* ममत्व | Vocem, cuius perspicna est formatio, desidero in Wils. Lex.

Sl. 11. *a.* ममत्वाकृष्टचेतनः | B ममत्वाकृष्टमानसः

Sl. 12. *a.* Hnc hemistichium alio modo vertere licet, ita nt शूरहस्ती *heroum-elephas* i. e. hernum optimus et सदामदः *semper-inebrius* tanquam adiectiva ad प्रधानो referas; sed loci qui nostram vertendi ratinnem confirmant, haud raro occurrunt.

Sl. 12. *a.* स | B स्वं.

Sl. 12. *a.* शूरहस्ती | B शूरोहस्ती.

Sl. 19. *a.* स्वजनैर् | Sic B. In Ed. Calc. et C. च धनैर्.

Sl. 20. *a.* न वेद्मि | B. निवेद्मि.

Sl. 24. *b.* पतिस्वजनहार्द | B. पतिं etc.

Sl. 26. *a.* निःश्वासो | Sic B. et C. In Ed. Calc. निश्वासा.

Sl. 30. *a.* गतत्वायस्य | Sic B. In Ed. Calc. et C. ममत्वस्य.

Sl. 31. *a.* उत्थिताः | B. उत्थिताः.

Sl. 33. *a.* तत् केनै 'तन् | B. तत् किम् एतन्.

Sl. 34. *b.* विषयाश्, यान्ति | Sic B. Ed. Calc. habet विषयश्, ज्ञातिश्. C. विषयश्, याति, चै 'वम्.

Sl. 35. *b.* दिवा च रात्रौ च | Sic B. Ed. Calc. et C. दिवा तथा रात्रौ.

Sl. 37. *a.* ज्ञानं च तन् | B. ज्ञानं न तन्.

Sl. 38. *a.* ज्ञाने | B. ज्ञानो.

Sl. 38. *a.* शावचञ्चुषु | B. श्यावचञ्चुषु.

Sl. 38. *b.* कणमोक्षादृतान् | Perturbatum hoc atque iotellectn difficillimnm dictnm video nunc me false separasse, nihil enim dubitandum quin कणमोक्षाद् ऋतान् sit scribeodum, magis vero quid de interpretatinne faciendnm sit, dubitare potest; nam ablativorum istorum cnmnlatio efficit, ut mnltis rationibus queas explicare alterum hemistichium. ऋतान् ad पतगान् referri sed etiam enphnnica ablativi ऋतात् mutatio esse, et ad मोहात् pertioere potest.

Sl. 39. *b.* एते | B. एतान्.

Sl. 40. *b.* संसारस्थितिकारिणा | Sic B. Ed. Calc. et C. संसारस्थितिकारिणः

Sl. 41. *a.* योगनिद्रा | Ab hominibus, quorum summa salus et maxima vis est in योग, in Vischnuem transferri haec animi conditio videtnr, quoniam in eins cultu et religione mystica illa devotio, योग appellata, quae in Gita fuse et gravissime laudatur, exorta est. Quam sententiam serinri Indnrum religionis aetati esse propriam eo colligimus tum quod notio de Vischnuis somno qui natnralem habet vim et ad tempus pluvium spectat, ad animnm relatnm est, tum ex योगनिद्रा ad Vischnuem translatâ ipsâ. Cum योगनिद्रा eadem ac महामाया esse dicatnr, bene animadvertendum est, योगम् hic non significare snmmam animi perfectiooem in qua mens io numine tantum defixa est,

omnibus distinctis cogitationibus, omnibusque rationibus quas sive ad res externas sive ad internas babet mens, relictis; sed notare magnam illam omniaque superantem vim, qualem is nanciscitur, qui devotinnem exereet.

Sl. 41. *b.* एषा | C. एतत्.

Sl. 42. *a.* भगवतो | Ed. Calc. male भवती quod etiam metrum vetat.

Sl. 43. *b.* मुक्तये | Quoniam hnmo, dum vivit, ex Indnrum opinione constrictus est naturae vinculis, itaque pura mentis essentia tum naturae impetu tum agendi studio necessario impeditur atque conturbatur, mortem quippe quae vincnlnrum istorum sit solutio (मुक्ति) ipsam esse et solntinnem et beatitudinem facile apparebit.

Sl. 44. *a.* मुक्तेर् | B. मुक्तिर्.

Sl. 49. Similis sententia necurrit in H. Th. III. p. 86. ubi Wils. in adnotatinne adiicit: *At the intervals of the minor destructions of the world* Visbnu *is represented as reposing himself upon the serpent* Sesba *amidst the waters by which the earth is overspread. He also takes a nap of four months duration from the* 11*th of* Ashârb *to the* 11*th of* Kârtik *or about the middle of June to the middle of October, or from the time the periodical rains usually commence till their termination.* Cf. GHATAK. v. 3. Wils. ad Meg. p. 115.

Sl. 49. *b.* शेषम् | cf. Quaest. mythol.

Sl. 51. *a.* Hnc saepius depingitur cf. Moor H. Panth. Tab.

Sl. 53. B. et C. interponunt vocabula ब्रह्मो 'वाच huic et sequenti sloco.

Sl. 53. *b.* C. non habet स्तौमि, et totum bemistichium ita exbibet:

निद्रामू भगवतीं विष्णोर् अतुलां तेजसः प्रभुः।

Sl. 54. *a.* स्वाहा | Haec vox in omnibus quae Diis offeruntur sacrificiis adhibetur, quamobrem Agnis uxor स्वाहा appellatur cuius ope Dii sacrificiis fruuntur.

Sl. 54. *a.* स्वधा | In omnibus ad maiores sive Manes (पितृ) pertinentibus sacris summa habetur precatio. AM. MAN. III. 252. Promiscue posita videntur DEV. IV. 7. Natura, sub specie causae sive materiae omnium rerum, appellatur etiam स्वधा sive सा i. e. *ἑστία* quae inclusa putatur in तच्चे तत् quo emphatico nomine summum numen significatur. Colebr. *on the* VED. p. 404, 405.

Sl. 54. *a.* वषट्कार | Haec vox etiam in sacrificiis cum igne adhibetur.

Sl. 54. *b.* त्रिधामात्रात्मिका atque

Sl. 55. *a.* अर्धमात्रा | Hae voces sine dubio pertinent ad artem metricam et musicam cum मात्रा syllabarum quantitatem significet. De propria et vera harum dictionum explicatione non satis constat. Attamen levidensia quaedam apponam. Qui apud Indos numerantur septem toni (स्वर्) et tres scalae musicae (ग्राम) respondent illi nostris tonis, hae diatonicis, chromaticis et enharmonicis scalis nostratium possint forsitan compa-

rari. Praeterea quae occurrunt XXI. मूर्छनानि (*tone or semitone as placed in its scale* Wils.) sine dubio aequant nostram nominandi rationem, c, cis, ces; itemque IXX. तालाः (*beating time, musical time or measure* Wils.) diversa numerorum genera v. c. $\frac{4}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{8}$ etc. Tres मात्राः quas Wils. quantitates nominat, facile nnn differunt a nostra ○ ρ ♩ ♪ divisiooe. Neque minus tria स्थानानि similia sunt nostris intervallis magnis (*grofse*) parvis (*kleine*) et extensis (*übermäfsig*). Qni oumerantur tres लयाः (*equal time in music* Wils.) sine dubio ad rhythmos spectant, neque minus haesitandum est in यतयः quas Wils. pausas explicat. Novem रसाः (*taste, sentiment, emotion, as an object of composition* Wils.) comparandi sunt cum nostris Largo, Adagin, Andante, Maestnsn etc. Praeterea afferuntur XXXVI. रागाः (*musical mode* Wils.) XL. भाषा *one of the* रागिणी (*modification of a musical mode of which five are assigned to each mode* Wils.) et CL. गीता (*sung*) Wils.

Sl. 55. *b.* सा त्वं | B. सन्ध्या.

Sl. 55. *b.* सा et सावित्री | Cf. quae in nostris Quaestiooibus mythologicis de Sûryo diximus.

Sl. 55. *b.* देवि जननी | B. वेदजननी.

Sl. 56. *a.* त्रिशूलम् | C. सर्वं.

Sl. 56. *a. b.* Ex eiusmodi aliisque in Cant. IV. et XI. prolatis sententiis sicut ex universi carminis tenore colligendum est, dnctrinam de Devia in hoc carmine professam, sectae esse propriam, cum Devia non solum in se naturam et pntentiam nmnium Deorum Dearumque contineat, sed etiam (v. 65.) ipsius trinitatis causa et origo laudatur.

Sl. 59. *a.* प्रकृतिस् गुणत्रयविभाविनी | Qualitatum (गुणाः) sunt tres, सत्त्वं, रजस्, तमस्. Pertinent hae vnces ad notionem de natura philosophicam de qua cf. Bh. XIV.

Sl. 59. *a.* सर्वस्य | B. सर्वत्र.

Sl. 60. *a.* बोधलक्षणा | C. बाधलक्षणां.

Sl. 61. *b.* बाणाङ्कुश etc. | Sic B. et C. Ed. Calc. बाणाङ्कुश etc.

Sl. 63. *b.* मया | B. Ed. Calc. et C. तदा.

Sl. 64. *a.* जगत्स्रष्टा est Brahmus, जगत्पाता est Vischnus, हर्त्ता यो जगत् est Sivus. Cf. Quaest. mythnl.

Sl. 65. *b.* कारितास् | particip. pass. कृ radicis in Causat. usu haud freqnens.

Sl. 71. *a.* मधुकैटभौ | Vischnuis cum his duobus pugna illustris est eiusque mentio fit in Mscto Biblioth. Berol. क्रियायोगसार fol. 158. in quo simili modo et iisdem fere verbis narratur.

Sl. 71. *b.* जनितोपमो | Prior pars huius compositae dictionis est जनित partic. a rad. जन् quod etsi usu haud frequens est, commemoratur tamen apud Forster in eius „*Essay*".

Sl. 74. *b.* मया | C. मम.

Sl. 75. *a.* deest in C.

Sl. 76. *a.* deest in C.

Sl. 77. Huic versui B, C. et Ed. Calc. praeponoot vocabula ऋषिर् उवाच.

Sl. 77. *b.* कृत्वा शयने | Eadem structura verbi कृ occurrit BRAHM. VAIV. pag. 23. sl. 13, pag. 26. sl. 29. et pag. 37. sl. 21.

Sl. 78. *a.* अप्रमया | C. तया सा.

CANTUS II.

Sl. 1. *a.* देवासुरम् | De Asurorum et Deorum hello in epicis carminibus moltifariam fit mentio cf. RAM. SER. III. 76. 4. Unde Asuri et Suri sive Dii nomen acceperint patet e RAM. SCHL. I. 45. ubi de Ambrosiae origine multisque aliis ex agitatione oceani exortis rebus disseritur et deinde adiicetur v. 36, 37, 38.

वरुणस्य ततः कन्या वारुणी रघुनन्दन ।
उत्पपात रसात् तस्मान् मार्गमाणा प्रतिग्रहम् ॥ ३६ ॥
दितेः पुत्रा न तां राम जगृहुर् वरुणात्मजाम् ।
अदितेस् तु सुता वीर जगृहुस् ताम् अनिन्दिताम् ॥ ३७ ॥
सुराप्रतिग्रहाद् देवाः सुरा इत्य् अभिविश्रुताः ।
अप्रतिग्रहणात् तस्या दैतेयाश् चा ऽसुरास् तथा ॥ ३८ ॥

„Varuni deinde filia Vârunia, o Raghuis-proles, exsurrexit e fluido illo, quaerens „electionem; Ditiae filii, non hanc, o Rame, elegerunt Varuni-filiam, Aditiae „autem nati, o heros, elegerunt illam praeclaram; potus-(Surâ) electiooe Dii „Suri ita celebrati *sunt*, non-electiooe illius Ditiae-nati etiam Asuri *nominati* „*sunt*."

Sl. 1. *b.* Hoc bemistichium metrum excedit una syllaha, medela io promptu est si च eiicimus sed, omnibus Cod. consentientihus, conservare maluimus.

Sl. 4. *b.* त्रिदशाः | Nomen est Deorum, qoi etiam appellantur त्रयस्त्रिंशद् अरिंदमाः trigiota-tres hostinm-victores RAM. SCHL. I. 41. 5. In edit. Seramp. io adoot. octo Vasus undecim Rudras duodecim Adityas, Asvini et Kumara numerantur. Appellantur आकाशगा in aëre-euntes, विमानेषु दिव्येषु अवस्थिताः currihus coelestibus insistentes RAM. SER. I. 62. 56. In edit. Schleg. baec verba desunt.

Sl. 5. *a.* De siogulis io hoc Cantu appareotibus Diis cf. Quaest. mythol.

Sl. 5. *b.* अधिकारान् | B. अधिकारं.

Sl. 7. *b.* च | B. वा: Huic et seqoenti versui interpoountur io B. vocabula, ऋषिर् उवाच, quae in initio cantus desunt.

Sl. 10. *b.* B. hoc hemistichium non habet.

Sl. 16. *a.* Ex hoc versu videndum est, Brahmum et Pradschâpatem interdum seiunctos apparere cf. Quaest. mythol de Brahmo.

Sl. 19. *a.* deest in B. et Ed. Calc. hoc hemistichium, habent autem quinque Codices Londinenses sicut Rosenius noster, confirmavit.

Sl. 39. *b.* आट्टोपितं दिगन्तरम् | B. C. et Ed. Calc. habent आट्टोपितदिगन्तरम्.

Sl. 40. *b.* अन्येषु | B. अन्यषु.

Sl. 40. *b.* चतुरङ्गबलान्विताः | Quatuor partes quibus exercitus constat sunt: Equites, pedites, currus et elephanti.

Sl. 41. *b.* अयुतानां | B. आयुधानां.

Sl. 43. *a.* परिवारितः | B. उग्रदर्शनः

Sl. 44. *a.* बिडालास्यो महादैत्यः | Sic B. Ed. Calc. et C. बिडालास्योयुतानाञ्च.

Sl. 45. *a.* Hic versus deest apud C. et Ed. Calc. B. autem et sex Codices Londinenses habent.

Sl. 53. *b.* नाशयन्तो | C. नाशायन्तो.

Sl. 54. *a.* अवाद्यन्त | B. आवद्यन्त.

Sl. 57. *b.* भुवि प्रेरते | B. भुव्यप्रेरत.

Sl. 58. *b.* निपातिता | B. निपतिता.

Sl. 59. *a.* निरन्तरशरौघेण | C. निरन्तरः शरौघेण.

Sl. 59. *b.* श्येनानुकारिणः | C. et B. सेनानुकारिणः

Sl. 64. *b.* अगम्या | B. आगम्या.

Sl. 67. *b.* विचिन्वति | Est Archaismns pro विचिनोति.

CANTUS III.

Sl. 9. *b.* महासुरः | C. महासुराः

Sl. 11. *a.* देव्यास् | Insolita huius genitivi strnctura est.

Sl. 19. *b.* यमजयन् | B. च संचयम्.

Sl. 22. *b.* निःश्वास | C. निश्वास.

Sl. 26. *a.* खण्डखण्डं | B. खण्डं खण्डं.

Sl. 26. *b.* श्वासानिलास्ताः शतशो | B. श्वासानिला हताः क्षीर्णा (शीर्णा?).

Sl. 27. *a.* महासुरम् | C. महासुरः

Sl. 29. *a.* शिरः | C. सुरः

Sl. 31. *b.* निरकृन्तत | B. निरकृन्तयत्.

Sl. 34. *a.* ननर्द | B. ननंद.

Sl. 35. *b.* मुखरागाकुलाक्षरम् | Extrema huius compositae dictionis vox est अक्षर sive आक्षर, sensus postulat verbum quod „oculum" significat; etiamsi hanc significationem apud Wils. desidero, ita vertendum mihi necesse est visum. B. habet मुखरागाकुलक्षणम्.

Sl. 40. *a.* दैत्यसैन्यं | B. देव्यसैन्यं.

Sl. 40. *a.* ननाश तत् | C. ननाशत.

CANTUS IV.

In exordio huius Cantus Cod. B. habet distichon, quod C. et Ed. Calc. non habent.

॥ ऋषिर् उवाच ॥

ततः सुरगणाः सर्वे देव्या इंद्रपुरोगमाः ।

स्तुतिम् आरेभिरे कर्तुं निहते महिषासुरे ॥

Sl. 1. *a.* शक्रादयः | C. omittit Visargum.

Sl. 2. Vocabula देवा ऊचुः secundo Sloco praeposita, non habet C.

Sl. 3. *a.* अलं | B. अलम्.

Sl. 4. *b.* नताः | B. नता.

Sl. 5. *b.* अतुलानि | C. et Ed. Calc. habent अतियानि.

Sl. 6. *a.* त्रिगुणा ऽपि दोषैर् न ज्ञायसे | De peccatis e qualitatibus exorientibus cf. Bh. XIV.

Sl. 7. *a.* समस्तसुरताः | C. omittit Visargum.

Sl. 7. *a.* प्रयान्ति | C. et Ed. Calc. प्रयाति.

Sl. 7. *a.* मखेषु | B. मुखेषु.

Sl. 8. *a.* च | B. त्वम्.

Sl. 9. *a.* Significantur Vedi, de quibus luculenter et accurate disseruit illustr. Colebrooke in VIII. vol. Asiat. Research. De Vedis statuit Man. IV. 124. haec: Rigvedus Diis est sacer, Yadschurvedus ad homines (i. e. ad sacrificia ab his perficienda) et Sâmavedus ad maiores sive Manes, quibus religiose ab Indis sacra offeruntur, spectat.

Sl. 9. *a.* उद्गीथरम्यपदपाठवतां | B. उद्गीरथस्यपदपाठवतां.

Sl. 11. *b.* आप्तृष्णा | B. आतुतृष्णा.

Sl. 12. *a.* तु | B. अपि.

Sl. 13. *a.* विनाशयसि | B. विनाशयति.

Sl. 14. *b.* अभ्युदय | Desidero apud Wils. qui tantum उदय habet, sed nostram versionem recte sese habere, perspicuum est.

Sl. 16. *b.* सर्वोपकारकरणाय सदा ऽर्द्रचित्ता | B. सर्वोपकारकरणाय दयार्द्रचित्त.

Sl. 17. *a.* उपैति | B. उपैतु.

Sl. 17. *b.* } Similis sententia oecurrit Ram. Ser. III. 49. 37. 38.
Sl. 18. *b.* }

Sl. 18. *b.* तेष्व् अर्पितेषु साध्वी | B. तेष्वर्पितेति.

Sl. 19. *a.* अङ्गप्रभानिकरविस्फुरणोम् | B. अङ्गप्रभाप्रकरविस्फुरणोम्.

Sl. 19. *b.* विलोकयतां | Huius vocis grammatica structura est usus minime frequentis.

Sl. 20. *b.* हृतदेवपराक्रमाणां | B. हृतदेवपराक्रमाणां.

Sl. 22. *a.* Sententiam huius hemistichii iis locis sine dubio adnumerare possumus qui ad sectariam doctrinam videntur spectare. Devia penitus partes et naturam Visehnuis suscipit, cuius ingenium in conservando mondo eonstat. Cf. Quaest. mythol.

Sl. 25. *b.* अत्यर्णघोरापि | B. अत्यंतघोरापि.

Sl. 27. *b.* अर्चिता | B. अचिता.

Sl. 29. Vocabula ॥ देव्य् उवाच ॥ huic versui praeponenda C. non habet.

Sl. 29. *b.* Hoc hemistichium non habet C.

Sl. 35. *a.* गौरीदेहात् | C. et Ed. Calc. गौरीदेहा.

CANTUS V.

Sl. 1. *b.* मद्बलाश्रयात् | Observanda est haec structura, oecurrit etiam Ram. Ser. I. 47. 22. ubi haec sunt verba तपोब्रह्मबलाश्रयात् C. habet मदनबलाश्रयात्.

Sl. 3. *a.* ताव् एव | B. तयैव.

Sl. 3. *a.* पवनर्द्धिं | De पवन cf. Quaest. mythol. de अनिल.

Sl. 5. *a.* यथा | Observanda est huius vocis usus, cum Graecorum ὅτι instar ad inducendum sermonem positum sit.

Sl. 6. *a.* हिमवन्तं | हिमवत् *nive-praeditus.* Hoc est nomen illius montis qui divino honore colitur. Duas filias quas Mena montis Meruis filia procreavit, ipsi tribuunt, Umam et Gangam, quarum hanc, Diis rogantibus, Rudro (Sivo) dedit uxorem. Ram. Schl. I. 36. 14. ibid. v. 13. appellatur धातूनाम् आकरो महान् *metallorum fodina magna.*

Vocabula ॥ देवा ऊचुः ॥ versui septimo praeponenda C. non habet.

Sl. 9. *b.* नैर्ऋत्ये भूभृतां | Genius est regionis meridie occasum versus (*südwestlich*) Man. XI. 104, 119.

Cum notiones de Diis, qui singulis regionibus praesunt, incertae sint, annotationem quam de hac re illustr. Wilsonius adiicit in H. Th. II. p. 39. apponimus.

The Lokapâlas or Guardians of the world are sometimes confounded with the Deities presiding over the different cardinal points, but this is not quite correct,

and they are more properly the divinities who were appointed by Brahmâ upon the creation of the world, to act as rulers over the different kinds of created things: the list occurs in several Puranas, but the following is from the Mahâbhârat, the Harivansa portion.

Indra. Sovereign of the three Lokas, or Earth and the Regions above and below.

Soma — of sacrifices, ascetic rites, the lunar and solar asterisms, Brahmans and healing herbs.

Daksha — of the Prajâpatis the patriarchs or first created and progenitors of mankind.

Varuna — of the Waters.

Vaisvânara — of the Pitris or Manes.

Vâyu — of the Gandherbas, of unembodied element, of time and sound.

Mahâdeva — of the Mâtris, of the spirits of ill, of kine, of portents and planets, of infirmities and diseases, and of Ghosts.

Vaisravana — of the Yakshas, Rakshasas, Guhyakas, of wealth and of all precious gems.

Sesha — of the entire Serpent race.

Vasuki — of the Nagas or Ophite tribes of Pâtâla.

Takshaka — younger brother of the Adityas, of Snakes.

Parjânya — of Oceans, rivers, clouds, and rain.

Chitraratha — of the Ganderbhas.

Kâmadeva — of the Apsarases.

Nandi the bull of Siva, of all quadrupeds.

Hiranyâksha and Hiranyâkasipu, of the Daityas.

Viprachitti — of the Dânavas.

Mahâkâla — of the Ganas or Siva's attendants.

Vritra — of the children of Anâyusha the wife of Twashtri.

Râhu the son Sinhikâ — of evil portents and prodigies.

Samvatsara — of the divisions of time from the twinkling of an eye to the period of an age.

Superna — of Birds of prey.

Garura — of the winged race.

Aruna — the brother of Garura was made by Indra, ruler in the East.

Yama the son of Aditya in the South.

The son of Kasyapa, Amburaja, in the West.

Pingala the son of Pulastya in the North.

Having thus nominated the Presiding Spirits, various Lokas or districts were created by Swayambhu — as brilliant as the sun or fire, radiant as lightning, or chastely beaming as the Moon, of various colours, moveable at will, many hundreds of Yojanas in extent, the fit abodes of the pious, exempt from sin and pain. Those Brahmans whose merit shines conspicuous are elevated to these regions, those who practice piety and worship devoutly, who are upright and benevolent, free from cupidity and cherishers of the poor.

Having thus distributed his sons, Brahma departed to his own dwelling Pushkara. The Deities rambled through the districts, and engaged in the charges respectively assigned them, being all cherished by Mahendra. The Gods, with Indra at their head, as placed by Swayambhu discharging their guardian duties obtained fame and heaven, and receiving their share of sacrifices enjoyed prosperity and happiness.

Some of the early sections of the Kâsi K'hand of the Skânda Purana or from the 9th to the 23d contain a description of the several Lokas, the cities or spheres of the different divinities as they are traversed by Sivasermâ on his way from earth to the region of Siva.

He passes in this route the Lokas of the nymphs, of the Sun, of Indra, Agni, Nirrhita, Varuna, Vâyu, Kuvera, of the Ganas or attendants of Siva, of Soma, of the lunar asterisms, of Budha Sukra, Bhauma, Guru and Sani or the planets Mercury, Venus, Mars, Jupiter and Saturn, of the seven Rishis, of Dhruva, the Lokas called Maharloka, Janaloka and Tapoloka, and that called Satyaloka, the abode of Brahma, and Vaikuntha and Kailas or the regions severally of Vishnu and Siva. This disposition of the spheres howewer has evidently received a peculiar colouring from the Pauranic Cosmography, and the sectarial bias of the Skânda Purâna.

Sl. 10. *a.* सर्वकारिणी | B. सर्वकारिणि.

Sl. 12. Fastidiosas, quae sequuntur versuum repetitiones ea de causa conservavimus, ut lector veram carminis formam et naturam habeat. Fortasse repetita illa hemistichia comparari possint cum sacris ecclesiae catholicae cantibus, quorum singuli versus solent plerumque in repetita „Kyrie eleison" verba finire. B. hos versus inde a quatuordecimo versu solummodo ita exhibet: या देवी ॥ क्षुधिरूपेण संस्थिता ॥ नमस्तस्यै ॥ या देवी ॥ निद्रारूपेण ॥ नमस्तस्यै ॥

Sl. 13. C. non habet.

Sl. 27. 32. C. non habet sed B. et Ed. Calc. quae eos inter typothetae errores ad inserendum affert.

Sl. 35. *b.* व्याप्त्यै | C. व्याप्ति. B. व्याप्तै.

Sl. 39. *b.* जाह्नवी | Gangae fluminis eognumen. Originem in terra ex desideriu Bhagirathi ducit, qui maiures suos Sagaridus sanctae illius aquae libatione liberare eisque coelum parare studuit, devutioneque cuntigit, ut Gangam de eoelu in terram dedueeret. Quae eum seeuta inundabat locum sacrificii Dsebanuis qui iratus illam ahsorpsit et Deorum solis precibus commotus, per aures dimisit, inde eugnumina Gangae भागीरथी atque जाह्नवी Ram. Schl. I. 44. 48. In tartaru (पाताल) nominatur भोगवती Ram. Schl. I. 5. 20. et quia in coelo, in terra, et in inferis fluere putatur: त्रिपथगा नदी *tribus - viis - incedens flumen* Ram. Schl. I. 36. 16. सरितां श्रेष्ठा मुनिसेविता पुण्यसलिला हंससारससेविता *fluminum optimum, a sapientibus habitatum, purâ - aquâ, anseribus - et gruibus - tectum* ibid. v. 7. समुद्रमहिषी *maris - uxor* Diluv. 18. Cum Gangae aqua omnia auferat peccata, appellatur लोकपावनी *mundi - lustramen* ibid. v. 17.

Sl. 40. *b.* शरीरकोशतश् | Comparatur corpus cum vagina ex qua tanquam e tegumento haec vel illa Deviae forma prodire potest. Devia enim sicut iam vidimus Dea sive notio est collectiva, in qua reliquae Deae κατ ἐνέργειας inclusae sunt.

Sl. 45. *a.* आख्याता शतीवसुमनोहरा | B. habet आख्याता सा ऽतीवसुमनोहरम्.

Sl. 46. *a.* B. non habet hue hemistichium.

Sl. 46. *b.* सायतां | B. सायुतां.

Sl. 46. *b.* असुरेश्वर | B. असुरेश्वरः

Sl. 49. *b.* पारिजाततरुम् | est arbor coelestis, quorum secundum Am. Co. quinque existunt मन्दार पारिजातक सन्तान कल्पवृक्षश् हरिचन्दन.

Sl. 51. *a.* निधिर् | cf. Quaest. mythol. de कुबेर.

Sl. 51. *b.* अब्धिर् | B. अब्दिर्.

Sl. 52. *a.* वाहणं | B. वहणं.

Sl. 53. *b.* परिग्रहे | B. परिगृहे.

Sl. 55. Post hunc versum B. et C. babent ॥ ऋषिर् उवाच ॥

Sl. 56. *b.* महासुरः | B. et C. महासुरम्.

Sl. 57. B. huic versui babet ॥ शुम्भुः उवाच ॥ praeposita.

Sl. 57. *b.* सम्प्रीत्या | B. मां प्रीत्या.

Sl. 58. B. huic versui babet ॥ ऋषिर् उवाच ॥ praeposita.

Sl. 58. *b.* तां च देवीं | C. सा देवी तां.

Sl. 60. *a.* सर्वासु | C. सर्वत्र. Lege in versione pro Deorum feminas, „daemones".

Sl. 62. *b.* गजरत्नं च हृतं | C. गजरत्नानि हृत्व.

Sl. 63. *a.* क्षीरोदमथनोद्भूतम् | Haud alienum videtur nobis, hic fabulam de agitatione oceani ex Gitae editione illustr. Wilkins describere. Rameis eandem offert (RAM. SCHL. I. 45.) sed ea in re praecipue differt, ut vim salutarem quam Vischnus in Mahâbhârato habet, in Sivum transferat.

Episode from the Mahâbhârata Book I. Chap. 15.

There is a fair and stately mountain, and its name it Mêru, a most exalted mass of glory, reflecting the sunny rays from the splendid surface of its gilded horns. It is cloathed in gold, and is the respected haunt of Dêws and Gandharvs. It is inconceivable, and not to be encompassed by sinful man; and it is guarded by dreadful serpents. Many celestial medicinal plants adorn its sides, and it stands, piercing the heavens with its aspiring summit, a mighty hill inaccessible even by the human mind! It is adorned with trees and pleasant streams, and resoundeth with the delightful songs of various birds. The Soors and all the glorious hosts of heaven, having ascended to the summit of this lofty mountain, sparkling with precious gems, and for eternal ages raised, were sitting in solemn synod, meditating the discovery of the Amreeta, or water of immortality. The Dêw Nârâyan being also there, spoke unto Brahmâ, whilst the Soors were thus consulting together, and said, „Let the ocean, as a pot of milk, be churned by the united „labour of the Soors and Asoors; and when the mighty waters have been stirred „up, the Amreeta shall be found. Let them collect together every medicinal herb „and every precious thing, and let them stir the ocean, and they shall discover the „Amreeta." There is also another mighty mountain whose name is Mandar, ant its rocky summits are like towering clouds. It is cloathed in a net of the entangled tendrils of the twining creeper, and resoundeth with the harmony of various birds. Innumerable savage beasts infest its borders, and it is the respected haunt of Keennars, Dews, and Apsars. It standeth eleven thousand Yojan above the earth, and eleven thousand more below its surface.

As the united bands of Dêws were unable to remove this mountain, they went before Veeshnoo who was sitting with Brahmâ, and addressed them in these words: „Exert, O masters, your most superior wisdom to remove the mountain Mandar, „and employ your utmost power for our good."

Veeshnoo and Brahmâ having said, „It shall be according to your wish", he with the lotus eye directed the king of Serpents to appear; and Ananta arose, and was instructed in that work by Brahmâ, and commanded by Nârâyan to perform it. Then Ananta, by his power, took up that king of mountains, together with all its

forests and every inhabitaot thereof; and the Soors accompanied him into the presence of the Ocean, whom they addressed, saying, „We will stir up thy waters to „obtaio the Amrecta." And the Lord of the waters replied — „Let me also have „a share, seeing I am to bear the violent agitations that will be caused by the whir- „ling of the mountain." Then the Soors aod the Asoors spoke unto Koormaraja, the king of the Tortoises, opon the strand of the orean, and said — „My Lord is able „to be the supporter of this mountain." The Tortoise replied, „Be it so:" and it was plaeed upoo his back.

So the mountain being set upoo the bark of the Tortoise, Eeodra began to whirl it about as it were a machine. The moontain Mandar served as a churn, and the serpent Vasookee for the rope; and thus in former days did the Dêws, the Asoors, and the Dânoos, begin to stir up the waters of the oceao for the discovery of the Amreeta. The mighty Asoors were employed on the side of the serpeot's head, whilst all the Soors assembled about his tail. Ananta, that sovereign Dêw, stood near Nârâyao. They now pull forth the serpent's head repeatedly, and as ofteo let it go; whilst there issued from his mouth, thus violently drawing to aod fro by the Soors and Asoors, a continual stream of fire, and smoke, and wiod; whieh ascending io thick clouds replete with lightning, it begao to rain down upon the heavenly bands, who were already fatigued with their labour; whilst a shower of flowers was shakeo from the top of the mountaio, covering the heads of all, both Soors and Asoors. In the mean time the roaring of the ocean, whilst violently agitated with the whirling of the mountain Maodar by the Soors and Asoors, was like the bellowing of a mighty eloud. — Thousands of the various productions of the waters were torn to pieces by the mountain, and eonfounded with the briny flood; and every sperifie beiog of the deep, and all the inhabitaots of the great abyss which is below the earth, were anoihilated; whilst, from the violent agitation of the mouotain, the forest trees were dashed against earh other, and precipitated from its utmost height, with all the birds thereon; from whose violeot eonfriration a raging fire was produced, involving the whole mountain with smoke aod flame, as with a dark bloe eloud, and the lightning's vivid flash. The lion and the retreatiog elephant are overtaken by the devouring flames, and every vital being, and every speeifie thing, are eonsumed in the geoeral eonflagration.

The raging flames, thus spreading destruction oo all sides, were at length queoched by a shower of elood-borne water poured down by the immortal Eendra. And now a heterogeneous stream of the concocted juires of various trees and plants

ran down into the briny flood. It was from this milk-like stream of juices produced from those trees and plants, and a mixture of melted gold, that the Soors obtained their immortality.

The waters of the ocean now being assimilated with those juices, were converted into milk, and from that milk a kind of butter was presently produced; when the heavenly bands went again into the presence of Brahmâ, the granter of boons, and addressed him, saying — „Except Nârâyan, every other Soor and Asoor is „fatigued with his labour, and still the Amreeta doth not appear; wherefore the „churning of the ocean is at a stand." Then Brahmâ said unto Nârâyan. „Endue „them with recruited strength, for thou art their support." And Nârâyan answered and said — „I will give fresh vigour to such as co-operate in the work. Let „Mandar be whirled about, and the bed of the ocean be kept steady." When they heard the words of Nârâyan they all returned again to the work, and began to stir about with great force that butter of the ocean; when there presently arose from out the troubled deep — first the moon, with a pleasing countenance, shining with ten thousand beams of gentle light; next followed Sree, the Goddess of fortune, whose seat is the white lily of the waters; then Soorâ-Dêvee, the Goddess of wine, and the white horse called Oochisrava. And after these there was produced, from the unctuous mass, the jewel Kowstoobh, that glorious sparkling gem worn by Nârâyan on his breast; so Pâreejât, the tree of plenty, and Soorabhee, the cow that granted every heart's desire.

The moon, Soorâ-Dêwee, the Goddess Sree, and the horse as swift as thought, instantly marched away towards the Dêws, keeping in the path of the sun.

Then the Dêw Dhanwantaree, in human shape, came forth, holding in his hand a white vessel filled with the immortal juice Amreeta. When the Asoors beheld these wondrous things appear, they raised their tumultuous voices for the Amreeta, and each of them clamorously exclaimed — „This of right is mine!"

In the mean time Irâvat, a mighty elephant, arose, now kept by the God of thunder; and as they continued to churn the ocean more than enough, that deadly poison issued from its bed, burning like a raging fire, whose dreadful fumes in a moment spread throughout the world, confounding the three regions of the universe with its mortal stench; until Seeva at the word of Brahmâ, swallowed the fatal drug to save mankind; which remaining in the throat of that sovereign Dêw of magic form, from that time he hath been called Neel-Kant, because his throat was stained blue.

When the Asoors beheld this miraculous deed, they became desperate, and the Amreeta and the Goddess Sree became the source of endless hatred.

Then Narâyan assumed the character and person of Môheenee Mâyâ, the power of inchantment, in a female form of wonderful beauty, and stood before the Asoors; whose minds being fascinated by her presence, and deprived of reason, they seized the Amreeta, and gave it unto her. The Asoors now cloath themselves in costly armour, and, seizing their various weapons, rush on together to attack the Soors. In the mean time Nârâyan, in the female form, having obtained the Amreeta from the hands of their leader, the hosts of Soors, during the tumult and confusion of the Asoors, drank of the living water. And it so fell out, that whilst the Soors were quenching their thirst for immortality, Râhoo, an Asoor, assumed the form of a Soor, and began to drink also. And the water had but reached his throat, when the sun and moon, in friendship to the Soors, discovered the deceit; and instantly Nârâyan cut off his head, as he was drinking, with his splendid weapon Chakra. And the gigantic head of the Asoor, emblem of a mountain's summit, being thus separated from his body by the Chakras edge, bounded into the heavens with a dreadful cry, whilst his ponderous trunk fell cleaving the ground asunder, and shaking the whole earth unto its foundation, with all its islands, rocks, and forests. And from that time the head of Râhoo resolved an eternal enmity, and continueth, even unto this day, at times to seize upon the sun and moon.

Now Nârâyan, having quitted the female figure he had assumed, began to disturb the Asoors with sundry celestial weapons; and from that instant a dreadful battle was commenced, on the ocean's briny strand, between the Asoors and the Soors. Innumerable sharp and missile weapons were hurled, and thousands of piercing darts and battle-axes fell on all sides. The Asoors vomit blood from the wounds of the Chakra, and fall upon the ground pierced by the sword, the spear, and spiked club. — Heads, glittering with polished gold, divided by the Pattee's blade, drop incessantly; and mangled bodies, wallowing in their gore, lay like fragments of mighty rocks sparkling with gems and precious ores. Millions of sighs and groans arise on every side; and the sun is overcast with blood, as they clash their arms, and wound each other with their dreadful instruments of destruction.

Now the battle's fought with the iron-spiked club, and, as they close, with clenched fist; and the din of war ascendeth to the heavens! They cry — „Pursue! „strike! fell to the ground!" so that a horrid and tumultuous noise is heard on all sides.

In the midst of this dreadful hurry and confusion of the fight, Nar and Nârâyan entered the field together. Nârâyan beholding a celestial bow in the hand of Nar, it reminded him of his Chakra, the destroyer of the Asoors. The faithful weapon, by name Soodarsan, ready at the mind's call, flew down from heaven with direct and refulgent speed, beautiful, yet terrible to behold. And being arrived, glowing like the sacrificial flame, and spreading terror around, Nârâyan, with his right arm formed like the elephantine trunk, hurled forth the ponderous orb, the speedy messenger, and glorious ruin of hostile towns; who, raging like the final all-destroying fire, shot bounding with desolating force, killing thousand of the Asoors in his rapid flight, burning and involving, like the lambent flame, and cutting down all that would oppose him. Anon he climbeth the heavens, and now again darteth into the field like a Peesâch to feast in blood.

Now the dauntless Asoors strive, with repeated strength, to crush the Soors with rocks and mountains, which, hurled in vast numbers into the heavens, appeared like scattered clouds, and fell, with all the trees thereon, in millions of fear-exciting torrents, striking violently against each other with a mighty noise; and in their fall the earth, with all its fields and forests, is driven from its foundation: they thunder furiously at each other as they roll along the field, and spend their strength in mutual conflict.

Now Nar, seeing the Soors overwhelmed with fear, filled up the path to heaven with showers of golden-headed arrows, and split the mountain summits with his unerring shafts; and the Asoors, finding themselves again sore pressed by the Soors, precipetately flee: some rush headlong into the briny waters of the ocean, and others hide themselves within the bowels of the earth.

The rage of the glorious Chakra, Soodarsan, which for a while burnt like the oil-fed fire, now grew cool, and he retired into the heavens from whence he came. And the Soors having obtained the victory, the mountain Mandar was carried back to its former station with great respect; whilst the waters also retired, filling the firmament and the heavens with their dreadful roarings. The Soors guarded the Amreeta with great care, and rejoiced exceedingly because of their success; and Eendra, with all his immortal bands, gave the water of life unto Nârâyan, to keep it for their use."

Sl. 68. *a.* उक्ता | C. उक्तु.

Sl. 68. *a.* गम्भीरान्त:स्मिता | C. स्मृता.

Sl. 70. *b.* अल्पप्रुठित्वात् | B. अल्पप्रुठित्वा.

Sl. 72. *a.* आगच्छतु | C. अगच्छतु.
Sl. 73. *a.* अवलिप्ता | B. अविलिप्ता.
Sl. 75. *b.* शुम्भादीनां | B. शुम्भादीना.
Sl. 77. *b.* करोमि | C. करोति.
Sl. 77. *b.* प्रतिज्ञा मे | B. प्रतिज्ञेयं.
Sl. 78. *b.* यत् | B. तम्.

CANTUS VI.

Sl. 1. *b.* समाचष्ट समागम्य | B. समागम्य समाचष्ट.
Sl. 4. Post hunc versum B, C. et Ed. Calc. habent ॥ ऋषिर् उवाच ॥
Sl. 9. *a.* अभ्यधावत् | B. अभ्यधाव.
Sl. 9. *b.* भस्मसात् | C. भस्मसा.
Sl. 10. *a.* अम्बिकाम् | B. अम्बिका.
Sl. 11. *b.* स्ववाहनः | B. स्ववाहनम्.
Sl. 12. *a.* अपरान् | B. अपरम्.
Sl. 12. *b.* आक्रान्त्या चा ऽधरेणा | B. आक्रम्य चरणेन.
Sl. 12. *b.* आशु | B. च.
Sl. 13. *a.* कोष्ठानि केसरी | B. कोष्ठान् स केसरी.
Sl. 17. *a.* प्रस्फुरिताधरः | Ed. Calc. प्रस्फुरितारः
Sl. 17. *b.* घात्तापयामास | B. अत्तापयामास.
Sl. 18. *a.* अङ्गुलैः | B. अङ्गुभिः
Sl. 18. *b.* तत्र गच्छतां | B. गच्छतां तत्र. C. गच्छत.

CANTUS VII.

Sl. 5. *b.* काली विनिष्क्रान्ता | Haec verba confirmant, quae supra ad Cant. V. Sl. 40. *b.* adiecimus: plures Deas diversis formis inesse Deviae, ea nempe ratione, ut haec Dea summa et complexus singularum sit. Huc spectat etiam Cant. VII. Sl. 24. *b.*
Sl. 6. *b.* अतिभैरवा | B. अतिभैरवी.
Sl. 8. *a.* अभिपतिता | B. अतिपतिता.
Sl. 9. *a.* ग्राहि | B. ग्राहा.

Sl. 9. *a.* समन्वितान् | B. समन्वितम्.

Sl. 10. *b.* चर्वयन्त्य् | B. चर्वयंति.

Sl. 13. *b.* तदा | B et C. तथा.

Sl. 15. *a.* बलं सर्व्वम् | B. महासैन्यम्.

Sl. 16. *a.* ताम् | C. तम्.

Sl. 18. *b.* वक्त्रा | C. वाक्त्रा.

Sl. 18. *b.* दुर्दर्शा | C. दुर्दशा.

Sl. 20. *b.* अपातयद् सा खड्गाभिहतं | B. अताडयद् खड्गाभिहतम्.

Sl. 21. *b.* द्विशो भेजे भयातुरम् | Dubito, an recte verterim, cum sensum verborum accuratius non perspexerim.

Sl. 21. Post hunc versum scribae errore B. habet versus 18, 19 et 20. *a.* repetitos.

Sl. 22. *a.* चण्डस्य | B. चस्य.

Sl. 23. *a.* Lege in edit. oostra तथा ऽत्र pro तान् अत्र.

Post hunc versum B, C. et Ed. Calc. habeot ॥ ऋषिर् उवाच ॥

Sl. 24. *b.* ललितं चण्डिका | B. चण्डिका ललितं.

CANTUS VIII.

Sl. 1. *b.* जयितेषु | B. जयतेषु.

Sl. 3. *b.* निर्यान्तु | C. नियान्तु.

Sl. 7. *a.* आयान्तं | C. आयातं.

Sl. 8. *b.* तं | C. तां.

Sl. 12. *a.* De गुह cf. Quaest. mythol.

Sl. 12. *a.* शक्तयः | Haec ootio, ex qua mens discernit ioter argumentum et formam, inter Deum eiusque significationem sola ei aetati est propria, qua mens philosophicis iotenta quaestionibus, illa simplice fide relicta, sciens cogitatione id persequitur in quod antea sua sponte incubuit. Iodorum ingenium lubeòter eiusmodi quaestionibus indulget, fideique et cultus formis cogitationes iovolvit et quodcunque fingendi creavit vi, id meditandi vi dissolvit. Utramque ratiooem Indi summo studio persecuti sunt.

Illustr. Colebrookius haec affert As. Res. VIII. p. 82.

The eight Sactis or energies of as maoy Deities, are also called Mátris or mothers. They are named Bráhmi, etc. because the issued from the bodies of Bráhma and the other gods respectively (Raya Mucuta on the Ameracosha). In some places, they are thus ennmerated: Bráhmí, Máhéśwarí, Aindrí, Vá-

ráhí, Vaishnaví, Canmárí, Chámnndá and Charehicá. Hnwever, some authorities reduce the number to seven; omiting Chámun'dá and Charchicá; hut inserting Cauvérí.

Prayers are addressed to the Mátris on varions occasions; especially in the Cavachas, or defensive incantations. I shall cite two by way nf example; and subjoin extracts from the Márcan'déya purán'a, descriptive of these goddesses.

„May Brahmání, conferring the benefit of all benedictions, protect me on the east; and Náráyan'í, on the south-east, for the sake of realising every wish Máhés'warí too, on the south, rendering every thing anspicious; Chámnn'da, on the sonth-east, discomfiting all enemies; and, on the west, Canmárí, armed with her lance and slayer of fnes: nn the nnrth-west, Aparájitá, the beanteous giver of Victory; on the north, Váráhí, granter of hoons: and on the north-east, Nárasinhí, the hanisher of terrour. May these mothers, heing eight Deities and active powers, defend me."

Another incantation simply ennmerates the same eight goddesses, and proceeds thus: may these and all Mátris guard me with their respective weapons, on all quarters and on every point.

Deinde sequitur versio octo versnnm 14 - 22. nostrae editinnis.

De Viribns sive Matrihus etiam sermo est H. Th. I. p. 22. RAM. SER. I. 13. 4. ubi editores in annotatione septem nominant, Ed. SCHLEG. I. 14. 5. vocabnla: देवतानाम् मातरः nnn habet; quodsi hoc eo factum est, qnod maxima pars codicnm ommittit ea, illa vocabula serioris aevi glossam putemus.

Sl. 13. *a.* भूषणावाहनम् | B. वाहनभूषणाम्.

Sl. 14. *b.* श्रायाता | B. श्रायांती.

Sl. 18. *a.* यत्तवाराहम् रूपं et

Sl. 19. *a.* नारसिंही | Haec verba ad singulos Vischnuis in terram descensus spectant. Cf. Quaest. myth. de Vischnue.

Sl. 18. *a.* बिभ्रतो | C. बिभ्रतो.

Sl. 19. *b.* क्षेप | B. क्षेपा.

Sl. 19. *b.* संहृतिः | B. सहृतिः

Sl. 27. *a.* दैत्येन | Sic B. sed Ed. Calc. et C. habent दौत्येन quod melius est.

Sl. 28. *a.* शर्व | B. शिव.

Sl. 28. *b.* यत्र कात्यायनी | C. यतःकत्यायनी.

Sl. 30. *a.* तान् | B. तत्.

Sl. 31. *a.* तस्या 'ग्रतम् तथा | B. तस्याम् तथा 'ग्रतः

Sl. 31. *b.* कुर्वन्ती | C. कुर्वती.

Sl. 32. चाकरोच् | lege चा 'करोच्.

Sl. 37. *b.* पेतुः | C. पेतु.

Sl. 39. *a.* गया | C. गाया.

Sl. 43. *b.* विक्रमाः | B. विक्रमः

Sl. 44. *b.* अत्युग्रं | C. अत्युग्र.

Sl. 46. *b.* B. interponit हि verbis ताडयामास et ऐन्द्री.

Sl. 52. *b.* विस्तरं | B. विस्तीर्णा.

Sl. 55. *a.* भक्ष्यमापास् | B. भक्ष्यमापास्.

Sl. 57. *b.* Hoc bemistichium C. et Ed. Calc. non habent, et B. pro गद्या habet द्यया.

Sl. 61. *a.* महीम् | B. मही.

Sl. 62. *a.* त्रिदशा | C. त्रिदश.

Sl. 62. *b.* हते तस्मिन् मातृगणो ज्ञातो | C. et Ed. Calc. babent तेषाम् मातृगणो ज्ञातो.

CANTUS IX.

Sl. 6. *b.* मातृभिः | cf. annotat. VIII. Sl. 12.

Sl. 8. *a.* स्वशरोत्करैः | B. स्वशिरोत्करैः

Sl. 12. *a.* दानवः | B. दानवाः

Sl. 12. *b.* आयान्तम् | C. आयातं.

Sl. 13. *a.* चण्डिकाम् प्रति | B. प्रति चण्डिकाम्.

Sl. 14. *b.* आहत्य | B. अहत्य.

Sl. 16. *a.* तदा | C. तथा.

Sl. 18. *b.* तेजोवधविधायिना | B. तेजोवधविधायिनाम्.

Sl. 19. *b.* तयो 'पदिशो | B. तथैव दिशो.

Sl. 20. *b.* तिरोहिताः | In RIG. VEDI Hymn. edit. Rosen. pag. 9. in annot. etiam apparet, ubi तिरस् cum verbo coniunctum, usurpatur ad significationem spernendi.

Sl. 21. *a.* अट्टाट्टहासम् | C. अट्टहासं.

Sl. 22. *b.* आकाशसंस्थितैः | RAM. SER. I. 62. 56. Dii nominantur आकाशगाः: *in aëre-euntes,* विमानेषु दिव्येषु अवस्थिताः: *curribus coelestibus insistentes.*

Sl. 27. *a.* आत्तकार्मुकः | B. आत्तकार्मुकाः Prior buius compositae vocis pars est partic. a rad. दद् praef. आ cf. Benary ad NALOD. I. v. 19. Similis locutio est आत्तचाप SAK. p. 144. lin. 10.

Sl. 27. *b.* केशारिपां | C. केशारिपां.

Sl. 28. *a.* बाहूनाम् | B. बहुनाम्.

Sl. 28. *b.* चक्रायुधेन | B. चक्रायुतेन.

Sl. 31. *b.* समाददे | B. समादधे.

Sl. 32. *a.* तम् आयान्तं | C. समायान्तं.

Sl. 34. *b.* स्वनवत् ततः | C. स्वनवत्तमः

Sl. 37. *a.* वाराहीतुण्डघातेन | C. वाराहीतुण्डघातात् तेन.

CANTUS X.

Sl. 2. *a.* दुर्गे मा | Ed. Calc. मा दुर्गे.

Sl. 2. *b.* युध्यसे | B. युद्धसे.

Sl. 3. *b.* पश्ये 'ता | B. पश्य तां.

Sl. 5. *a.* त्रिःकृत्या | Doctissime de sententia disseruit Rosen cf. Radices sanscr. p. 122. annot.

Sl. 6. Vocabula ॥ ऋषिर् उवाच ॥ huic versui anteposita B. non habet.

Sl. 7. *a.* अस्त्रैश् चै 'व दारुणैः | B. चा 'स्त्रैसुदारुणैः

Sl. 11. *a.* आददे | B. आदधे.

Sl. 12. *a.* अभ्यधावत् ततो देवीं | B. अभ्यधाव तु तां हन्तुं.

Sl. 14. *a.* Hoc hemistichium quod C. et Ed. Calc. non habent sed B., errore quodam nostro receptum est, quare rogamus ut lector eam singulorum versuum divisionem sequatur, quam nostra versio exhibet.

Sl. 15. *a.* सुन्दरं | Ed. Calc. सुन्दर.

Sl. 20. *a.* युद्धम् मुनिविस्मयकारकम् | B. et C. सिद्धमुनिविस्मयकारकम्.

Sl. 21. *b.* वेगितः | B. वेगवान्.

Sl. 22. *b.* देवी | C. देवीं.

Sl. 23. *b.* गतासुः | C. गतसुः

Sl. 24. *a.* द्वीपां | C. द्वीपं.

Sl. 24. *b.* दुरात्मनि | Ed. Calc. दुरात्मिनि.

Sl. 26. *a.* तथा ऽऽसंस् तत्र पातिते | B. तदा शुम्भे निपातिते.

Sl. 26. *a.* et *b.* et

Sl. 27. *a.* तत्र पातिते | ततो देवगणाः सर्वे हर्षनिर्भरमानसाः ॥ बभूवुर् निहते तस्मिन् गन्धर्वाः. Haec C. non habet.

CANTUS XI.

Sl. 1. *b.* इट्टलाभाद् | C. इट्टलम्भाद्.

Sl. 1. *b.* विकाशिवक्त्राक्षविकाशितायाः | C. विकाशिवक्त्रास् तु etc. B. विकाशिवक्त्राः सुविकासिताक्षाः Vocabula ॥ देवा ऊचुः ॥ C. non babet.

Sl. 3. *b.* धार्पा | Ed. Calc. घर्पा.

Sl. 4. *a.* वैष्णावो | B. वैष्णवे.

Sl. 5. *b.* परोक्तिः | Apud Wilson. desideratur.

Sl. 6. *a.* स्वर्ग | B. भुक्ति.

Sl. 6. *b.* भवन्तु | B. भवंति.

Sl. 8. *a.* प्रदायिनि | B. प्रदायिनी.

Sl. 9. *b.* गौरि | C. गौरी.

Sl. 10. *a.* शक्तिभूते सनातनि | B. शक्तिरूपे सनातने.

Sl. 13. *a.* धरे | C. धर.

Sl. 14. *a.* कुक्कुटवृते | B. कुक्कूटयुते.

Sl. 14. *b.* कौमारी | B. कौमारे.

Sl. 21. *a.* महाविये | B. महाविडे.

Sl. 21. *a.* पुष्टे | C. et Ed. Calc. पुष्टि.

Sl. 21. *b.* महाविये | B. महावीर्ये hanc lectionem secuti sumus in versione, quare in textu corrigendum est.

Sl. 22. *b.* प्रसीदे "शे | B. प्रसीदेशि.

Sl. 23. Hoc distichon B. et C. nou babent.

Sl. 25. *b.* सर्वभौतिभ्यः | C. सर्वभूतेभ्यस्.

Sl. 28. *b.* खड्गो | B. खड्गे.

Sl. 29. *a.* हृष्टा | B. दुष्टा.

Sl. 33. *a.* विश्वेश्वरि | विश्वेश्वरी.

Sl. 34. *b.* प्रणामं | C. च प्रामं.

Sl. 34. *b.* Post प्राशु B. babet च.

Sl. 36. *a.* मनसे 'च्छथ | B. मनसे 'प्सितम्.

Sl. 37. *b.* एव | B. एतत्.

Sl. 38. *a.* Post प्राप्ते B. habet हि.

Sl. 39. *a.* De नन्द et यशोदा cf. Brahma-Vaiv. Praef. p. 6, 7.

Sl. 41. *b.* रक्ता | B. रक्त.

Sl. 45. *a.* भरिष्यामि | B. भविष्यामि.

Sl. 46. *a.* दुर्गम् प्राख्यम् | Coniunge baec verba, cum प्राख्य solum in compositis usurpetur.

Sl. 47. *b.* भक्षयिष्यामि | C. जयिष्यामि.

Sl. 49. *b.* कृत्वा सङ्ख्येय षट्पदम् | Lege कृत्वा सङ्ख्येयषट्पदम् sive ऽसङ्ख्येयषट्पदम् conf. NAL. XXI. 9.

CANTUS XII.

Sl. 4. *b.* दारिद्र्यं | C. दारिद्रं.

Sl. 5. *a.* तस्य | B. तेषाम्.

Sl. 5. *b.* शस्त्र | B. शास्त्र.

Sl. 6. *b.* हि तत् | B. महत्.

Sl. 13. *a.* उत्पत्तीश् च तथा | C. et Ed. Calc. तथा चोत्पत्तय:

Sl. 23. *b.* तासु | B. प्रासु.

Sl. 28. *b.* पलायन्ते | B. पलयंते.

Sl. 29. *b.* अन्तर्धीयन्त | B. अन्तर्धीयते.

Sl. 31. *b.* पातालम् | पाताल est Tartarus, in quo quatuor mundum gestantes elephanti stant: in oriente विरूपाक्ष cuius capitis motu, terrae motus exoritur; in meridie महापद्म, in occidente सौमनस, in septentrione भद्र sive हिमपाण्डुर. RAM. SCHL. I. 41. 14-22. Praeterea viginti et unus enumerantur Orci. MAN. IV. 88, 89, 90.

Sl. 33. *b.* तुष्टा ऽस्मि | De neglecta euphoniae regula cf. Colebr. Gram. pag. 21.

Sl. 34. *b.* महाकाल्या महाकाले | B. महालक्ष्म्या महाकाल्या. महाकाले significatur illa aetas qua mundus consumitur.

Sl. 34. *a.* et *b.* काले | Eodem modo usurpatur RAM. SER. III. 76. 97. B. habet काली.

CANTUS XIII.

Sl. 1. *a.* राजन् | C. et B. भूप.

Sl. 2. *b.* तया | C. त्वया.

Sl. 8. *b.* उज्जितम् | Ed. Calc. उच्छ्रितम्.

Sl. 13. *a.* स्वं राज्यम् | C. स्वराज्यम्.

INDEX VERBORUM

QUAE IN DEVIMAHATMYO OCCURRUNT ET IN BOPPII GLOSSARIO DESIDERANTUR.

अक्षमाला *f.* rosarium sive corona calculorum precatoriorum. II. 23.

अङ्गण *n.* domus, atrium. V. 50.

अङ्कुश *m. n.* stimulus. VII. 9.

अच्युत *m.* cognomen Vischnuis, *adj.* firmus. I. 67.

अट्टहास *m.* cachinnus. II. 31. IX. 21.

अधर् *m.* labium inferius. VI. 17.

अधरेण *adv.* deorsum, infra. VI. 12.

अधिवास *m.* sedes, domicilium. IV. 10.

अनुकार् *m.* similitudo. IV. 11.

अनुवृत्ति *f.* obedientia. I. 13.

अपवर्ग *m.* beatitudo. XIII. 3.

अभिलाष *m.* desiderium. I. 39.

अभ्युदय *m.* deest apud Wils. qui solum उदय habet; felicitas. IV. 14.

अभ्युपाय *m.* modus. VIII. 38.

अम्लान *adj.* haud marcidus. II. 28. V. 51.

अरुण *adj.* fuscus, ruber. III. 7.

अलम् *ind.* enough, able adequate. IV. 3.

अवलेप *m.* superbia. X. 2.

अष्टमी *f.* The eighth day of the fortnight. XII. 3.

असु *m.* anima. II. 67.

आतङ्क *m.* metus, timor. XII. 30.

आधार् *n.* fundamentum, terra. XI. 3.

आप्त *adj.* amicus. I. 19.

आयतता *f.* capacitas. I. 29.

आयस्त *adj.* laesus. II. 50.

आवर्त *m.* vortex. I. 40.

आदृत *adj.* venerabundus. IV. 15.

आविस् *ind.* manifeste. I. 48.

आशुग *m.* sagitta. III. 4.

इत्थम् *adv.* ita, sic. I. 66. IV. 18.

ईशान *m.* nomen Sivi. VIII. 23.

ईशानी *f.* nomen Durgae. VIII. 21.

ईषत् *adv.* paululum. IV. 11. VII. 2.

ईश्वर *adj.* potens. I. 64.

उत्पत्ति *f.* origo. I. 1. XII. 13.

उत्पात *m.* prodigium portentum. XI. 34.

उदीरण *n.* pronuutiare, effari. IV. 7.

उन्मद् *adj.* furens. IV. 22.

उद्गीथ *m.* pars Saman Vedi. IV. 9.

उच्चारण *n.* pronuntiatio. X. 9.

उपसर्ग *m.* prodigium. XII. 7.

उपरति *f.* finis. XI. 8.

ऋष्टि *f.* gladius. VIII. 29.

ऐक्य *n.* unitas. II. 10.

ककुभ् *f.* regio. IX. 18.

भ्रान्ति *f.* error. V. 34.

मसि *m.f.* atramentum. VII. 4.
मथन *n.* agitatio. XI. 20.
ममत्व *n.* sui studium, superbia, deest ap. Wils. I. 11.
महामद् *m.* Elephant in rut. IX. 19.
मनस्क *adj.* animo intento praeditus. XIII. 8.
मात्रा *f.* quantitas syllaborum. I. 54.
मुष्टि *m.f.* capnlus. X. 16.
मूल *n.* prope, vicinus. VI. 6.
मौलि *m.f.* diadema. IV. 10.

युक्त *adj.* idoneus, aptus. V. 78.
युग्म *n.* par. II. 14.

राव *n.* strepitus. XI. 19.
रुष्ट *adj.* iratus. XI. 29.
रेखा *f.* linea. VIII. 15.

लय *m.* 1) Equal time in music and dancing. 2) coniunctus. X. 4.
ललन *n.* balbutire. VII. 7.
ललित *adj.* hilaris. VII. 24. X. 27.
लाङ्गुल *n.* cauda. III. 21.
लीला *f.* lusus. II. 49.

वह्नि *m.* ignis. II. 66. IX. 23.
वत्सर *m.* annus. XII. 20.
वलय *m.n.* armilla. VIII. 15.
वसा *f.* medulla. XI. 28.
वस्तु *n.* res. I. 63.
वाराही *f.* Apriformis Vis. VIII. 18.
वार्त्ता *f.* nutrimentum. IV. 9.
वार्षिक *adj.* anniversarius. XII. 11.
वित्त *n.* opes. IV. 32. XII. 37.
बिम्ब *m.n.* orbis. IV. 11.
विबोधन *n.* excuscitatio. I. 52.
विभव *m.* opes, divitiae. IV. 32.
वियोजन *n.* frustratio. deest ap. Wils. XII. 4.
विलय *m.* occasus. IV. 19.
विपद् *f.* calamitas. XI. 29.
विवेकिन् sapiens. XIII. 2.
वृष्टि *f.* pluvia. VIII. 29. XI. 45.
व्यय *m.* profusio. I. 14.
व्याज *m.* fraus, simnlatio. I. 8.
व्याप्ति *f.* penetratio. Universal permeation, omnipresence, as one of Siva's superhuman properties. V. 35.

शमन *n.* inhibitio. IV. 20.
शाक *m.n.* fructus. XI. 45.
शार्ङ्ग *m.* Vischnuis arcus. VIII. 17.
शिरोधरा *f.* cervix. IV. 1. IX. 35.
शुभ्र *adj.* splendidns. II. 25.
श्येन *m.* pallor. II. 59.
श्रवण *m.n.* auris. II. 17. XI. 23.

सक्त *adj.* coniunctus, adstrictus. IV. 10, 26.
सङ्कट *m.* angustiae. XII. 27.
सङ्घ *n.* copia. VIII. 61.
सन्दर्शन *n.* conspectus. XIII. 6.
संस्थान *n.* praesentia. XI. 14.
संहार *m.* consnmmatio mundi. I. 53.
संहति *f.* agmen. VIII. 19.
संहृति *f.* consummatio. I. 57.
सम्यक् *ind.* iusto modo, recte. I. 14. XII. 8.
समम् *ind.* cum.
संविद् *m.* salutatio. I. 28. desidero apud Wils.
सम्मुख *adj.* adversus. V. 74.
सम्मित *adj.* similis. X. 1.
सर्वत्र *adv.* nbique. XII. 15.

CORRIGENDA.

Pag. 8. Sl. 69. *b.* व्यक्तजन्मनः lege ऽव्यक्तजन्मनः
» 8. » 75. *a.* अपोमयं lege आपोमयं.
» 10. » 14. *a.* 'न्द्रेण lege "न्द्रेण.
» 11. » 19. *a.* अयुद्धानि lege आयुधानि.
» 11. » 22. *a.* ऐरावताद् lege ऐरावताद्.
» 11. » 23. *a.* "क्षमालान् lege 'क्षमालान्.
» 12. » 37. *b.* किरीटोल्लिखितां बराम् lege किरीटोल्लिखिताम्बराम्.
» 13. » 52. *a.* युद्ध्यमाना lege युध्यमाना.
» 15. » 64. *b.* समहारणाः lege स महारणाः
» 16. » 11. *b.* निःप्रभाम् lege निष्प्रभाम्.
» 25. » 5. *a.* 'पत्सु lege "पत्सु.
» 29. » 49. *b.* 'च्चैःश्रवा lege 'च्चैःश्रवो.
» 30. » 50. *b.* वेधसो 'द्भुतम् lege वेधसो ऽद्भुतम्.
» 30. » 54. *a.* समस्तारत्नालयः lege समस्ता रत्नालयः
» 31. » 64. *b.* मध्ये 'व lege मध्य् एव.
» 36. » 22. *b.* चण्डिका lege चण्डिकाम्.
» 38. » 18. *a.* बिभ्रती lege बिभ्रतो.
» 39. » 27. *a.* दैत्येन lege दौत्येन.
» 40. » 32. *b.* चाकरोच् lege चा 'करोच्.
» 41. » 50. *b.* 'सन् lege "सन्.
» 49. » 24. *b.* दुरात्मिनि lege दुरात्मनि.
» 50. » 3. *b.* अपां lege आपां.
» 52. » 34. *a.* देवी lege देवि.
» 56. » 18. *a.* बलहा निकरम् lege बलहानिकरम्.
» 57. » 31. *b.* प्रेयाः lege ऽप्रेयाः

11.1.34.